

A SZLOVÉNIAI MAGYAR NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK STRATÉGIÁJA ÉS MENEDZSMENTJE

DR. ZÁGOREC-CSUKA JUDIT

Kinek kell a könyvtárstratégia, és kinek nem?

(Egy könyvtár-stratégia felállításának lehetséges és megvalósítható elemei)

A könyves szakma – olvasva Zágorec-Csuka Judit könyvtárstratégiáját – az utóbbi 3 évtized alatt óriási fejlődésen esett át.

A mindig is nagy szakmai figyelmet és komplementáris tudást igénylő rendszerezés (tizedes rendszer stb.) olyan, mára már pre-elektronikus kornak nevezett információ elmélet-tanítás, amely nélkül ma nem beszélhetünk digitális könyvtárakról, adatbázisokról, könyvtárépítésről, sőt menedzsmentről sem.

A könyvtárstratégia és a hozzá kapcsolódó menedzsment, a könyvtárépítés és mindezek integrációja, egymásra utaltságuk és kölcsönös segítségnyújtásuk a könyvtárközi cserék gyors, akadálymentes és költségek nélküli megvalósulásában, fontos tényező. Ezek nélkül már sem országos, sem regionális, s a hozzájuk szorosan kapcsolódó nemzeti-ségi (kisebbségi) könyvtárak sem működhetnek. Az új technikai lehetőségek bevezetésével, a kapcsolatrendszer és az elektronikus alapokon működő hálózat megvalósulásával a fontossági sorrend a szolgáltató-felhasználó („adatgazda”-intézmény és kölcsönző) között eltűnni látszik.

A 21. század az információ százada lesz, ezért új, e tényezhez szabott stratégiákra lesz szükség, hiszen csak így részeshetünk azokból a tudásokból, amelyek minket az „intelligens muravidéki régióvá” avatnak. Másrészt ez a kis közösség is birtokában van azoknak a „kivételes értékeknek”, amelyek részei a folytonosan építkező európai identitásnak.

A szerző által készített helyzetkép egyébként lesújtó, hiszen a röpké statisztikából kiderül: hiányos a könyvtárak számítógépes adatbázisa a magyar állomány tekintetében, hiszen sem a szlovén állományról leválasztottan, sem pedig az integrált online gyűjteményekben nem került feldolgozásra a nemzetiségi terület könyvtárainak mintegy 130 ezer (!) egysége, valamint a maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék 6500 kötetre becsült könyvvállománya.

Ajánlás

A merész álmok reményével ajánlom a stratégiámat gyermekeimnek, a felnövekvő „európaiaknak”, Ádámnak és Dávidnak, valamint a szlovéniai magyar nemzeti-ségi könyvtárak könyvtárosainak és a nemzetiségi könyvtárak használóinak.

A szerző

„Széchenyi István lehajolt a Duna partján, hogy megkösse a futóhomokot, az ezer éve mindig elfutó aranyfövényes magyar homokot, letette a Tudós Társaság alapkövét. Legyen hová behordani az elhagyott tarlókról a veszendő szókincs kalászeit, a honi nyelv és nemzeti tudás szétszórt terméseit... Széchenyi műve a magyar faj lelkének lehetőségeihez kapcsolódott, és ezért időtlen. Széchenyi programját élhetjük ma és mindig, dicsőségben, nagyságban, elnyomatásban, szerencsétlenségben is.”

Tormay Cécile

Szerkesztette / Uredil
Prof. Dr. SEBESTYÉN György

Szaklektorok / Strokovna recenzenta
Dr. BENCE Lajos, Dr. SZÉKELY András Bertalan

Nyelvi lektor / Jezikovna lektorica
GASPARICS Judit

Szlovén fordítás / Slovenski prevod
Dr. ZÁGOREC-CSUKA Judit

Szlovén nyelvi lektor / Lektorica za slovenski jezik
Olga PAUŠIČ

Dr. Zágorec-Csuka Judit

A szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak stratégiája
és menedzsmentje

Pilisvörösvár–Kapca, 2012

Támogatók / Sponzorji

Bethlen Gábor Alap (Magyarország)

Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva
Zavoda za kulturo madžarske narodnosti, Lendava

Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost

Hodos Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség
Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Hodoš

Moravske Toplice Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség
Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Moravske Toplice

Šalovci Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség
Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Šalovci

© Dr. Zágorec-Csuka Judit, 2012

A szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak stratégiája és menedzsmentje

Kiadó: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár
Társkiadó: Kapcai Helyi Közösség / Krajevna skupnost Kapca

Utószó: Dr. Székely András Bertalan
Fülszöveg: Dr. Bence Lajos

A borítótérvet Németh Csongor készítette Tomislav Hozjan felvétele felhasználásával
A szerző portréja Ruda Gábor felvétele
A borító belsején a Lendvai Könyvtár (elől) és a Muraszombati Területi és
Tanulmányi Könyvtár (hátsó) látható
Nyomdai előkészítés: Trajan Kft., Budapest
Nyomda: Jász József, Budaörs

ISBN 978-615-5026-12-6 (nyomtatott)
ISBN 978-615-5026-13-3 (online)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ (Prof. Dr. Sebestyén György)	7
ELŐSZÓ (Dr. Zágorec-Csuka Judit)	9
1. A KUTATÁS MÓDSZERTANA	11
2. AZ EURÓPAI UNIÓ A SZLOVÉNIAI MAGYAR NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRÜGYNEK EGY ÚJ ÚT ÉS LEHETŐSÉG	13
3. STRATÉGIAI TERVEZÉS	17
3. 1. Mire jó a stratégiai tervezés?	17
3. 2. A tervezés – külső és belső környezet elemzése	18
3. 3. A minőség – minőségbiztosítás, minőségmenedzsment	19
4. MINŐSGMENEDZSMENT – KÖNYVTÁRI MENEDZSMENT	21
4. 1. Mi a könyvtári menedzsment?	21
5. A LENDVAI KÉTNYELVŰ KÖNYVTÁR FELÚJÍTÁSÁNAK A STRATÉGIÁJA – SZÜKSÉGES ELEMZÉSEK	26
5. 1. A Lendvai Könyvtár felújításának vagy az új lendvai multikulturális könyvtár megépítésének az ügye	26
5. 1. 1. A könyvtár nemzetiségi programja	27
5. 1. 2. A magyar nyelv használata a könyvtári gyakorlatban	28
5. 1. 3. A Lendvi Könyvtár kétnyelvű helyi könyvtárak Göntérházán, Dobronakon, Gyertyánosban, Petesházán és Völgyfaluban	29
5. 2. Szakmai vélemény a Lendvai Könyvtár elhelyezéséhez, újjáépítéséhez	30
5. 3. A Hungarica referenzs részleg tartalmi koncepciója	31
5. 3. 1. A Hungarica referenzs részleg küldetésnyilatkozatának a megfogalmazása	32
5. 3. 2. A Hungarica részleg – innovációs projekt	32
5. 4. A muravidéki magyar adatbázisok létrehozása a Lendvai Könyvtárban: koncepció, cél, működtetés	33
5. 4. 1. Mit tartalmaznának a muravidéki magyar adatbázisok?	34
5. 5. Mit gyűjtenének elsősorban a kisebbségi digitális adatbázisokban?	36
5. 6. Összegezés	37
6. A LENDVAI KÉTNYELVŰ KÖNYVTÁR VÍZIÓJA	38
6. 1. Miért fontos a vízió?	38
6. 2. A Lendvai Könyvtár jövőképe	38
6. 3. Küldetésnyilatkozat	42
6. 4. A stratégiai terv része – a SWOT-elemzés	42
6. 5. Prioritások – kiemelt kulcsterületek	44
7. A MURASZOMBATI TERÜLETI ÉS TANULMÁNYI KÖNYVTÁR	45
7. 1. Előzmények	45
7. 2. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 1955-től napjainkig	46
7. 3. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 2004 után	46
7. 4. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar könyvállománya	48
7. 5. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal	49
7. 6. Könyv-, folyóirat- és nem hagyományos dokumentumcsere Szlovénia és Magyarország között	49
7. 7. Szakmai együttműködés	50
7. 8. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárhoz tartozó kétnyelvű községi könyvtárak	52

7. 8. 1. A községi, kétnyelvű könyvtárak könyvállománya, tevékenysége	53
7. 9. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár és a hozzá tartozó kétnyelvű községi könyvtárak SWOT-analízise	54
7. 9. 1. Lehetséges megoldások	55
8. KÉTNyelVű ISKOLAI KÖNYVTÁRAK A MURAVIDÉKEN, AHOL A MAGYAR NEMZETISÉG ÉL	57
8. 1. Bevezető.....	57
8. 2. A muravidéki kétnyelvű iskolai könyvtárak	57
8. 3. A kétnyelvű iskolai könyvtárak új kihívások előtt az Európai Unióban.....	60
8. 4. A kultúraközi dialógus – a többkultúrájú könyvtárak	60
8. 5. A kétnyelvű iskolai könyvtárak víziója a kultúraközi dialógus tekintetében a közeljövőben	61
8. 6. A kétnyelvű iskolai könyvtárak SWOT-elemzése	62
8. 7. A Bánffy Könyvesbolt magyar könyv- és hírlapállománya Lendván.....	63
8. 8. A Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének tanszéki könyvtára – felsőoktatási nemzetiségi könyvtárügy	64
8. 9. Összegzés	64
9. A MURAVIDÉKI NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK PÁLYÁZATI LEHETŐSÉGEI AZ EURÓPAI UNIÓNÁL.....	67
9. 1. Bevezető.....	67
9. 2. Az információs társadalom kiépítése a magyar–magyar kapcsolatrendszerben a globalizmus időszakában az Európai Unióban.....	68
9. 2. 1. Partnerkapcsolatok lehetőségei a határ régióban – a Muravidék, Vas és Zala megye könyvtárai között	71
9. 3. Nemzetiségi könyvtárak az EU-s integrációban	72
9. 4. Az Európai Könyvtár (The European) és hatása	73
9. 5. Közös digitalizációs, könyvtári és múzeumpedagógiai programok, valamint inter- netes portálok kialakítása	74
9. 6. Mit kellene megcélozni az EU-s pályázatok által?	75
9. 7. A nemzetiségi könyvtárügy SWOT-elemzése	76
9. 8. A jövő záloga: a magyar adatbázisok, a határ menti együttműködések létrehozása és kapcsolatok a brüsszeli Európai Könyvtárral.....	77
10. A VÉGZETT MUNKA ÖSSZEFOGLALÁSA, EREDMÉNYEK, KONKRÉTAN UTALVA A MUNKATERV FONTOS PONTJAIRA	79
10. 1. A kutatás alapvető célja: – a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak stratégiájának és menedzsmentjének a meghatározása.	79
UTÓSZÓ (Dr. Székely András Bertalan).....	83
A SZERZŐRŐL	84
POVZETEK v slovenskem jeziku	85
JEGYZETEK.....	90
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM.....	93
1. Stratégia és minőségmenedzsment	93
2. Az Európai Unió nem cél.....	95
3. Az iskolai könyvtárak.....	98
4. A muravidéki nemzetiségi könyvtárak pályázati lehetőségei az Európai Uniónál. Összefogás a fejlődésért	99

BEVEZETŐ

Amikor belekezdtem ennek a bevezetőnek a megírásába, először több oldalon és részletesen próbáltam elemezni dr. Zágorec-Csuka Judit új művét. De hamar rá kellett jönnöm, hogy ennek nem sok értelme van, hiszen a könyv önmagáért beszél, mondanivalóját világosan és olyan nagyfokú szakmai tömörséggel adja elő, hogy vétek lenne ebből bármit is kiragadni, idézni. Mindenkinek csak azt tudom ajánlani, hogy minél hamarabb fogjon bele a könyv olvasásába, mert nem fogja letenni, annyira érdekes a tartalma, és annyira lebilincselő a mű stílusa.

A könyv vázlatos méltatásánál sokkal fontosabbnak tartom, hogy a művet elhelyezzem egyrészt a könyvtártudományi szakirodalom szűkebb, másrészt a hazai és a nemzetközi kulturális élet tágabb összefüggéseinek rendszerébe.

Ki kell mondanom, hogy dr. Zágorec-Csuka Judit korszakalkotó vállalkozásba fogott, amikor nekilátott kidolgozni a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak stratégiáját és menedzsmentjét.

A stratégia és a menedzsment együttes, szerves összefüggésben való tárgyalása rendkívül szerencsés megközelítési mód. Túl gyakran vagyunk ugyanis tanúi magasan szárnyaló stratégiáknak, amelyek szinte rózsaszín ködbe borítják a jövőt, annyira szép és grandiózus célrendszert tűznek maguk elé – csak amikor a megvalósítás, jobban mondva a megvalósíthatóság vizsgálatára kerül sor, akkor kell rádőbbsen, hogy többnyire utópisztikus elgondolásokon nyugszanak, és légváraknak bizonyulnak.

Ezzel persze nem akarom azt mondani, hogy dr. Zágorec-Csuka Judit művéből hiányzik a „nagy álmok” megvalósításának a szándéka, nem állítom azt, hogy praktikus okokból netán lemondott volna a legmagasabb mércével mérendő szakmai merészség és igényesség vállalásáról. Ellenkezőleg: a szerző művében párosul az utópiát súroló professzionális maximalizmus a lepragmatikusabb, szinte politikusi realizmussal átítatott menedzsmenttel. Ez bizony nem hogy ritka szimbiózis, de teljesen kivételes.

A műnek ez a kivételes kettős értéke alapvetően az alkotó személyiségéből fakad: dr. Zágorec-Csuka Judit egyszerre irodalmár és könyvtáros, egy személyben költő-író és információs menedzser. Hogyan lehetséges ez? Úgy is feltehető ez a kérdés, hogy lehetséges-e ez egyáltalán? Hiszen már a polihisztoroknak is régésrég lejárt az ideje, nem hogy olyan személyiségek működnének sikeresen, akik egyesítik nem csak a művészetet és a tudományt, de mindezeket ötvözik a hideg, számító és abszolút racionalizmussal folytatott menedzsment tevékenységgel. Hogyan lehetséges tehát ilyen nemcsak távoli, de szinte antagonisztikusnak tekinthető tevékenységeket egyszerre folytatni?

Én a magyarázatot abban kerestem, és találtam meg, hogy dr. Zágorec-Csuka Judit két kultúrát sajátított el a legmagasabb fokon: a szlovén és a magyar kultúrát – ráadásul egy olyan régióban, ahol sajnos a két nyelvben és a két kultúrában való lét többnyire a legsúlyosabb örökségektől, és nem ritkán a megoldhatatlan kihívásoktól szenved. Állítom, hogy nincs a világon még egy régió, ahol több kulturális konfliktus és traumatikus élmény keletkezett volna, mint a Kárpát-

medencében. Csak remélni lehet, hogy a múlt század oly sok kataklizmája után végre beforradnak a sebek, a régi ellentéteket együttműködés, az ellenségeskedést barátság váltja fel.

Ebben hatalmas szerepet játszik az információ, a tudás és tágabb értelemben az egész kultúra, amelyeknek egyik alapintézménye a könyvtár. A 21. század modern technológiáját és menedzsmentjét professzionálisan alkalmazó könyvtár képessé válik a legnehezebb és legkényesebb kulturális missziók felvállalására is. Igen nagy pozitívumnak tekintendő, hogy az Európa Unió már sok évvel ezelőtt felismerte azt a végtelenül nagy lehetőséget, amely a modern könyvtári rendszerben rejlik, ugyanakkor sajnos kétségtelen negatívum az, hogy éppen itt, a Kárpát-medencében még hosszú és küzdelmes út áll előttünk.

Ezen az úton nézetem szerint kimagasló mérföldkönek tekintendő dr. Zágorec-Csuka Judit könyvtári stratégiája és menedzsmentje. Reménykeltő, szívmengető, hogy végre megjelent egy igazán ambiciózus mű, amely a legmerészebb álmok, a legnehezebb kihívások megoldását segíti elő – nem spekuláció, nem hipotézisek útján – hanem az információs menedzsment kőkemény sziklára épített professzionális metodikájával. Ismétlem: korszakalkotó könyv született, ne szalassza el egyetlen kultúráért felelős szakember, vezető sem, hogy ebből profitáljon – most!

A magyar történelem – és sok esetben a Kárpát-medencei történelmek egyik fő gyengesége az volt, hogy a kultúra, és különösen az irodalom által idejében közvetített haladás nem párosult hatékony menedzsment tevékenységgel a gazdaság és a politika terén. De most itt látunk egy kiapadhatatlan energiákkal feltöltekezett hölgyet, akinek versesköteteiből és egyéb irodalmi műveiből is kisebb könyvtárat lehetne építeni, és ez a hölgy olyan stratégiát és olyan menedzsment eszköztárszert dolgozott ki a magyar kultúra szlovéniai érvényesítésére, amely megfelel a legmagasabb nemzetközi mércék szigorának is.

Más kérdés az, hogy a döntéshozók, a vezetők mennyire fogják felismerni a műben rejlő hatalmas értékeket, és amennyiben ezeket felismerik, mennyire lesznek képesek az itt talált módszereket alkalmazni, a kitűzött feladatokat végrehajtani? De ez már nem a szerző felelőssége, és csak remélni lehet, hogy ő maga is minél hamarabb olyan méltó helyre, vezetői posztra kerül, ahol hatalmas tudását és tehetségét a szlovén és a magyar kultúra felvirágoztatására használhatja.

Arra a következtetésre jutottam tehát, hogy új könyve alapján (is) dr. Zágorec-Csuka Judit méltán tekintendő nem csak a magyar könyvtári kultúra, de az egész Kárpát-medencei művelődésügy nagykövet asszonyának, akinek kívánok nem csak minél több olvasót, de minél tágabb teret és minél szélesebb körű felhatalmazást ahhoz, hogy kiváló tudását és nagyszerű elgondolásait a gyakorlatban is megvalósíthassa.

*Prof. Dr. Sebestyén György
tanszékezetű professzor
Eötvös Loránd Tudományegyetem*

ELŐSZÓ

Az immár néhány ezerfőnyire zsugorodott szlovéniai magyar közösség nagyon kevés stratégiai gondolkodású szakemberrel rendelkezik. A kutatási ösztöndíjam során kidolgozni kívántam a szlovéniai magyar könyvtárak stratégiáját és menedzsmentjét, mivel kiemelkedő fontosságúnak tartom ezt a szakterületet, hiszen mindmáig nagyon laza a koordináció a magyarul lakta Muravidék magyar nyelvű dokumentumokat is gyűjtő települési, regionális és iskolai könyvtárai között. Az általam elkészített *stratégia és menedzsment* lehetővé tenné a tevékenység és a gyűjtőkör összehangolását egy, a XXI. századi kihívásoknak megfelelő, a kisebbségi, az egyetemes nemzeti, a határokkal szétszabdalt nemzetrészek közötti és az interetnikus könyvtári tevékenységhez. Kutatásom elősegítené egyfelől az összehasonlítást más határon túli magyar könyvtárak stratégiai terveivel, másrészt a határokon átnyúló csapatmunka kialakítását, átfogó cél- és küldetésnyilatkozat megfogalmazását, végső soron egy kisebbségi értelmiségi jövőkép megalkotását, amelyet a megmaradás zálogának is tekinthetünk a nemzetiségi könyvtárak területén.

Három további könyvem alapműnek számít mindazok számára, akik a délnyugati nemzetrészünk művelődéstörténetével és jelen kérdéseivel kívánnak foglalkozni, nevezetesen:

- *A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945–2004* (doktori disszertáció, 2007)
- *A nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában és partnerkapcsolataik az Európai Unió területén* (szerkesztés, 2010)
- *A muravidéki magyar könyvek világa. Tanulmányok és publicisztikai írások* (2010).

Két olyan nemzetközi szerződést kezdeményeztem, és írtam alá a muravidéki könyvtárosok nevében, amely meghatározó lehet a kisebbségi közgyűjtemények XXI. századi perspektíváira nézve:

- a Magyar Könyvtárostanárok Egyesületével kötött 2006. évi megállapodást, továbbá
- a Magyar Könyvtárosok Egyesületével létesített együttműködési dokumentumot 2008-ban.

„Az elit pedig nem pusztán tudományos fogalom, hanem több annál: morális kategória – összefogó felelősség és mélyre ható erő ott, ahol a kor engedi. Zavarban lévő, megbízását kereső vagy bezárkózó csoport ott, ahol korának kényszereit engedi elhatalmasodni magán.” Pálincás József az Akadémia alapítója, Széchenyi István szavait idézve mutatott rá a társadalmi csoport feladatára: az elitnek „olvasztói felelősséggel kell bírni”, ha az elit nem felelős az egész társadalomért, akkor valójában hatalmát védő kör lesz. „Ha a tetteinek következményeivel nem a teljes közösségre nézve számol, korának irányítójából könnyen irányítottá válhat.” – fogalmazta meg véleményét *Pálincás József*, az MTA elnöke. Mindezt érvényesnek tartom a muravidéki magyarok értelmiségi közössége tekintetében is.¹

¹ Pálincás József: *Magyarországi elitek – kisebbségi magyar elitek*. 2010. 12. 06. MTA, honlap, [www.mta.hu]

Mit jelent az elit a nemzetiségi könyvtárosok számára a Muravidéken? Szakmai kompetenciájuk és küldetésstudatuk által lehetne könyvtári stratégiát kivitelezni a nemzetiségi könyvtárügyben, hogy gazdagabb jövő elé állhasson a könyvtáros szakma a közeljövőben. A muravidéki magyar kisebbségi elitnek történelmi küldetése, sőt kötelessége, hogy a szlovéniai magyarok helyzetének jobbításán tevékenykedjen.

A muravidéki magyar kulturális elitet leginkább „a muravidékiség” köti össze. Elsősorban muravidékiként határozzák meg önmagukat, számukra a haza és szülőföld fogalma is a Muravidéket jelenti. A muravidéki kisebbségi kulturális elit nagyobb mértékben beágyazott az állami és hatalmi struktúrákba, és nagymértékben függ a szlovén államtól, illetve a közpénzekből ellátott intézményektől, ám jelentős szakmai és egyéb kapcsolatokat ápol Magyarországgal is. A kisebbségi közösségek megmaradásában a nemzetiségi könyvtárügynek fontos szerepe van, annak ellenére, hogy a határon túli magyar közösségek számbeli aránya, más-más társadalmi és szociokulturális környezete, léthelyzete, sorseseménye esetleg különböző is lehet.

Eljött annak az ideje, hogy határon túli politika helyett *nemzetpolitika* szükséges, ahogy *Schmitt Pál*, a Magyar Köztársaság elnöke nyilatkozta. De eljött annak is az ideje, hogy a határon túli könyvtárügy helyett *magyar nemzetiségi* könyvtárügyről beszéljünk, és gondolkozzunk. A Kárpát-medencei magyar kisebbségek (etnikai / kulturális) identitásának – tömbben és szórványban egyaránt – legfontosabb eleme az *anyanyelv*. A szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak magyar nyelven is gyűjtik a dokumentumaikat, amelyeket feldolgoznak, és amelyekből szolgáltatnak.

A külső körülmények megváltozásával *új dimenziókba* került a nemzetiségi könyvtárügy Szlovéniában, ezért *más kontextusokba* kell, hogy helyeződjön. Ennek tudatában tárja fel a stratégiám a nemzetiségi könyvtárügy problémáit és kihívásait, majd terveket és lehetőségeket ad a problémák megoldására és a kihívások teljesítésére. Konceptiót ad a nemzetiségi könyvtárügy tartalmi megújítására is, valamint szempontokat kínál fel a szlovén és a magyar könyvtárügy összeegyeztetéséhez és partnerségéhez, de szól azokról a többlet lehetőségekről is, amelyek a meglévő könyvtári rendszer továbbfejlesztésétől, erkölcsi és anyagi támogatásától függenek. A magyar nemzetiségi könyvtárügy hiányosságainak felismeréséből kiindulva tervszerű programot adtam a szlovéniai nemzetiségi könyvtárügy fejlesztéséhez is. A stratégia kivitelezése elsősorban a nemzetiségi könyvtárosok hatékony munkáján alapszik, mint ahogy Széchenyi István megállapította: „*Legyen hová behordani az elhagyott tarlókról a veszendő szókincs kalászeit.*” A muravidéki nemzetiségi könyvtárak jó helynek bizonyulnak e nemes munkára.

Dr. Zágorec-Csuka Judit

1. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A kutatásomat 2010. szeptember 1-től 2011. június végéig végeztem azzal a szándékkal, hogy anyagot gyűjtssek a magyarországi könyvtárakról a könyvtári stratégiaik területén megjelent szakirodalomból, amelyet a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak stratégiájának megírásához használtam fel. Az anyaggyűjtés során sikerült a szakirodalmat átolvasnom, rendszereznem és kijegyzetelnem, s ezzel is közelebb kerültem a kutatási témám célkitűzéseéhez: *a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárügy stratégiájának szakszerű megírásához*. Elsősorban bőséges információt gyűjtöttem a stratégiai tervezés fontosabb fogalmairól és szakkifejezéseiről, módszereiről, a stratégiai tervezés előzményeiről és hatóköréről, valamint a tervezés céljairól. A szakirodalom alapján megismertem a stratégiai tervezés elemeit, a jövőkép alapjait, a küldetésnyilatkozat (az átfogó cél) alakkritériumait és a kulcsfontosságú területeket. Behatóbban tanulmányoztam a stratégiai tervezés hasznát, értékelését, készítését és a cselekvési terveket. Megismertem a *Total Quality Management* teljesítménymérés és értékelés módszereit, a minőségellenőrzés általános elveinek kialakulását, a színvonalmérés (benchmarking) módszereit, valamint a teljesítménymérés előfeltételeit és a teljesítménymutatók kidolgozását a könyvtári menedzsment területén. Megismertem a *PGTT* felmérést is, amely politikai, gazdasági, társadalmi és technológiai elemzésként ismert a könyvtárügyben. Szakirodalmat gyűjtöttem a magyarországi könyvtárakban végzett minőségmenedzsment-felmérésekről és stratégiai tervekről, esettanulmányokról. Ezek is jó például szolgáltak a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak stratégiai tervének megírásához. Szakirodalmat gyűjtöttem a határon túli magyar könyvtárügy területéről is (pl. a vajdasági, a szlovákiai és az erdélyi magyar könyvtárügyről), amelyet szintén felhasználhattam összehasonlítóként a stratégiám megírásához, mivel hasonló helyzetben levő könyvtárak könyvtárügyéről van szó. A stratégiai tervek megírásához humán erőforrás menedzsmentet is tanulmányoztam, főleg azokat a vezetési módszereket néztem át, amelyek szükségesek egy jól megírt könyvtári stratégia kivitelezéséhez. Szervezetfejlesztésre és stratégiai vezetésre vonatkozó, valamint a szervezeti hatékonyságra irányuló szakirodalmat is gyűjtöttem. Foglalkoztam a szervezetfejlesztés és a stratégiai vezetés kapcsolatára vonatkozó szakirodalommal, valamint a stratégiai és a kultúra összefüggéseire vonatkozó anyaggal is. Alaposan megismertem a magyar könyvtári terület 2008–2013 közötti időszakára érvényes stratégiai céljait. Tanulmányoztam ennek a stratégiának azt a részét, amely az európai országok (EU) közötti kapcsolatok kiemelten fontos területére vonatkoznak, és amelyek egyben a határon túli magyar települések könyvtáraival kapcsolatos problémák rendezésére is irányulnak.

Tisztában vagyok azzal, hogy egy jó könyvtári stratégia megírása a nemzetiségi terület helyzetképismeretén és alapos elemzésén alapulhat, ezért ezzel összefüggésben tárgyaltam ennek a könyvtárügynek a helyzetképét. A nemzetiségi könyvtárügy stratégiáját, amely egy meghatározott időre szólna, sok-sok tárgyalás, megbeszélés és elemzés után lehetne véglegesíteni, hogy alkalmas legyen a folytonos, dinamikus változásokra az EU-n belül is, és a magyarországi könyvtárüggyel, vala-

mint a határon túli magyar könyvtárakkal kapcsolatos együttműködés rendszerében is megállhassa a helyét. Ezért a kutatásaim során felmerült elképzeléseket, a szakirodalom által átgondolt stratégiai tervek és a felállított koncepciót még meg szeretném tárgyalni a lendvai és a muraszombati könyvtárosokkal, könyvtárigazgatókkal, illetve a könyvtáros szakma képviselőivel is, hiszen a közös nemzetiségi könyvtárügyünk stratégiáját minden nemzetiségi könyvtáros, könyvtárüggyel foglalkozó személy alakíthatja, véleményeztetheti, és változtathatja. Kutatásaimat a magyarországi Oktatási és Kulturális Minisztérium, valamint a Magyar Ösztöndíjbizottság posztgraduális ösztöndíjasaként, a magyar–szlovén államközi egyezmény alapján főleg az Országos Széchényi Könyvtár *Könyvtártudományi Szakkönyvtári részlegén* végeztem, ahol bőséges szakirodalmat kaptam a könyvtári stratégiák területéről. 2010 és 2011 folyamán *dr. Sebestyén György* témavezető tanárom előadásaira is jártam, amelyet Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Informatikai és Könyvtártudományi Tanszékén tartott *Könyvtár- és információtudomány a 21. században* címmel. Ezúttal mondok köszönetet a professzor úrnak a témavezetésért és az előadásaiért, amelyek számos gondolatot és reflexiót indítottak el bennem a könyvtártudományok és a kutatási területem témájában. Kutatásaimat kiegészítettem még azokkal a szakmai tapasztalatokkal is, amelyeket 2011 szeptemberében szereztem *dr. Kövér László*, a Magyar Köztársaság Országgyűlése elnöke által életre hívott „*Kárpát-medencei fiatal könyvtárosok együttműködése*” című ösztöndíj-programban az Országgyűlési Könyvtárban, amelyben kilenc határon túli és egy magyarországi fiatal könyvtáros vett részt. Ezenkívül hálás vagyok a kecskeméti Katona József Könyvtárban megtartott *Minőségmenedzsment a könyvtárban* című akkreditált továbbképzési program előadóinak, köztük *Ramháb Máriának*, *dr. Skaliczky Juditnak* és *dr. Zalainé Kovács Évának*, akik 2007 és 2009 között felkészítettek azokra a kutatásokra, amelyeket a könyvtári menedzsment területén végeztem el a szlovéniai nemzetiségi könyvtárakban.

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár

2. AZ EURÓPAI UNIÓ A SZLOVÉNIAI MAGYAR NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRÜGYNEK EGY ÚJ ÚT ÉS LEHETŐSÉG

2. 1. Bevezető

Hegel szerint Európa nem cél, mint szélesebb haza, hanem út, ezért nehéz meghatározni a határait. Az Európai Unió vezetői 2000-ben fogadták el az Európai Alapjogi Chartát, amely nagyobb védelmet nyújt a regionális és kisebbségi nyelveknek, függetlenül attól, hogy ezek az Európai Unió hivatalos nyelvei közé tartoznak-e. Fontosnak tartom, hogy a muravidéki magyarság nyelve is ezek között a keretek között fejlődjön, mivel kisebbségi nyelvről van szó. Az Európai Unió keretei között látok lehetőséget ahhoz, hogy a muravidéki magyarság az úgynevezett *intelligens muravidéki régió*hoz tartozzon, amely szerintem az információs társadalom és az innovációs társadalom programjának regionális megvalósulása lenne. Ez a régió az Európai Unió által is intenzív és kreatív életfeltételeket teremthet, amelyben dominánssá válhat az e-gazdaság és a digitális közigazgatás is. Az áru és a tőke áramlata helyett az információk és a tudás áramlása kaphatna komoly szerepet, amely által versenyképességet teremthetnek a térségben. A magyar nemzetiség számára fontosnak tartanám Lendván megépíteni az új multikulturális könyvtárat, amely megerősítené az információs társadalom fejlődését, és alapul szolgálhatna a magyarság identitásépítéséhez, valamint a közös élettér (szlovén, magyar, horvát) megteremtéséhez. Az új könyvtár megépítéséhez anyagi forrást kellene szerezni az Európai Uniótól, hiszen az intézmény *integrálhatná* a magyar nemzetiséget egy szélesebb régióba, sőt a digitális, on-line utak használatával egész Európához csatlakozhatna értékes gyűjteményével, amelyet digitalizálva továbbíthatnának a térségben. Az új könyvtár a *közös kultúrák tere* is lenne, ahol kielégíthetné tudásvágyát, és szórakozhatna is a muravidéki magyarság, ahol megértik a nyelvét, és azt is, amit gondol, megértést kaphatna, és jól érezhetné magát. Szerintem a muravidéki magyarság egyeztetni tudja a stratégiáját az Európai Unió célkitűzéseivel, hiszen a magyar nemzetiség magában hordozza a *kivételes értékeit*, amelyre az Európai Unió tagállamainak is szüksége van az *európai identitás* megteremtéséhez. Az Európai Unió és a vele terjedő globalizmus kinyitotta a határokat, de ezzel *versenyképessé* tette a piaci és intellektuális tereket a muravidéki magyar nemzetiség számára is. A fiataloknak elsősorban mindezt lehetőségnek kell felfogniuk, hogy a megszerzett tudásukkal akár elmenni, de Európa más országaiban megszerzett tudással visszajönni is tudjanak. Szerintem az Európai Unió, ahogy Hegel mondta, főleg a fiatalok számára egy *új út*, hiszen nincsenek megterhelve a múlttal és a 20. század nehéz történelmével, hanem az adott történelmi szituációt lehetőségként kell felfogniuk. Véleményem szerint 2004-től az Európai Unióhoz való csatlakozástól

sokkal nagyobb teret és felelősséggel megadott lehetőségeket kaphat a muravidéki magyar nemzetiség a kibontakozáshoz az Európai Unió térségében. A szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak nem működhetnek megfelelő könyvtári stratégia nélkül, jövőjük pedig elsősorban a digitális könyvtári adatbázisok elérhetőségeitől, építésétől és szolgáltatásaik cseréjétől is függ, mindenképpen be kell épülniük a **Magyar Elektronikus Könyvtár** hálózati rendszerébe. A könyvtári stratégia építené a magyar–magyar kapcsolatokat, és a digitális utak kiépítését is tervszerűbbé tenné. A nemzetiségi könyvtáraknak, mint intézményeknek, a jövőben a pályázatok területén is újabb partnerkapcsolatokat kell létrehozniuk, és hatékonyabbá tenniük a projekt-orientált könyvtári munkát. A nemzetiségi könyvtárak fő célja az egész életen át tartó tanulás feltételeinek fejlesztése, a könyvtár és a kétnyelvű oktatási intézmények közötti együttműködés megalapozását célozná meg. A magyar nyelv oktatását erősíthetné közéleti szinten. Új szolgáltatásokat nyújthatna európai uniós támogatással, pl. a magyar nyelv oktatását megfelelően beszerzett magyar nyelv-könyvek, segédkönyvek és audiovizuális eszközök által, főleg azoknak, akik igénylik, és a nemzetiségi programot bővíteni is lehetne (nem csak olvasásnépszerűsítő író–olvasó találkozók szervezésével). A nemzetiségi könyvtárakon belül létrehozott **Hungarica részlegek** arra szolgálnának, hogy egy speciális magyar gyűjtemény kerete által mindazokkal a felmerülő problémákkal kapcsolatban, amelyek a magyar nemzetiséget érintik, megpróbálja a könyvtár a magyar gyűjteményével kielégítően szolgáltatni (nyelvkönyveket, referenzs könyveket, nemzetiségi szakirodalmat, jogszabályokat és kisebbségkutatási adatokat, információkat, szakirodalmat stb.), és ez által enyhíteni mindazt a káoszt és hiányt, amely a magyar nemzetiség mindennapjaiban felmerül.

2. 2. Helyzetkép

1989-ben Magyarországon és 1991-ben Szlovéniában új korszak vette kezdetét a magyar és a nemzetiségi könyvtárügy területén. A magyar közösségek maguk mögött hagyták a szocializmus korszakának kisebbségeket sújtó regionális történeteit. A fellélegzés után nagy irányú önszervezés indult be a könyvtárügy területén a Kárpát-medencében, de ha ennek a folyamatnak a kultúrtörténeti vetületeit vesszük figyelembe, akkor a szlovéniai nemzetiségi könyvtárak területén szinte semmilyen változás nem történt, ami a szervezettségüket, a káderpolitikájukat illeti a megelőző évtizedekhez képest, kivéve azt, hogy beindult a kétnyelvű és a nemzetiségi könyvtárak egyetemes informatizálása. A számítógépesítés beindult, de a gyűjteményszervezésük megmaradt a régi sémákban, vagyis a magyar dokumentumok összemosisódnak a szlovén gyűjteménnyel úgy, mint régen. A magyar dokumentumokat, vagyis több mint 130 000 egységet nem dolgoznak fel külön magyar adatbázisokban, sem más integrált magyar on-line gyűjteményekben. Tehát maradt a nemzeti-ségi anyag gyűjteményszervezésében a régi kétnyelvű módszer, amelynek egyébként nincsen magyar módszertana, hogy erősítse az együttélés lehetőségét, és maradjon ezen keretek között. Ugyanúgy, ahogy a kétnyelvű oktatásból is hiányzik az eszmeiség. Sajnos, még mindig tabu téma más módszerekről, esetleges magyar gyűjteményszervezésről és a magyar dokumentumok egységes kezeléséről beszél-

ni, mind az oktatási intézmények könyvtáraiban, mind a közművelődési könyvtárakban. A rendszerváltás után eltelt közel húsz év Kárpát-medencei magyar könyvtárainak tipológiáját áttekintve elmondhatjuk, hogy a Muravidéken, ahol a magyar nemzetiség él, nem jöttek létre új könyvtártípusok, szakkönyvtárak a tudományos irodalom gyűjtésére, muzeális könyvtárak, civil szervezetek könyvtárai, hungarológiai, illetve magyar intézeti könyvtárak. Bár a Muravidéken is vannak magyar önkormányzatok, irodalmi és tudományos társaságok, és Mariborban működik az egyetemen a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, amelynek van egy 5000 kötetes magyar könyvállománya, mint gyűjtemény, amely feldolgozatlan, és nincsen bekapcsolva az egyetemes digitális könyvtári rendszerekbe. Szóval a nemzetiségi könyvtáralapítás terén lemaradtunk a többi, lehet, hogy még szegényebb régiókban élő magyar nemzetiség könyvtárügye mögött. Maradt a régi struktúra, amelybe úgymond a könyvtárosok rakják bele a magyar dokumentumokat. Van egy alapgyűjteményük, amelynek nincsen igazán magyar arculata, el van rejtve a kétnyelvű könyvtárügy kellékei közt. Alapproblémaként húzódik immár negyven éve az is, amióta kétnyelvű könyvtári rendszeren belül működik a magyar nemzetiségi könyvtárügy, hogy a magyar könyvtári ellátás központja nem a kisebbségi kulturális központként funkcionál Lendva, hanem Muraszombat. Állandó vita van a dokumentum-beszerzés volumenjének mértékéről, kevés a hely a régi könyvtárépületben Lendván a raktározásra stb. Mindezek mellett akkor is mintaeértékű a szlovén integrált könyvtári rendszer, a COBBIS, ahonnan a könyvtárosoknak csak a leírást kell átvenniük, s kiegészíteni a helyi állományadatokkal a szlovén dokumentumok feldolgozását illetően, míg a magyar dokumentumok esetében sokszoros munka a feldolgozás, hasonló segítség reménye nélkül, mert nem kapcsolódnak magyar integrált könyvtári rendszerekhez. Elvértve némely dokumentumuk bekerül a Magyar Elektronikus Könyvtárba, de ez sem rendszeres tervezés eredményeként. Az úgynevezett „palackba zárt szellem kiszabadulásának hallatlan energiája” nem hozott új megoldásokat. Ez az élő gyakorlat, nézzük meg ezt is. A muravidéki magyarság java része éppen a kistelepüléseken él a szlovén–magyar határsávban, közel 30 vegyesen lakott kistelepülésen. A települési kétnyelvű könyvtárakban sem történik semmi különös, sőt a média sem tudósít arról, hogy aktív kulturális életet szerveznének bennük. Jobban kellene őket menedzselni, vagy valami új formát kitalálni a működésükhöz, mert könyvállományuk azért van. Mi a pozitívum a nemzetiségi könyvtárügyben? Erre is lenne válaszom, Kálóczy Katalin (2004) *Láncszemek. A határon túli magyar könyvtárügy magyarországi perspektívából* című tanulmányában kiemelte már a múlt század 90-es éveiben: „Szlovéniában a kisebbségi könyvtári ellátásnak törvényi háttere van. Muraszombatban és Lendván sem egzisztenciális bizonytalansággal, sem szakmai fogyatékoszággal nem küszködnek az intézmények.” Viszont úgy Lendván, mint Muraszombatban egy-egy hungarológus könyvtáros dolgozik ezen a területen, és ez a létszám a múlt század 70-es éveitől változatlan. Sem a nemzetiség, sem a könyvtári szakemberek nem tudtak több magyar könyvtárost kiharcolni a szakmának, akik építhetnék a magyar könyvtárügyet, a digitális kapcsolatrendszer és a partneri viszonyokat, illetve alapprofiljukat tekintve a magyar dokumentumokkal foglalkoznának. Ha megnézzük az oktatás és a sajtó káderpolitikáját, hozzájuk képest a nemzetiségi könyvtárosok szá-

ma szégyenletesen kevés, a nemzetiségi könyvtárügyet mostohamódon kezelik. De mivel nincsen új program, új stratégia, ezen a téren a káderpolitika is maradt a régi. Pedig a kisebbségi létben kulcsfontosságú, elhivatott, képzett személyiségekre lenne szükség! Erejük záloga lenne a rendszeres működés, a szervezethez, hogy az esetlegesség helyét vegye át a kiszámíthatóság, a mozgalmi jelleget pedig a professzionalizmus. Egyéni tapasztalatomat beleszőve a helyzetképbe, tíz éve vagyok könyvtáros a lendvai kétnyelvű általános iskola könyvtárában. Számos gondolat felmerült bennem a könyvtárüggyel kapcsolatosan, amelyről még mindig nem lehet beszélni. A nemzetiségi könyvtárügy terminológiája is kétes, tehát hogy Szlovéniában van-e nemzetiségi könyvtárügy, vagy csak kétnyelvű könyvtárügy létezik.

A szakirodalom még mindig a kétnyelvű mellett dönt, és nem írnak arról, hogy lenne magyar nemzetiségű könyvtárügyünk, lennének nemzetiségi könyvtárosaink, hungarológusaink, kivéve a magyarországi terminológiát. Mintha a nemzetiségi könyvtárügyet Szlovéniában félhivatalosan kezelnék a szakterminológia terén. Voltaképpen nem történtek felmérések sem módszertanilag, sem olvasásszociológiailag, hogy mit olvas a magyar nemzetiség Szlovéniában. A kétnyelvű könyvtárügy ugyanazon a vágányon halad tovább, mint a kétnyelvű oktatás, sőt kevésbé foglalkoznak vele. Míg a kétnyelvű oktatást akár meg is ünneplik, a kétnyelvű könyvtárügynek még ünnepei sincsenek. A választ a felmerülő problémákra pedig nem a szigorú tudományos logika mentén kell megadnunk, hanem az élő gyakorlat alapján. Bár ez a kép lehet tarka, de mégis hiteles lenne a magyar nemzetiségi könyvtár definíciója: „A magyar nemzetiségi könyvtár az, amely magyar olvasókat szándékozik ellátni a lehetőségekhez mérten magyar dokumentumokkal.” (Kálóczy Katalin, 2004) S ezt ne elrejtve, másodrangúan, esetleg perifériára szorulva tegye, hanem felemelt fővel, mert a magyar könyvtárügynek a Muravidéken, Szlovéniában a 12. századtól a Bánffy-dinasztia főúri várában létrehozott könyvgyűjteménytől napjainkig kimagasló könyvtártörténete és kulturális öröksége van. Horizontálisan és vertikálisan is beilleszthető az egyetemes magyar, de a szlovén kultúrába is. Viszont mindezt ne tegyük felemás módon, profil nélkül, hanem értéktelentően és értékközpontúan.

A nemzetiségek ellátása nem elkülönülten kezelendő, hanem **integráció** (magyar–szlovén, szlovén–magyar) keretében kell megoldani, viszont a teljes *esélyegyenlőség* megteremtése csak vágyálom. A nemzetiségek könyvtári ellátásának a célja, hogy a kistélepusok nemzetiségi könyvtári ellátásának is a könyvtári stratégiában elfoglalt helyet kell találni, vagyis stratégiát kell írni a profiljukra. A nemzetiségi könyvtárakban is minél gyorsabban elérhetőek legyenek a nemzetiségi dokumentumok, ezért tovább kell fejleszteni a **tartalomszolgáltatást** és a **webes megjelenést**. Mivel a szlovén Kulturális Minisztériumtól csak kevés támogatás érkezik erre a célra, igen fontos lenne a különböző magyarországi pályázati lehetőségek kihasználása is.

3. STRATÉGIAI TERVEZÉS

A *stratégia* cselekvések hosszabb távú terve egy bizonyos cél elérése érdekében: „a győzelem” vagy „a problémamegoldás”. Megkülönböztetjük a taktikától és az azonnali akcióktól, mivel a stratégia a cselekvések és az azok végrehajtásához szükséges erőforrások biztosítását időben kiterjedten gondolkodva tervezi meg. A szót eredetileg a hadászatban használták, a háború megnyerésének művészetét, a seregek mozgását és ellátását jelentette. Alakja a görög *stratēgos* szóból ered. Napjainkban ez a terminus már sokkal szerteágazóbb jelentéstartalommal rendelkezik.²

Miért szükséges stratégiai tervezést készíteni? Azért, hogy a könyvtár igazodni tudjon a dinamikus változásokhoz. Alapja a könyvtár *makro- és mikro környezetének* a megismerése. A vizsgálatokból levont következtetést úgy kell alkalmazni, hogy minden esetben az *átfogó célt* (mission) tartjuk szem előtt, és folyamatosan szembesítjük a *kitűzött célok* (objektives) megvalósíthatóságával, valamint a *kulcsfontosságú területek* meghatározásával.

3. 1. Mire jó a stratégiai tervezés?

- *cselekvésre készlet, jövőorientált, innovatív*
- *azt szolgálja, hogy a jövőben jobb legyen*
- *a folyamat sosem fejeződik be, mert a környezet változik, ezért nem tud befejezett lenni, mert jövőorientált, és a körülményekhez igazodik*
- *az átfogó célok teljesítésével elérhetjük a célt*
- *egységes keretet ad a munkához: egységbe kell hozni az egymást erősítő és egymást gyengítő folyamatokat*
- *rendezi, és strukturálja a feladatokat*
- *csoportmunka eredménye, rendszerszemléleten alapul*
- *a stratégiai tervben mindenki részt vesz a könyvtárban, hozzá kell szólnia, a könyvtárosok gondolatainak benne kell lenni a tervben, hiszen nekik szól, benne kell, hogy legyenek a javaslataik.*

A stratégiai tervezés elemei

1. **A tervezési folyamatok kialakítása:** munkacsoportok megalakítása, vezető meghatározása és a megfelelő anyagiak előteremtése.
2. **A makro- és mikro környezet tanulmányozása:** szükséges vizsgálatok készítése.
3. **A stratégiai pont meghatározása:** a könyvtár egészére, egy-egy területére, egy-egy szolgáltatásra.
4. **Jövőkép:** egyrészt tudományos, másrészt *idealisztikus*, inspiráló elképzelés arról, hogy a könyvtár 5-10 év alatt hová kíván eljutni.
5. **Átfogó cél- és küldetésnyilatkozat:** *a realitást* az átfogó célnál kell számon kérni, más az iskolai könyvtár, mint a városi stb., mi a könyvtár egyedisége?
6. **Alapvető célok** – a fő célok számbavétele és a prioritások kialakítása, mi az, ami a legfontosabb, majd meg kell határozni a közép és hosszú távú célokat is.

² vö. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Strat%C3%A9gia> (2012. 03. 18. 22:48)

7. Kulcsfontosságú területek – az alapvető célok teljesítéséhez szükségesek.

8. Cselekvési tervek felelősökkel, időpontokkal – konkretizálni szükséges a tervet, évente elkészül, és hozzá készítenek havi operációs tervet, figyelembe venni az erőforrásokat.

9. Értékelés – folyamatos értékelés

10. Az információ szétszórásának megszervezési módja: szórólapok, kiadványok, faliújságok, megyei lapok, továbbképzések, szakmai napok.

A stratégiai tervezés haszna

- Ki kell alakítani egy egységes csapatot az egymás mellett dolgozó munkatársakból, közös a cél, és közös a felelősség.
- A tervezés interaktív folyamat – célok, feladatok és a források egyensúlyba helyezése.
- A terv kiegészítő elemei: előszó, összegzés, statisztikai mellékletek, teljesítménymutatók, az elért eredmények áttekintése, fogalom-meghatározások.
- Formája: tartalomjegyzék, világos elrendezés, illusztrációk stb.

3. 2. A tervezés – külső és belső környezet elemzése

Az elemzés által megismerhetjük a könyvtár külső és belső környezetét.

Mi által? – PGTT- és SWOT-analízist végeznek.

PGTT – Politikai, Gazdasági, Társadalmi, Technológiai elemzések

- **Politikai:** a politika reformokat vezet be, új struktúrák alakulnak ki
- kormányhatározatok hoz, szakmai érvekkel kell élni a politikai döntések előtt
- vannak elfogadhatatlan változások is
- a politika mégis átszövi a létet, mi a közfeladat, mit tart fenn az állam?
- **Gazdasági:** recesszió, költségvetési törvény, könyvtári törvény, könyvtári hálózatok intézményei
- **Társadalmi:** a reformok hatása bizonytalanságot is okozhat
- a szociális helyzet változásából is fakadhatnak gondok
- a hátrányos helyzetűek, pl. a romák kulturális integrációja
- **Technológiai:** folyamatos Információs és Kommunikációs Technológia (IKT) infrastruktúra-fejlesztés és - fejlődés
- a digitalizálás fontosságának a megnövekedése.

SWOT-elemzés – Erősségek, Gyengeségek, Lehetőségek, Veszélyek elemzése

- **Erősségek** (Strenghts), megfelelő finanszírozási forrás
- magas szintű szolgáltatás, fejlett technológia, versenyképesség, szakértelem
- kereslet és kínálat egyensúlya
- **Gyengeség** (Weaknesses), forráshiány, a stratégiai terv hiánya
- megbízhatatlan szolgáltatás, gyenge piaci kereslet, hiányzó szakértelem
- a folyamatos értékelés hiánya
- **Lehetőségek:** a makrokörnyezet valamelyik tényezőjének a változása
- megváltozott jogi helyzet és környezet kulturális téren

- új felhasználói rétegek megjelenése
- szolgáltatások kiterjesztése, pl. kórházak, idősek otthona
- pl. új üzem nyitása, új felhasználó réteg
- **Veszélyek:** kedvezőtlen kormányzati politika, kedvezőtlen demográfiai változások
- új versenytárs megjelenése, hiszen az információt bárki adhatja, pl. könyvesboltok, EU-s irodák, könyvkiadók
- a használói igény, szokás és ízlés változása – a lehetőségeket kezelni kell, erősséget kell belőle teremteni.

3. 3. A minőség – minőségbiztosítás, minőségmenedzsment

A minőségmenedzsment, mint tudományos diszciplína, kezdete a 20. század elejére nyúlik vissza, kialakulása termelési folyamatokhoz kötődik. Alapelve a hiba megállapítása volt, majd a termelés ellenőrzése. Megjelent a vevő által megfogalmazott igény.

Mi a minőség?

A minőségnek személyes, csoportos, terméki, szolgáltatási és szervezeti komponensei vannak – vagyis több ismerv eredménye. A minőség az, amit a használó, tehát az olvasó, könyvtárlátogató, kölcsönző annak tart. A minőség mindig *követelménynek* való megfelelés és *használatra* való alkalmasság. Nem az ár határozza meg a minőséget.

Mitől függ a minőség?

Elsősorban a vevőtől, a használótól, a szállítótól, a folyamatok megszervezésétől, az erőforrások felhasználásától, a munkatársaktól, a környezettől. Látni kell a körülményeket, ki hogy érzi magát ott. Törődni kell az ügyfelekkel is. A minőség teljes körű, összpontosítani kell a külső és a belső partnerekre, a munkafolyamatok javítására, és arra is, hogy hasznosítsuk vele együtt a dolgozók tehetségét, tudását. Ehhez szükséges a TQM minőségirányítás.

TQM – Total Quality Management – *vezetési filozófia* és intézményi gyakorlat, amely a szervezet céljainak érdekében a leghatékonyabban használja fel a szervezet rendelkezésére álló *emberi* és *anyagi* erőforrásokat:

- irányítási, vezetési filozófia, amely elősegíti a folyamatos fejlődést
- ez egy folyamat, eljárás, termék, felhasználó-partner, vevő, szolgáltatás
- a vezetőknek elkötelezettnek kell lenniük (minőségi guruk)
- a minőségnek túl kell lépnie a felhasználói igényeket
- a szolgáltatás környezete is fontos, és hogy ki végzi a szolgáltatást.

Mit jelent a TQM szemlélet?

T – Total – a minőségnek a szolgáltatásminőségen túl a gondolkodás, a környezet, a kultúra, az értékrend egészét át kell fognia.

Q – Quality – a minőség gondolatát, érték- és követelményrendszerét kell a mai generáció fejébe elhelyezni.

M – Management – vezetési, irányítási, működtetési filozófia, feltételeket teremt az emberközpontú csapatban zajló folyamatos tevékenységhez.

Legfontosabb alapelvei:

- *filozófia*: a hiba, az okok megelőzése
- *módszer*: aktív stratégiai irányítás
- *kiterjedés*: valamennyi alkalmazottra, mindenki felelős
- *a hatékonyság mérése*: a jó minőségre fordított költségek révén
- *a követelmény*: hibamentesség az első lépéstől kezdve
- *az átfogott terület*: a szervezet egésze
- *cél*: az állandó javítás.

Irányelvek, minőségi előírások:

- minden változtatást mérések előznek meg, és ezeket elemezni kell: statisztikák, mérések, vizsgálatok készítése
- statisztikák: az összehasonlító adatok alkalmasak a könyvtárak teljesítményének a méréséhez, viszonyítani szükséges a könyvtár küldetéséhez és céljaihoz
- be kell tartani a nemzetközi szabványokat is
- teljesítménymutató
- az UNESCO közművelődési könyvtári kiáltványának ismerete
- szolgálja a demokráciát, a helyi tájékoztatás központja
- a közösség jólétét szolgálja
- a gazdasági fejlődést támogatja, versenyképesség, EU-s információk
- a kultúra helyi központja, segíti a művészi és a tudományos teljesítmények közkinccsé tételét
- támogatja a kulturális sokszínűséget
- a közművelődési könyvtár elvszerűen ingyenes, a helyi közösség középpontjában áll
- az állam és a helyi önkormányzat tartja fenn, a kormányzati támogatás fontos
- modern technológia
- minden korosztálynak, minden rétegnek szolgálat
- IFLA/UNESCO iskolai könyvtári irányelvei (2002) szerint mindenkinek azonos szintű szolgáltatást kell nyújtani, tekintet nélkül a társadalmi helyzetére és képességeire, programok és rendezvények, együttműködés és forrásmegosztás a közkönyvtárakkal, együttműködési megállapodások készítése, az együttműködés idejének a meghatározása stb.
- az IFLA irányelvek világszerte alkalmazhatók, és hozzáigazíthatók a helyi adottságokhoz, normatívákat is tartalmaz, főleg a könyvtári ellátással foglalkozik, hangsúlyozza a könyvtárak fontosságát a más intézményekkel való együttműködésük területén.

4. MINŐSÉGMENEDZSMENT – KÖNYVTÁRI MENEDZSMENT

Meg kell ismerni a trendeket és a változásokat a könyvtárügyben, a változásokat feladatokká kell változtatni, ki kell alakítani az egy *célért* dolgozó munkatársak csapatmunkáját. A változást a könyvtárügy előnyére kell formálni. Szükséges hozzá: a *felelősség* vállalása, a *bizalom* és a *szakmai morál*.

4. 1. Mi a könyvtári menedzsment?

Azon emberi *képességek, készségek, kompetenciák, módszerek, eszközök* és *szemlélet* összessége, amelyek együttes alkalmazásával megvalósítható a könyvtár küldetése, átfogó célja. A könyvtári menedzsment elemei:

- módszertan (hogyan lehet elkészíteni)
- emberi erőforrás (hány emberrel)
- technika (milyen technikai eszközökkel)
- emberi kommunikáció (interaktív viszonyok)
- szakmai ismeretek (könyvtárosok)
- emberismeret (pszichológia)
- profizmus (nem mindenki tudja az adott munkát elvégezni)
- elkötelezettség (ráirányítani a figyelmet, energiát stb.).

A könyvtári menedzsment jelentősége

A változásokat el kell fogadni, tudni kell kezelni, és előnnyé kell formálni. A változásokat nem passzívan kell elfogadni, hanem eléjük kell menni, szembe kell nézni a *használoi igényekkel*, és az alapkönyvtári tevékenységen *túli* küldetést kell megvalósítani. Meg kell teremteni a *használoi könyvtárat*, amelynek társadalmi elismertsége van. A minőségmenedzsment egy lehetőség, szemlélet, gyakorlat és technológia, amelynek az eredménye minőséget hoz létre.

Mi a lényege a könyvtári minőségmenedzsmentnek?

A munkafolyamatok elvégzésébe be kell, hogy épüljön a *mérhető* jobbítási minőségi szemlélet: a *minőségfejlesztés* – a *minőségbiztosítás*. A változást szükségszerűen követő *változtatás* minőségi eredményeket hoz. A minőséget meghonosítani, kezelni és megtartani szükséges. A minőség megtartásához tudás szükséges! A minőség meghonosítását irányítani kell!

Mit jelent a minőség a könyvtárban?

A könyvtárban a minőség a használoi igények kielégítésének a legjobb módja. Azt kell közvetíteni, hogy *elégedett* legyen a könyvtárhasználó. A könyvtári fejlesztés a mennyiségi és a minőségi fejlesztés összefonódása. A minőségi szemlélet azért jelent meg, mert a globalizmus hatására azonos trendek, fejlesztések, szolgáltatások és értékelési módszerek jelennek meg (pl. az internet terjedése).

Mi szükséges a minőségmenedzsment meghonosításához?

- a könyvtár vezetőjének, vezetésének elkötelezettsége
- a minőségirányítás eszközeinek elsajátítása és használata
- a változásokat kezelő, jól felkészített munkacsoport
- szükséges hozzá szakmapolitika, terv, stratégia, fejlesztési szolgáltatás.

A minőségirányítás lépései

Mi célból van a könyvtár? Ezt kell meghatározni. Milyen stratégiákkal dolgozik, és milyen belső és külső folyamatokra terjed ki? A célokhoz hozzá kell rendelni a minőséget.

Minőségpolitika

A minőségpolitika a könyvtár *küldetésnyilatkozatából* indul ki. Fontos, hogy milyenek a könyvtár *kulcsterületei*. Fontos, hogy *kinek* szolgáltat a könyvtár, milyen minőségi színvonalon, és mit kíván ezzel elérni. A siker eléréséhez szükséges a hosszú távú *stratégia*.

- Kinek szolgáltat a könyvtár, van-e kereslet arra, amit nyújtani tud?
- Milyen minőségi színvonalon végzi ezt, és milyen az olvasók értékítélete?
- Mit kíván elérni a könyvtár, el tudja-e azt érni, amit elvárnak tőle?

Minőségtervezés

Mit, kinek, hogyan szolgáltat? A folyamatokat ki kell alakítani, és szabályozni szükséges őket. A szolgáltatásokat folyamatosan szükséges értékelni objektív vizsgálatok és szubjektív kérdőívek által.

A minőségmenedzsment alkotóelemei:

- munkacsoportok
- stratégiai terv
- cselekvési terv
- képzési, továbbképzési terv
- dokumentáció
- folyamatos vizsgálatok.

A minőségmenedzsment legfontosabb eleme: *a könyvtáros és az elégedett könyvtárhasználó.*

Hazai (szlovéniai) trendek – irányvonalak

A könyvtár tanulási és tudásközpont. Az információs társadalom, a tudásalapú társadalom alapintézménye. A könyvtár *tudásközpont*. A hazai trendekhez tartozik, hogy a könyvtárak egymásba *integrálódnak* (egymás közt), de az országon kívül az EU-hoz is kapcsolódnak. Teret nyert az információs és a kommunikációs technológia. A költségvetési lehetőségek szűkülnek, de a pályázatok szerepe megnőtt. Az élethosszig tartó tanulás a közművelődési könyvtárakra is hatással volt. Az oktatás-ügyhöz kapcsolódó könyvtárak szerepe is megnőtt.

Külföldi trendek (Szlovéniából nézve)

Szükségesek a közös EU-s pályázatok. A könyvtár a közgyűjteményi hozzáférés pontja – könyvtárak, levéltárak, múzeumok egységes hozzáférést nyújtanak. Kialakultak az elektronikus-digitális és hibrid könyvtárak. Az a kérdés, hogy kinek mire van szüksége. Az IKT-n belül a tartalomszolgáltatás a prioritás – cikkek, tanulmányok olvasása, könyveket nem olvasnak még tömegesen képernyőn.

A változások menedzselése

A változásokat lehet kezelni! A változás természetes állapot, semleges állapot, a reagálásoktól válik pozitívvá vagy negatívvá. Az elöregedett szervezetek és tevékenységek megújulásának feltétele. A változástól nem kell félni, mindig történhet valami a káosz-ból is. Sok mindent nem tudunk befolyásolni, de ne legyünk kiszolgáltatva, inkább éljünk a dolgokkal, és irányítsuk a változásokat. A vezetőknek állandóan reagálniuk kell a változásokra: intézményi, szervezeti kultúra és a humán erőforrás szintjén. Egy intézmény imázsát meghatározza a *viselkedési* forma, amelyet gyakorolnak az intézményben. Tudni kell együtt dolgozni magasabb szinten is, ebben nagy szerepe van a vezetőnek. Meg kell látnia, hogy hol merül fel probléma, és tudnia kell változtatni rajta. A vezetőnek kell, hogy legyen képessége a változtatásra.

A könyvtár külső és belső változásai

A könyvtárat külsőleg a következő változások érhetik: PGTT – Politikai, Gazdasági, Társadalmi, Technológiai és jogi változások. Ilyenkor újra végig kell gondolni a dolgokat, a stratégiát átnézni, és módosítani, hogy ha szükséges. A belső változásokhoz tartozik: az új célok kidolgozása, új munkatársak felvétele, a munkatársak értékrendjében bekövetkezett változások nyomán követése, belső konfliktusok megoldása, vezetőváltás stb. A *problémamegoldó* gondolkodás mellett *kaleidoszkopikus* gondolkodás szükséges. A változtatás lehet: fokozatos, folyamatos vagy radikális, drámai, abban az adott percben, amelyben van az intézmény. Lehet előremutató, *pro* aktív, vagy követő, *reagáló*. A szervezet, pl. a könyvtár kialakításának szakaszai, az életciklusából következő változásai: a könyvtár kialakítása, növekedésének az időszaka, további fejlesztése, és utolsó fázisa, a rugalmas szervezet kialakítása.

Greiner növekedési modellje

A sikeres, dinamikus változtatás feltételei:

1. A változtatás igénye – fel kell ismerni a problémát, meg kell indítani a változást.
2. A beavatkozás időszaka – a stratégia, a munkatársak, az eszközök kiválasztása.
3. A diagnózis felállítása, adatgyűjtés.
4. Elkötelezettség, munkacsoport alakítása, vezető választása.
5. A kipróbálás időszaka, az történt-e, amit akartunk.
6. Elfogadás, megerősítés, egy-két évig megy, újra kell gondolni.

A szervezet, pl. a könyvtár, 7 rendszerből áll:

A) Egy átfogó, ellenőrző rendszerből, ez külső, környezeti rendszer: a külső források, információk, partnerintézmények, fenntartók stb. rendszere.

B) Hat alrendszerből:

1. *Kulcsfontosságú folyamatok*: döntéshozók, kommunikációs rendszer, munkafolyamatok, a könyvtár képe.
2. *Az erőforrások rendszere*: finanszírozási és humán erőforrás, munkatársak száma, összetétele, végzettsége, elhelyezésük a könyvtárban.
3. *Formális struktúra*: jogszabályok, előírások, amelyek meghatározzák a munkát.
4. *Informális, szociális struktúra*: a munkatársak közötti kapcsolat, belső hatalmi hierarchia, figyeljünk eléggé egymásra, mindent végig kell próbálni, meg kell találni a kulcsot a másik emberhez, ő is csak ember, de más, mint én, alázat nélkül nincsen vezető személyiség.
5. *Technológiai struktúra*: számítógépek stb.
6. *Belső mag*: elindítja a változtatásokat, csoportmunka.

A változásokat akadályozó tényezők

A külső támogatás hiánya, belső erőforrás hiánya, az emberi képességek, készségek hiánya, az ismeretlentől való félelem – mindenért lehet harcolni!

A változtatás megindításának emberi feltételei:

- kiolvasztás – a munkatársak elfogadják az adott helyzet tarthatatlanságát, érzik a változtatás szükségességét
- a változtatás erőteljes igénye – a munkatársak megkérdőjelezzik a helyzetüket
- a befagyasztás – a megfelelő változtatást állandósítani kell.

A változtatás sikerességének kritériumai:

a vezető esetében

- a fenntartó megnyerése, erős, kezdeményező vezetés, vezetői intuíció, a változást vezető munkacsoport tagjainak megfelelő kiválasztása, a munkatársak involválása, meg is kell osztani a dolgokat, megfelelő tervezés, stratégia, a külső események változását felismerő képesség
- a célunk eléréséhez lényeges az együttműködés, az intuíció – ezt még el tudom végezni, akarni kell a dolgokat!

a munkatársak esetében

- megfelelő munkahelyi légkör, munkahelyi tradíció, kialakult normák, amelyekhez igazodunk, bizalomérzet, személyiségjegyek, egyéni ambíciók, elvárások.

A szervezeti kultúra megváltoztatása

Mit kell megváltoztatni? A szervezeti kultúra kialakult normáit, a kialakult értékeket, az elvárásokat és az egyéni célokat, illetve együtt az egészet. Mi szükséges ehhez? Nagyobb szervezeti egység, erős vezető, a szervezet arculata, a szervezet külső megjelenése.

A szervezeti kultúra főbb típusai

- *hatalmi kultúra* – erős vezető, eredményközpontúság
- *szerepkultúra* – bürokratikus szervezet, mindenki csak azt végzi el, amit ráosztottak
- *feladatorientált kultúra* – megfelelő ember a megfelelő feladatra, a személyes ambíciókat alárendeli a csapatmunkának

- a szervezeti kultúra megváltoztatása után változik a szervezet is, új vezető, csapatmunka, informális kapcsolatok, projektmunka stb.

A kultúraváltás lépései

Ha a szervezet rosszul teljesít, ha a döntések miatt a léte veszélybe kerül (integráció stb.):

- a könyvtár erősségeinek és gyengeségeinek számbavétele
- a gyengeségek elhagyása, ne kelljen káoszban élni, szükséges a gondolkodásunkat strukturálni
- tudni kell, hogy miért érzem itt jól magamat, mi itt az érték
- mit várnak el tőlem, és mit tudok nyújtani
- számba kell venni a dolgokat
- tényeket, adatokat kell gyűjteni a felméréshez, aztán cselekvési tervet készíteni (felelősök, határidők stb.)
- fel kell ismerni, hogy mi a szakmai ethosz, új szervezeti szokások megteremtése szükséges
- a változások értékelése, esetleges módosítások számbavétele, meg kell nézni, hogy elérhetjük-e a célt, vagy sem.

Használói elégedettség mérése

Hogyan történjen a felmérés?

- elsődleges információk – közvetlen tapasztalatokon alapulnak – megkérdezzük, megfigyeljük, interjúk, kérdőívek, fókuszcsoporthok (moderálni kell), reklamációk
- másodlagos információk – mások által már feltárt, rögzített információk, vizsgálati beszámolók stb.

Nehéz partnerek kezelése: érzelmi síkról váltsunk át tárgyyszerű megközelítésre, helyezkedjünk a panaszos pozíciójába (empátia), alkalmazzunk megfelelő hangnemet, vonjuk be a partnert a megfelelő megoldásba, személyes megközelítés.

Kárpótlás, a kompenzáció célja: visszaállítani az ügyfél megingott bizalmát, elnyerni a bocsánatát. Ajánljuk fel a kompenzációt!

Könyvtári szolgáltatások

A dokumentum-állomány a könyvtári szolgáltatás alapja, de nem mindegy, hogy milyen az elérhetősége, milyen a használata, milyen az összetétele, hogyan gyarapszik, és milyen a védelme.

A szakirodalom polca az 1. Sz. Lendvai KÁI kétnyelvű könyvtárban

5. A LENDVAI KÉTNYELVŰ KÖNYVTÁR FELÚJÍTÁSÁNAK A STRATÉGIÁJA – SZÜKSÉGES ELEMZÉSEK

5. 1. A Lendvai Könyvtár felújításának vagy az új lendvai multikulturális könyvtár megépítésének az ügye

Előzmények:

1. Gróf Bánffy Miklós könyvgyűjteménye, 1572-ben tevékenykedik Hoffhalter Rudolf vándornyomdász az udvarában.
2. 1871-ben lendvai Polgári Olvasókör 673 kötettel, könyvtári gyűjteménnyel.
3. 1890-ben Balkányi Ernő könyvnyomdája, könyvkereskedése és kölcsönkönyvtára Lendván.
4. 1901: Alsólendvai Iparos Olvasókör könyvtára, Egyesületi Könyvtár.
5. 1910: ingyenes Népkönyvtár a polgári iskolában.
6. 1919–21: Népkönyvtár, könyvégetések a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság politikai döntése által.
7. 1921–1941: nincsenek írásos dokumentumok a Népkönyvtár létezéséről.
8. 1941–1945 a Lendvai Polgári Iskola könyvtára, könyvégetés 1945-ben, a jugoszláv hatalom politikai döntése által.
9. 1952: az INA Nafta Szakszervezeti Könyvtára egyesül a Városi Könyvtárral – kétnyelvű gyűjtemény létrejötte.
10. 1960: a Lendvai Népkönyvtár létrehozása, 1971: Központi Könyvtárrá alakul át, a Községi Kultúrintézet egységeként működik 1996-ig.
11. 1996–2012 Kétnyelvű Könyvtár Lendva, nemzetiségi programmal.

A könyvtár Laubhaimer királyi közjegyző magánvillája volt 1921-ig, aztán *nacionalizálták*. Magyar ügyvéd építette polgári, arisztokratikus stílusban, amely ma is kiegyensúlyozott életet sugall, amelynek megvannak az értékei közel 100 év távlatából is. És ma? *Lendván sosem építettek közösségi összefogással könyvtárat* – ezt igazolja könyvtártörténeti kutatásom. Miért nem? Nem tudom, talán nem volt rá gazdasági és szakmai összefogás. Szerintem *most jött el az ideje – szlovének, magyarok, horvátok, albánok, romák közös összefogásával, politikai erővel és közös szándékkal, elhatározással kellene ezt megvalósítani a 21. század küszöbén*. Miért? Megfelelő könyvtári infrastruktúra nélkül nincsen szellemi fejlődés! A szakma, a káderpolitika is elengedhetetlen, de a gyűjtemény elhelyezése és a szolgáltatások minősége is fontos – ezek nélkül nincsen könyvtárügy.

Bővebb információ található a *Szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig* című monográfiámban (Lendva, 2007), a *Könyvtári tevékenység Lendván* elnevezésű fejezetben (329–356 old.).

Az épület, amelyben a Lendvai Könyvtár működik, a város egyik legszebb polgárháza, 1906-ban épült. A *Lendvai Könyvtár* központi könyvtár, így a lendvai közigazgatási egység minden községében végez könyvtári feladatokat a nemzetiségileg vegyesen lakott területen. 1996-tól önálló közintézmény, és kivitelezte a *magyar nemzetiségi programot*.

Az új könyvtári törvény, amely 2001-ben lépett hatályba, előírja a kétnyelvű területen működő könyvtárak feladatát, éspedig egy ilyen könyvtár köteles az ott élő nemzetiség számára a nemzetiség nyelvén biztosítani a könyvtári tevékenységet (tudniillik Szlovéniában két őshonos nemzetiség él: olaszok a Tengeremelléken, és magyarok a Muravidéken). Így a könyvtár a törvénnyel

A Lendvai Könyvtár

összhangban a Lendva vidéken élő magyar nemzetiség számára is biztosítja a könyvtári ellátást. Évente kb. 1000 egységgel bővül a magyar nyelvű anyag száma.

A könyvtárnak helyismereti gyűjteménye is van, amelyet folyamatosan bővítenek hungarika anyaggal: minden olyan helyi vonatkozású magyar, szlovén vagy kétnyelvű dokumentumot gyűjtenek, amely muravidéki magyar szerző tolla alól került ki, vagy a muravidéki magyarságot illeti.

A gyűjteményben található még a Népújság (a muravidéki magyarok hetilapja) évfolyamainak mikrofilmes változata (a könyvtárban mikrofilm-leolvasó is használható), ezenkívül a Népújság fontosabb cikkeit folyamatosan egy EasyArchiv nevezetű számítógépes adatbázisba viszik be, amelyben a feldolgozott cikkek fontosabb bibliográfiai adatai (szerző, cím, forrás) mellett rövid annotáció és tárgyszavak segítik az olvasót a keresésben.

A nemzetiségi programhoz tartozik az *anyaországgal* való kapcsolatuk is. Több magyarországi könyvtárral tartják a kapcsolatot (a Lenti Városi Könyvtárral, Zalaegerszegen a megyei és a városi könyvtárral, az Országos Széchényi Könyvtárral, az Országos Pedagógiai Könyvtárral és Múzeummal, Szombathelyen a megyei könyvtárral). Ezenkívül részt vesznek különböző magyarországi konferenciákon és tanfolyamokon is.

Már több mint öt éve szerepelünk a zalaegerszegi városi könyvtár által szervezett megyei József Attila szavalóversenyen, ahonnan a lendvai szavalók mindig szép eredménnyel térnek haza.

5. 1. 1. A könyvtár nemzetiségi programja

A Lendvai Könyvtár nemzetiségi könyvtári tevékenységének a Szlovén Köztársaság Alkotmányának 11. szakasza biztosít alapot:

Szlovéniában a hivatalos nyelv a szlovén nyelv. Azon községek területén, ahol az olasz vagy a magyar nemzeti közösség él, az olasz vagy a magyar nyelv is hivatalos nyelv.

E szakasz kihat a művelődés területére, tehát a Könyvtári törvényre is.

A Könyvtári törvény (SZK Hivatalos Lapja, 2001. évi 87. szám) 25. szakasza határozza meg az általános könyvtárak tevékenységét a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken:

A nemzetiségileg vegyesen lakott területen működő általános könyvtárak látják el az olasz és a magyar nemzeti közösségnek, valamint a roma közösségnek szóló könyvtári tevékenységet is. E könyvtárak biztosítják e közösségek tagjai számára a nyelvükön történő kommunikációt.

Az előző bekezdésben említett általános könyvtárak a nemzeti közösség képviselőinek beleegyezésével készítik el tevékenységi programjukat.

Az említett nemzetiségi programról a későbbiekben még bővebben beszámolok majd.

A kulturális közérdek megvalósításáról szóló törvény (SZK Hivatalos Lapja, 2002. évi 96. szám), amely a nyelv tiszteletben tartását szabályozza, a következőket írja elő:

A kulturális rendezvényeket szlovén nyelven kell előre jelezni, hirdetni, és magyarázattal ellátni.

A nemzetiségileg vegyesen lakottként meghatározott területeken pedig a kulturális rendezvényeket olasz, illetőleg magyar nyelven is hirdetni kell (plakátok, hivatalos meghívók és egyebek).

A nemzetiségi programokon belül több rendezvényt és tevékenységet lebonyolítanak.

A felnőttek számára irodalmi esteket, előadásokat, koncerteket, kiállításokat szerveznek.

E programok egy része a magyarországi Szépirók Társasága támogatásával és közreműködésével valósul meg.

5. 1. 2. A magyar nyelv használata a könyvtári gyakorlatban

A könyvtárban a Szlovén Köztársaság Alkotmányában és az előbbiekben említett törvényekben megalapozott kétnyelvűség többféleképpen valósul meg a mindennapi gyakorlatban. Nemzetiségi státusukból kifolyólag szlovén és magyar nyelvű anyagokkal állnak a látogatók rendelkezésére. A könyvtár kétnyelvű területet fed le, amelyen a két nyelv egyenrangúnak számít, ezért ezek együttesen jelennek meg a könyvespolcokon is, nem elkülönítve egymástól, mint például az idegen nyelvű könyvek. Az eddigi tapasztalat azt sugallja, hogy ez a módszer az évek során bevált, s olvasóinkat az olvasmányok keresésénél ez nem zavarja, ill. nem nehezíti meg nekik a keresést, böngészést.

A magyar könyvtári anyag beszerzésénél magyar szállítókkal működnek közre. A polcokra olyan anyagokat igyekeznek kitenni, amelyekre igény is van, ezért az anyag beszerzésekor figyelembe veszik látogatóik olvasási szokásait és igényeit. A könyveken kívül lehet náluk kölcsönözni magyar nyelvű CD-ket, DVD-ket, valamint az olvasótermükben magyar nyelvű folyóiratokat és magazinokat is lehet olvasni.

A könyvtárnak egyik fontos feladata az állománygyarapítás, ezen belül pedig különösen fontos megemlíteni a *honismereti gyűjtemény* gyarapítását, amely egy egyedülálló gyűjtemény, s vidékünk szellemi kincsének lényeges tárháza.

A mindennapi könyvtári szolgáltatások két nyelven zajlanak, szlovénul és/vagy magyarul. Mindez attól függ, hogy a könyvtárlátogató milyen nyelven szólítja meg a munkatársakat. Meghívóikat, plakátjaikat, az információs anyagukat, leporellóikat, honlapjukat, értesítéseiket s minden egyebet szlovén, illetve magyar nyelven tárnak az olvasók elé. Hogy mindez megvalósulhasson, munkatársaikkal folyamatosan részt vesznek magyarországi továbbképzéseken és konferenciákon. Kapcsolatot tartanak magyarországi könyvtárakkal, valamint más magyar nyelvű könyvtári anyaggal rendelkező, szintén nemzetiségi területen elhelyezkedő külföldi könyvtárakkal is (Szlovákia, Románia). Évente szerveznek egy szakmai kirándulást is, amelyet a szlovéniai Kulturális Minisztérium a nemzetiségi programok megvalósítására szánt eszközeiből támogat. A szakmai kirándulások célja más könyvtárrendszerek, könyvtárak működésének megismerése, valamint a magyar anyanyelvű könyvtárakkal való kapcsolatfelvétel, illetve közreműködés.

5. 1. 3. A Lendvi Könyvtár kétnyelvű helyi könyvtárai Göntérházán, Dobronakon, Gyertyánosban, Petesházán és Völgyifaluban

Amikor 1964-ben a muraszombati könyvtár Lendva Község területén is megkapta a központi könyvtár szerepet, nyomban hozzáláttak a könyvtári hálózat megszervezéséhez a községben. Közismert dolog, hogy ezen a területen él a magyar nemzetiiség zöme, ezért először Lendván alapítottak központi könyvtárat, majd pedig később hozzáláttak a határ menti községekben is a könyvtári hálózat kiépítéséhez. Majdnem két évtized alatt sikerült mindazon helységekben könyvtárakat alapítani, amelyekben az emberek és a társadalmi tényezők készek voltak segíteni a szervezésben. Lendva Község 1980-as jelentéséből megtudhatjuk, hogy milyen volt a kétnyelvű helyi (a nemzetiségileg vegyesen lakott területen lévő kistérségi) (fiók) könyvtárak állománya és felszerelése 1980-ban *Göntérházán, Dobronakon, Völgyifaluban, Petesházán és Gyertyánosban*.

A legerősebb vidéki könyvtár a dobronaki volt, 1980-ban 4645 könyvvel, a göntérháziban 3447, a völgyifalusiban 832 és a gyertyánosiban 336 könyv volt. Ekkor a göntérházi könyvtárnak volt a legtöbb (219) tagja, és a látogatók száma elérte a 987-et, s évente itt 2852 könyvet kölcsönöztek ki az olvasóknak. A 2004-es statisztikai adatok szerint a göntérházi könyvtárnak 4250, a dobronakinak 4462, a gyertyánosinak 1428, a petesházinak 1571 és a völgyifaluinak 1890 magyar könyvállománya van.

A *dobronaki* könyvtárban 2012-ben 11 032 könyvtári egység áll az olvasók rendelkezésére, ebből 10 956 könyv (6281 szlovén, 4673 magyar és 2 idegen nyelvű) és 76 nem könyv jellegű dokumentum. A *völgyifalusi* könyvtárban 2012-ben 5454 könyvtári egység áll az olvasók rendelkezésére, ebből 5429 könyv (3117 szlovén, 2309 magyar és 3 idegen nyelvű) és 25 nem könyv jellegű dokumentum. A *gyertyánosi* könyvtárban 2012-ben 4621 könyvtári egység áll az olvasók rendelkezésére, ebből 4618 könyv (2999 szlovén és 1619 magyar) és 3 nem könyv jellegű dokumentum. A *göntérházi* könyvtárban 2012-ben 7979 könyvtári egység áll az olvasók

rendelkezésére, ebből 7975 könyv (3392 szlovén, 4582 magyar és 1 idegen nyelvű) és 4 nem könyv jellegű dokumentum. A *petesházi* könyvtárban 4242 könyvtári egység áll az olvasók rendelkezésére, ebből 4242 könyv (2525 szlovén, 1716 magyar és 1 idegen nyelvű). A települési, helyi könyvtárak a település *kultúrházában* vannak általában elhelyezve.

A Lendvai Könyvtár helyi könyvtáraiba *Marton Katarina* könyvtáros jár ki, hente minden könyvtárba külön-külön, 4 órát kölcsönözni.

5. 2. Szakmai vélemény a Lendvai Könyvtár elhelyezéséhez, újjáépítéséhez

Lendvának nagy hagyománya volt a magyar *könyvtáralapítás* terén, ezt a hagyományt nem lenne célszerű feladni. 1871-ben alapították meg Lendván a Polgári Olvasóegylet Könyvtárát, 1888-ban Balkányi Ernő papírkereskedésében magánkönyvtárat hoztak létre, majd 1901-ben az Alsólendvai Iparos Olvasókör könyvtárat alapított. 1910-ben pedig a Polgári Fiúiskola hozta létre a könyvtárát. 1948–1950 között már ez a magyar hagyomány megszűnt, illetve kétnyelvű szokássá alakult át. Szinte minden határon túli régióban, ahol magyar nemzetiség él, létrehozták a „hungarica” osztályait, referensz részlegeiket és a magyar adatbázisaikat, kivéve Lendván. Hogy miért nem került erre sor? Valószínűleg nem szenteltek erre elég figyelmet, és nem volt megfelelő szakmai hozzáállás, illetve a döntéseket ez ügyben elhalasztották, nem vállalták fel. Csak úgy tud fejlődni a lendvai könyvtár, ha új, vagy nagyobb helyiségbe költözik, vagy felújítják a már meglevő épületet. A fejlődésre több lehetőség áll rendelkezésre. *Természetesen az új helyiségbe való költözködés, felújítás Lendva Község költségvetésétől és gazdasági helyzetétől is függ, de attól is, hogy a könyvtárosok mit szeretnének elérni az új könyvtárral.* Mindenképpen figyelembe kell venni az új könyvtár vizuális hatását is, amelynek bele kellene illeszkedni a város urbanisztikai szerkezetébe. Az új könyvtár tervezésénél figyelembe kell venni azt, hogy *milyen* könyvtárat szeretnénk, *mit* szeretnénk vele elérni, *hogyan* fog működni a könyvtár, és *milyenek* lesznek a szolgáltatásai!

A célok meghatározása

Henry Faulkner-Brown építész „*tízparancsolata*” (ten Commandaments) szerint a könyvtár legyen:

1. flexibilis
2. kompakt
3. jól megközelíthető
4. bővíthető
5. variálható
6. jól szervezett
7. kényelmes
8. állandó környezeti feltételekkel bíró
9. biztonságos
10. gazdaságos.

A felsorolt prioritásokat ajánlatos figyelembe venni a Lendvai Könyvtár építésénél vagy esetleges felújításánál. Ezeknek a feltételeknek a figyelembe vételével tudnám elképzelni a könyvtár működését és belső elrendezését. Ehhez igazodva kellene belsőleg is elhelyezni a *Hungarica referenzs részleget*, mint az új vagy felújított kétnyelvű könyvtár egyik *sikerszolgáltatását*, amely egyben a nemzetiségi program kivitelezését is elősegítené.

5. 3. A Hungarica referenzs részleg tartalmi koncepciója

Szinte minden határon túli régióban, ahol magyar nemzetiség él, létrehozták a magyar referenzs részlegeket (Szlovákiában Somorján, a Délvidéken Zentán). Az új vagy a felújított könyvtárban kellene ennek a részlegnek megfelelő helyiséget biztosítani, amelynek a nagysága egyenlő arányú lenne a könyvtár által felvállalt feladatainak a nagyságával. A Hungarica referenzs részlegnek biztonságos és átlátható elrendezést, valamint a könyvtári dokumentumokhoz való hozzáférést kell nyújtania. Ezenkívül megfelelő technikai felszerelést, folyamatos hozzáférési lehetőséget és használatot kell biztosítani a felhasználók számára, megfelelő feltételeket a munkához és a raktározáshoz is. A Hungarica részleg mint referenzs részleg a következő szolgáltatásokat nyújthatná:

- enciklopédiákat, általános tudományos, művelődési, könyvtárügyi, bibliográfiai segédkönyveket és szakkönyveket magyar nyelven
- kiscsoportok pszichológiája témájú műveket, a magyar nemzetiség kétnyelvű személyiséglélektani (fejlődéslélektani) és anyanyelvi segédkönyveinek gyűjteményét
- kommunikációelméleti, oktatás-nevelés módszertani, személyiségfejlődési, nevelési szakkönyveket, médiaszakirodalmat, e-oktatási dokumentumokat, szociológiai szakirodalmat stb.

Az első magyarul írt könyv, amelyet 1574-ben Alsólendván adtak ki a Bánffyak udvarában. Kultsár György Postillájának mai hasonmás kiadása

- magyar zenei gyűjteményt
- a magyar nyelvészet és a magyar nyelvoktatás segédkönyveit, gyűjteményeket a híres magyar nyelvészek és irodalmárok műveiből, magyar nyelvtanfolyamok gyűjteményes műveit, tankönyveket, amelyek a nyelvoktatás alapjául szolgálnak
- médiatárat a permanens nyelvoktatáshoz, internet-információ keresési lehetőséget.

Ennek a részlegnek nemcsak gyűjteményei lennének, hanem *programjai* is – elsősorban kivitelezné a nemzetiségi programot. Erősebb kapcsolatot kellene teremteni az Országos Széchényi Könyvtár *Magyar Elektronikus Könyvtárával* és a *Hungarica Osztály* könyvtárosaival, vezetőivel. Ehhez csak egy út vezet: meg kell teremteni e részlegnek a saját *hungarica adatbázisát*, amelybe digitálisan gyűjtenék a hungaricum anyagot, főleg a szépirodalmat és a tudományos, valamint helytörténeti cikkeket, tanulmányokat, amelyeket a muravidéki magyar szerzők hoztak létre a megelőző fél évszázadban, de nemcsak ők, hanem világszerte mindazok, akik a muravidéki magyarságról írnak, publikálnak, és tudományosan is foglalkoztatja őket ez a téma.

5. 3. 1. A Hungarica referenzs részleg küldetésnyilatkozatának a megfogalmazása

A Hungarica részleg azzal a céllal jönne létre a nemzetiségi könyvtárakban (Lendván, Muraszombatban, az iskolai könyvtárakban), hogy a könyvtár *minőségibb* és jóval *átgondoltabb*, funkcionálisan *eredményesebb* szolgáltatást nyújthasson a magyar nemzetiségnek a Muravidéken, de nemcsak a magyaroknak, hanem a szlovén lakosság köréből azoknak is, akik érdeklődnek a magyar nyelv és kultúra iránt. Egy kis ablak lehetne ez a digitális világban és a magyar könyvkultúrában. A Hungarica részlegnek reprezentatív jellege lenne, azt a magyar gyűjteményt prezentálná, amelyet több évtizedekig gyűjtött a könyvtár. A részleg, mint új szolgáltatás, referenzs anyagot szolgáltatna többnyire, és új szempontok szerint gyűjtené a magyar anyagot, nemcsak a hagyományos dokumentumokat, hanem a digitális anyagot is. A részlegnek lenne egy olyan olvasóterme és előadóterme, ahol magyar vonatkozású rendezvényeket lehetne szervezni. Keresni kellene a közös érintkezési pontokat, amelyekre rá lehetne építeni, és fejleszteni ezt az új szolgáltatást. Új gyűjteményszervezéssel újat lehetne nyújtani a felhasználóknak.

5. 3. 2. A Hungarica részleg – innovációs projekt

Szlovénia az Európai Unió tagja lett, ezzel újabb lehetőségekhez jutott az európai integráció térségében. A Hungarica részleg kialakítására mint új szolgáltatásra a nemzetiségi könyvtárakon belül azért lenne szükség, hogy kialakulhasson a magyar–szlovén határmenti régióban a *versenyképesség*, és ehhez a könyvtár is mint *információs tudásközpont*, innovációs potenciálként hozzájárulhasson. A nemzeti-ségi könyvtárak területén mindenképpen potenciális megújításra lenne szüksége. S ennek a megújítási képességnek számíthatna a könyvtárak Hungarica részlegeinek a felállítása. A lendvai könyvtárnak *innovációs potenciálja* lehetne a Hungarica részleg, mivel új, innovációs szolgáltatást nyújthatna, és versenyképessé tehetné az összes többi

kétnyelvű könyvtár helyzetét ezen a területen. Könnyítené a nemzetiségi program kivitelezését, hiszen egy meghatározott helyről, részlegből javíthatná:

- a régió, a Muravidék nemzetiségi területén működő kétnyelvű iskolai, városi és kistérségi könyvtárainak innovációs környezetét
- fejleszthetné a magyar nemzetiség és a szlovén polgárok *tudásbázisát*
- fejleszthetné az *innovációs infrastruktúrát* Lendván, a könyvtári környezetben
- nemzetközi viszonylatban pályázati forrásokhoz lehetne jutni az Európai Unió lehetőségei által az új szolgáltatások létrehozásával
- serkenthetné az együttműködést a nemzetiségi könyvtárak között, kialakulhatna köztük egyfajta *versengés*, de *hálózati* együttműködés is, amely jó indítéka lenne annak, hogy a nemzetiségi könyvtárakban is beindulhasson a versenyszellem, amely nemcsak a könyvtárosokat mozgathatná meg, hanem az olvasókat is
- a Hungarica részlegben megfelelő humán erőforrás biztosításával kialakulhatnának a nemzetiségi kultúrával kapcsolatos *projektek*, amelyek az oktatás vagy a magyar önkormányzatok által is preferált tanfolyamok színterein is megjelenhetnének, pl. regionális és nemzetközi konferenciákat és továbbképzéseket is lehetne ennek a részlegnek a kezdeményezésére szervezni stb.

5. 4. A muravidéki magyar adatbázisok létrehozása a Lendvai Könyvtárban: koncepció, cél, működtetés

A *könyvtári adatbázisok* létrehozását az a felismerés hívta életre, hogy a rendszerváltást követően nem készültek el olyan átfogó, összegző munkák, amelyek az addig megvalósult Muravidék-kutatások eredményeit dolgoznák fel, rámutatva egyben azokra a problématerületekre is, amelyek vizsgálatával és feltárásával adósok maradtak a különböző szakterületek kutatói. Emellett, a jelzett összegzések hiányában nem körvonalazódtak azok az értelmezési keretek és szempontrendszerek sem, amelyek a Muravidék-kutatások irányát meghatározhatnák, és amelyek egy összehangolt kutatói munka, akár nem fizikai térben megvalósuló, on-line kutatói hálózatok létrejöttéhez szolgáltatnának alapot. Az adatbázisok létrehozása által, a már meglévő, tudománytörténeti és kutatástörténeti szempontból értékes munkák feldolgozása mellett jelentősen hozzájárultunk új tudományos eredmények megszületéséhez, adatbázisaink nagymértékben új kutatómunka eredményei lehetnének. Az adatbázisok *non-profit* formában, kifejezetten az *oktatás, az ismeretterjesztés*, illetve a *tudományos kutatás* rendszere számára készülnek, és a társadalom fejlődését szeretnék szolgálni. E szellemi termékek minél szélesebb körű társadalmi közzététele – pedagógiai, közismereti jelleggel – a kisközösségek és a nagyobb nemzeti közösség számára egyértelműen kívánatos.

Még a nem szakemberek számára is érzékelhető évek óta, hogy a hagyományos információhordozók mellett egyre inkább előtérbe kerülnek az ún. *digitalizált* dokumentumok. A digitalizáció egy olyan tudományközi folyamat, amelyben informatikusok, könyvtárosok, az információs technológiát létrehozó és működtető intézmények egyaránt részt vesznek. Tudjuk, hogy ahogy a többségi nemzet számára, úgy az egyes kisebbségi közösségek számára is kiemelkedően fontos egyfelől a saját tagjaival való információcsere, másfelől az önreprezentáció más közösségek irá-

nyában. Számos kisebbségi hetilap gyakrabban frissített internetes változatáról is tudunk, de ma már minden önmagára valamit is adó szervezet, intézmény honlapot működtet, kisebbségi területen is. A multikulturális kapcsolatok sikeressége nemcsak a gazdasági fejlődéstől vagy a formális és a szakmai követelmények meglététől függ, hanem attól is, hogy a szűkebb-tágabb környezet hogyan méltányolja az adott nemzetiség teljesítményét.

5. 4. 1. Mit tartalmaznának a muravidéki magyar adatbázisok?

- a *Muravidéki Magyar Lexikont*: muravidéki műemlékek, művelődéstörténet, települések, vallásos élet, néprajzi szócikkekkel stb., a szócikkeket különböző szakterületek szakemberei írhatják
- *bibliográfiákat*: ezek tematikus bibliográfiák, repertóriumok, amelyek összefoglalják a muravidéki kutatások eredményeit a kultúra, a néprajz, az irodalom, a történelem stb. területén, és további segítséget nyújtanak a kutatómunkához – sajtó- és hírlap bibliográfiák, néprajzi bibliográfiák, a muravidéki magyar könyvkiadás bibliográfiái, társadalomtudományi bibliográfiák összeállításához stb.
- *életmű-bibliográfiákat*: a meghatározó közéleti, kulturális és tudományos lapok adatbázis formában való feldolgozása mellett szükségesnek látjuk a muravidéki közélet és tudományosság meghatározó személyiségei szellemi hagyatékának kereshető formában való hozzáférhetővé tételét, életrajzi adatokkal, életmű-leírásokkal, műveik megjelenését magyar és idegen nyelven, s a róluk készült bibliográfiai adatokat, kritikákat és recenziókat stb.
- *történeti forrásokat*
- *szótárakat* – magyar nyelvű, kétnyelvű szótárakat stb.
- *társadalomtudományi kutatások eredményeit* – amennyiben muravidéki vonatkozású tudományos kutatások eredményeit jelenítené meg azzal a szándékkal, hogy megkönnyítse az információáramlást a különböző szakterületeken tudományos kutatásokat folytató szakemberek között, és a tudományos kutatási eredmények folyamatos cseréjét biztosítva hozzájáruljon a muravidéki társadalomkutatás további fejlődéséhez, amennyiben már nem az adatok fölötti rendelkezés mennyiségi tényezője, hanem az elemzések minősége válik a szakmaiság meghatározó jegyév. Emellett a társadalomtudományos képzettséggel nem rendelkező érdeklődők számára is biztosítani kívánja azt a lehetőséget, hogy a társadalmi folyamatokat feltáró kutatási eredményekhez könnyen, áttekinthető formában férjenek hozzá
- *statisztikákat* – tudományos segédeszköznek
- *kronológiákat* – tudományos segédeszköznek
- *helységnévtárakat* – az utóbbi két évszázadban térségünkben gyakran változtak a földrajzi, és főként a településnevek, a térség történelmében nem ritka az, hogy területek gazdát cserélnek, a területváltozások pedig maguk után vonják a hivatalos nyelv és helységnevek módosulását
- *katasztereket* – a társadalom különböző szegmenseiről, intézményekről, településekről közérdekű információkat gyűjtsünk össze, és szolgáltatassunk
- *könyvtárkatalógusokat* stb.

Más jellegű tartalomtípusokat:

- *kutatói és szépirodalmi vendégoldalakat:*
- társadalomkutatók, természettudósok oldalait
- írói oldalakat
- *szöveg alapú digitalizált tartalmakat:*
- könyveket
- folyóiratokat
- digitális szövegtárakat
- *képtárakat, térképtárakat, hangtárakat:*
- képtárakat
- térképtárakat
- hangtárakat
- *tudományos előadásokat audiovizuális formában.*

Hipotézis:

A muravidéki magyarok magyar adatbázisaik által a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak területén sikeresebbek lehetnének az információs társadalom kiépítésében, és több lehetőséget nyújthatnának az on-line adat-átadásra és -átvételre, elsősorban a nemzetiségi területen, majd a magyarországi digitális könyvtárak, valamint a határon túli magyar közösségek könyvtári kapcsolatrendszerében is.

Konkrét célok:

A megváltozott olvasói szokások vezettek annak a lehetőségnek a felismeréséhez, amelyet a kisebbségi magyar társadalom-konstrukciók folyamatában a muravidéki magyar társadalmi és kulturális örökségnek a *virtuális térben* való megjelenítése fontos és elengedhetetlen a *modernizáció* folyamatában. Célunk ezáltal olyan tartalmak szolgáltatása és adatbázisok létrehozása a legszélesebb internet-felhasználói kör számára, amelyek a muravidéki magyar identitás megerősítését, megőrzését, továbbadását, valamint a magyar kultúra és tudományosság fejlesztését segítik elő.

Hosszútávon pedig célunk a muravidéki magyar társadalmi és kulturális örökségnek a *szlovén* nyelvű megjelenítése is. Kiemelten fontosnak tartjuk, hogy:

- a digitalizált tartalmak legyenek megkerülhetetlenek és kitűnő szakmai színvonalúak
- a digitalizált tartalmak összképe nyújtson értékelvű, ugyanakkor korszerű képet arról, ami a Muravidéken tudható
- lehetőség szerint a megjelenített tartalmak összeolvasott, teljes értékű szöveggént
- internetre alkalmazva, keresőkkel ellátva, felhasználóbarát környezetben legyenek közzétéve
- az együttműködés lehetőségeinek és formáinak a hatékonyabb kidolgozása a magyar nemzetiségi könyvtárügy és a magyarországi, főleg a szomszédos Zala és Vas megyék könyvtáraival, valamint a budapesti Országos Széchényi

Könyvtárban működő *Digitális Könyvtárral* (MEK) és más magyar nemzetiségi jellegű adatbázisokkal és digitális könyvtárakkal Romániában, Szlovákiában, Szerbiában, Horvátországban, Ukrajnában stb.

- a digitális adatbázissal *bővíülhetnének* a nemzetiségi könyvtárak *szolgáltatásai* is, mint pl.: információ-keresés, az olvasáskultúra fejlesztése, pályázatfigyelés, nemzetközi példák megismerése, szakirodalom-keresés stb.
- alapjául szolgálhatna az integrált könyvtárépítéseknek, mivel a nemzetiségi könyvtáraknak is *versenyt* kell futniuk a gyorsuló idővel és a technológia fejlődésével
- hozzájárulhatna a tanulók, a diákok tudásának a bővítéséhez, az *állandó tudás* megszerzéséhez és használatához (kognitív, metakognitív és nem kognitív funkciók), a képességek, készségek és az önazonosság fejlesztéséhez.

Specifikus célok:

- a digitális adatbázisokban nemcsak adatokat gyűjtenének, hanem gyűjtenék a magyar nemzetiségi könyvtárak anyagának a digitalizált szövegeit is
- része lenne a magyar nemzetiségi könyvtárügy *stratégiai tervének* (2011–2016);
- elméletileg és gyakorlatilag is át kellene értékelni a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárügy informatizálási folyamatát
- kapcsolatteremtés az adattár által akár a brüsszeli *Európai Könyvtárral* (The Europeana Library) és a világhálón elérhető szolgáltatásaival (47 európai nemzeti könyvtár állománya, köztük az Országos Széchényi Könyvtár (magyar) és a Narodna in Univerzitetna Knjižnica (szlovén) állománya is
- kutatói csoportok munkájának elősegítése (Magyarország, Szlovénia): a tudás megjelenítése és tudásszervezés, alapkutatások és a tudástermelés elősegítése azáltal, hogy együttműködési felületet teremtünk a kutatók számára
- helyi honlapkészítések kiszolgálása
- referens szolgáltatás (szótár, kapcsolatok)
- digitalizálás és programozás, a tartalmak visszaszolgáltatása a szerzőknek, kiadóknak
- oktatási referenciapont
- megjelenítés, keresés előresorolása (google).

5. 5. Mit gyűjtenének elsősorban a kisebbségi digitális adatbázisokban?

Elsősorban a szlovéniai, illetve muravidéki magyarokra vonatkozó információkat, az úgynevezett „*muravidékumokat*”, amelyek *speciális* gyűjteményt képeznének:

- híres magyar tudósok, művészek, írók, költők, politikusok életrajzi adatait, műveikre vonatkozó adatokat
- a hagyományos magyar lapok, folyóiratok digitalizált és on-line változatait, valamint a kifejezetten digitális formában élő kiadványokat a Muravidékről, főleg közérdekű blogok, diáklapok, muzeális értékű sajtótermékek digitalizált változatait
- a szlovéniai magyar írók (klasszikus és kortárs) műveinek digitalizált változatait

- a szlovéniai magyar tudósok magyar szakfolyóiratokban megjelent tanulmányait, ismeretterjesztő és publicisztikai cikkeit
- számos társadalomtudományi cikk, munka teljes szövegű digitalizált változatát
- olyan digitalizált szövegeket, amelyek a muravidéki magyarok *speciális helyzete*re vonatkoznak, pl. a kétnyelvűségre, a kisebbség pszichológiájára és az olvasásszociológiájára, nyelvére, néprajzára, sajtójára
- gyűjtenék azokat a digitalizált szövegeket, amelyek a Muravidéken kívül keletkeztek, de a szlovéniai, vagyis a muravidéki magyarok irodalmára, kultúrájára, nyelvészetére, kisebbségi létére, tudásszociológiájára, tudományára stb. vonatkoznak
- a nemzetiségi politikára vonatkozó adatokat, statisztikákat, névjegyzékeket
- olyan európai uniós pályázati adatokat, amelyek segítik a muravidéki magyarok tájékozódását az Európai Unió térségében, de a magyarországi pályázatokat is.

5. 6. Összegezés

Remélhetőleg a Lendvai Könyvtár új helyiségekbe kerül, vagy teljes mértékben új könyvtárat építenek. Ez még a közeljövő titka. *Úgy gondolom, hogy az új könyvtárnak a város központjában kell lennie – a Mercator üzletház helyisége megfelelne erre a célra, természetesen alapos átdolgozással, illetve teljes átépítéssel.* Az új épületben szükséges lesz újjászervezni a munkát, és a könyvtárosokat is fel kell készíteni az új kihívásokra. Az első és egyben a legfontosabb nemzetiségi jellegű szolgáltatás a Hungaricum részleg lenne. A Hungarica részleg akár egy *regionális innovációs potenciálnak* is számíthatna, és pezsgőbbé tenné a könyvtár életét, a könyvtári munkát. *Része lehetne a könyvtár helyi és regionális politikájának.* Ezzel az új projekttel egy új fejlesztési program és stratégia alakulhatna ki a muravidéki nemzetiségi könyvtárügyben, Lendván és a nemzetiségileg vegyesen lakott terület kistérségi könyvtáraiban (helyi fiókkönyvtárakban). Meghatározná a nemzetiségi könyvtárak innovációs potenciálját. A kialakult hatásmechanizmussal valami egészen újat hozhatna a nemzetiségi könyvtárak szolgáltatásában. *A Hungarica részleg egy új irányt is jelentene a nemzetiségi könyvtárügyben.*

A *pozitív diszkrimináció* elvére építkezik a szlovéniai magyar, vagyis nemzeti-ségi könyvtárügy. A multikulturális (szlovén–magyar) környezetben a nemzetiségi könyvtáraknak *flexibilisnek* kell lenniük, ugyanakkor *partnerként* kell viselkedniük a magyarországi könyvtárakkal és kulturális intézményekkel szemben, amelyekkel együttműködnek.

Új időket élünk, a kapitalizmus ereje abban rejlik, hogy serkenti az innovációkat, arra gondolva, hogy ebből a piacon tőke, tehát pénz és haszon jön létre, amelyre a kommunizmus nem volt képes, mert a kollektívizmusban hitt, és nem az egyének kreatív szürke állományában. Az *innovációk* mindig is *intellektuális teljesítmények*, amelyek alkalmazkodnak a technológiákhoz, szervezeti és menedzseri szisztémákhoz. Innováció nélkül nincsen teljesítmény (produktivitás), és nincsen konkurencia, versenyképesség.

6. A LENDVAI KÉTNYELVŰ KÖNYVTÁR VÍZIÓJA A STRATÉGIAI TERVEZÉS (2012–2016) FONTOS KIINDULÓPONTJA

A Lendvai Könyvtár az *információs társadalom, a tudástársadalom* alapintézménye. Alkalmas kell, hogy legyen a 21. századi könyvtárhasználó igényeinek kielégítésére. A nyilvánosságra hozott információnak, felhalmozott tudásnak, valamint műveltségnek mindenki számára hozzáférhetővé tételével *versenyképes, élhető közösségi életet* alakít ki, amelyben mindannyian otthon lehetünk.

6. 1. Miért fontos a vízió?

A vízióm azon alapszik, hogy a Lendvai Könyvtár a következő 5 évben, mint iránytű, arra figyelmeztet, hogy jó irányban haladunk-e, de meghatározza azt is, hogy hova szeretnénk eljutni. Meghatározza a könyvtár sikerét a jövőben:

- kellemes elképzeléseket vet fel a könyvtárról, hiszen a közös álmok összekötik az embereket, és az emberek törekvéseit is egységesítik
- a jövőbe irányít – térkép, a különböző emberek összehangolásához
- irányelvei és céljai vannak, az embereket energiával tölti fel
- kiemelt kulcsterületei vannak, híd a jelen és a jövő között
- a jövőben meg kell hoznia azokat az eredményeket, amelyek jobbak a jelenleginél
- segíti a döntések meghozását és a tervek megvalósítását
- az összehangolt működés eredménye – a szellem és a szív, az elme és az érzelmek összhangja megvalósul
- igényes folyamat, napi kihívásokat követel
- kreatív feszültség van benne, hogy elérjük a célokat
- energiát ad az embereknek, értelmesebbé teszi a munkájukat, és új lehetőségeket teremt
- új entrópiát jelent és elviszi a könyvtárat a kitűzött célok felé
- *Ha van víziód, ez azt jelenti, hogy úton vagy az ismertől az ismeretlen felé, máttól holnapig. – Oda menjete, ahol nincsenek utak, és hagyjatok nyomokat!*

6. 2. A Lendvai Könyvtár jövőképe

Lendván a városi, nyilvános könyvtár tíz év múlva vezető szerepet fog betölteni az információs szolgáltató intézmények között. Amellett, hogy megőrzi hagyományos könyvtári funkcióit, teret hódít az elektronikus tájékoztatásban is. Tíz év alatt sok ezer látogató keresi fel személyesen a könyvtárat, ugyanakkor megnő azoknak a virtuális látogatóknak a száma is, akik kihasználják az addigra teljesen kiépülő on-line kapcsolat

nyújtotta lehetőségeket. Új rétegeket szólít meg a könyvtár, ezáltal bővül a felhasználók köre. A könyvtárban legalább 30 multimédiás személyi számítógép várja az internetezni vágyó diákokat, a nyugdíjas és az aktív dolgozókat, látogatókat. A vállalkozók először itt érdeklődnek az EU-s pályázatokról, a versenyszféra aktualitásairól. A civil szférára itt találja meg a rá vonatkozó jogszabályokat és a koordináció lehetőségeit. Hazai és külföldi turisták fordulnak hozzájuk tájékozódni a város kulturális lehetőségei iránt. Megnő azoknak a száma, akik szabadidejük zömét itt töltik. Legtöbbször továbbra is a hagyományos dokumentumokat kölcsönzik ki, könyveket, folyóiratokat olvasgatnak a tágas, világos olvasótermekben, a magazinokat, napilapokat forgatják a földszinti Magazinolvasóban. A nyomtatott dokumentumok mellett azonban sokkal nagyobb arányban lesznek jelen az elektronikus adathordozók, a különféle adatbázisok. A CD-ROM-ok belépnek a mindennapok világába a tanulás terén. A szakkönyvek, a szakirodalom keresettsége megnő, az információk iránti igény hihetetlenül felgyorsul. A szépirodalom iránt érdeklődők sajnos kisebbségbe kerülnek.

Ebben az elgépiesedett világban növekszik az igény a személyes kapcsolatot feltételező hagyományos könyvtáros–olvasó viszony iránt. Közkedvelt szolgáltatásuk lesz, amikor a felhasználók, az olvasók az otthonukból veszik igénybe a könyvtár szolgáltatásait. Számítógépen keresztül böngésznek a katalógusunkban, e-mailen kérik meg velünk a dokumentumokat az ország különböző pontjairól, így tudakolják meg, hogy egy-egy adott könyv a rendelkezésükre áll-e. Leglátogatottabb részlegeik lesznek: a *Hungarika*, a *Szlavisztika*, a *Helytörténeti, valamint az EU-s* részlegek. Nemcsak az emberek közérdekű tájékoztatása lesz a feladatuk, hanem szerepük lesz az új szolgáltatások bevezetésében, a piackutatásban, a keresletkínálat feltérképezésében, a *nemzetiség* léthelyzetének minőségi szolgáltatában, az európai integrációs folyamatok megerősítésében (közhazsnú információk) stb.

A gyönyörű, új könyvtárba élvezet lesz bejönni. Az olvasók által felajánlott hatalmas szobanövények mellett a város képzőművészeinek egy-egy alkotása díszíti a falakat. A fűthető folyosókon kis csoportok beszélgetnek, olvasgatnak. A *Hírlapolvasóba* csupa tájékozódni vágyó olvasó jár. A földszinten található regisztrációs részleg a beiratkozások mellett a felnőtt és gyermek részleg kölcsönzési adminisztrációját is ellátja. Ide futnak be a kölcsönzési kérések is. A mozgáskorlátozottaknak nem jelent gondot feljutni az emeletre, a két szint között s a szintenként elhelyezett mosdók egy-egy fülkéje speciálisan át lesz építve az ő igényeik alapján. Az intézmény működési, tárgyi feltételeinek fő bázisát továbbra is a fenntartó biztosítja költségvetési támogatás formájában. Emellett egyre nagyobb anyagi támogatást tudnak előteremteni az EU-s pályázatok jóvoltából. Több eredményes projekt részese lesz a könyvtár tíz év alatt, amelyek determinálják az elkövetkezendő éveket a könyvtár életében.

A döntések meghozatalánál figyelembe kell venni: Lendva *könyvtártörténetét*, Lendva *városhelyének az előnyeit*, a *környezetet*, a rendelkezésre álló *anyagforrásokat és lehetőségeket* (Lendva Község, Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériuma, Muravidéki Magyar Nemzetiségi Önkormányzati Közösség, Nemzeti Erőforrás Minisztériuma, az Európai Unió stb.), az *információs társadalom fejlődését* és az emberek információhoz való hozzájutásának korlátlan lehetőségét is. Az új könyvtárnak *információs központként kell működnie*, amelyben a látogatók nemcsak a hagyományos szolgáltatásokat vehetik igénybe, hanem azokat a korszerű informatikai eszközöket is,

amelyek a munkavégzéshez, a tanuláshoz és az informálódáshoz szükségesek számukra. Az informatikai fejlesztés különösen a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatásának szempontjából fontos, hiszen így ők is lehetőséget kapnak a számítógépek használatára, ebben az intézmények dolgozói is segítenek nekik.

Konkrétabban kell *együttműködni a digitális könyvtárakkal* – a Szlovén Digitális Könyvtárral (dLib, Ljubljana), a Magyar Digitális Könyvtárral (MEK, Budapest) és az Európai Könyvtárral (Europeana Library, Brussels) – a meglévő szolgáltatások mellett *fokozatosan vezessék be a digitális könyvtárak nyújtotta szolgáltatásokat is*. Keressék a lehetőségeket az együttműködésre mindkét nemzeti könyvtár digitális könyvtári részlegeivel. A hatékony partnerkapcsolatok majd meghozzák azokat az előnyöket, amelyeket felhasználhatunk a hatékonyabb szolgáltatások érdekében, pl. nyitottságot Európára: a szlovén, a magyar, az angol nyelvű szakirodalomban való tájékozódást nemzeti és nemzetközi szinten.

Szükséges lesz a *Hungarica nemzetiségi részleg* kiépítése a könyvtár keretén belül, de akár külön részlegként is működhet egy meghatározott helyiségben a könyvtáron kívül is. Ennek a részlegnek az lenne a feladata, hogy *külön gyűjteményben* gyűjtene a muravidéki magyar szerzők műveit, szükséges lenne kiépíteni a muravidéki magyar tudósok adatbázisát. Ennek a részlegnek, *mint referenz-részlegnek*, külön koncepciója lenne (jó példa rá az olasz nemzetiség részlege Koperban).

A *Szlavisztikai részleg*et is létre kell hozni a könyvtár keretein belül – itt kellene kiépíteni Miško Kranjec és Ferdo Godina muravidéki szlovén írók külön gyűjteményét, valamint azon tudósok adatbázisát, akik Lendva Község területén születtek, élnek, tevékenykednek, és általuk is működik a *genius loci*, vagyis a szülőföldre való ragaszkodás tudata. A részleg keretében működne a *Lindua* multikulturális folyóirat kiadása és szerkesztőségi tevékenysége is.

A *Helyismereti részleg* kiépítése a könyvtár keretein belül szlovén és magyar nyelven – a helyismereti anyagot *digitalizálni* kell, és ebből egy *állandó helyismereti kiállítást* létrehozni. Az állandó kiállításhoz katalógust is szükséges készíteni, amely feltárja a Lendva Község területén kiadott könyvtermést. A *digitális gyűjteménybe* kerülnének be azok a dokumentumok, főleg *régi könyvek*, mint antikvitások, amelyek Lendváról szólnak. A Lendvai Galéria Múzeummal együtt pedig ki lehetne építeni egy olyan *digitális fotógyűjteményt*, amely a lendvai és a lendva környéki fotókat tartalmazná.

Ki kell építeni a *könyvtári menedzsmentet* a helyi könyvtárakban, ahol a Lendvai Könyvtár könyvtári tevékenységet végez (Lendva, Dobronak, Turnišče, Črenšovci, Odranci, Kobilje, Velika Polana községek) – így a lendvai központi könyvtár információs hálózatához 12 település fiókkönyvtára tartozik: ebből 5 kétnyelvű fiókkönyvtár (Dobronak, Göntérháza, Petesháza, Gyertyános, Völgyifalu), 7 település pedig egynyelvű (Hotiza, Kobilje, Velika Polana, Srednja Bistrica, Črenšovci, Odranci, Turnišče) területen helyezkedik el. A szóban forgó 7 község összlakossága 23 660 fő, ebből két községben (Lendván és Dobronakon) él a magyar nemzetiség zöme, összesen 5415 fő. A fiókkönyvtárakat *új programok és módszerek* által szükséges fejleszteni.

Az *E-könyvtár* részleg arra szolgálna, hogy kiépítse a digitális utakat a brüsszeli Európai Könyvtárhoz (Europeana Library, Brussels). Főleg a szlovén és a magyar helyismereti anyag digitális adatbázisa által lehetnénk még ismertebbek az európai térségben. Ez a részleg gyűjtene az európa uniós anyagot, és fenntartana egy EU-s

kapcsolatrendszer a helyi, regionális és országos, valamint nemzetközi EU-s irodákkal, főleg a muraszombati (Murska Sobota-i) European Directs EU-s irodával.

Ki kell építeni a *könyvtáros szervezetekkel* a nemzetiségi területeken, Magyarországon és Szlovéniában is a *partnerviszonyokat*, erre kötelez a nemzetiségi program is: *Hajnal Jenővel*, a vajdasági Kapocs Könyvtári Csoport Egyesület elnökével; *Milány Bajnok Évával*, a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökével; *Varga Évával*, a Kárpátaljai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökével; *Rabbi Zsolttal*, a Horvátországi Magyarok Központi Könyvtára munkatársával; *Szamborovszkyné Nagy Ibolyával*, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Apáczai Csere János Könyvtárának vezetőjével; *Bakos Klárával*, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökével; *Amalia Petronióval*, a koperi Knjižnica Srečka Vilharja olasz nemzetiségi könyvtár részlegének a vezetőjével. Be kell kapcsolódniuk a fiatal könyvtárosoknak a Magyar Országgyűlési Könyvtár (Budapest) ösztöndíjprogramjába, amelyet a határon túli könyvtárosoknak ítélenek oda, főleg a *digitalizálás* terén történő továbbképzésekre.

Az *olvasási kultúrát* is szükséges lenne fejleszteni. Többéves olvasásfejlesztési programot kellene kezdeni a családi olvasástól a felnőtt olvasókig (tanulók, diákok, egyetemisták, nyugdíjasok), évente országos és nemzetközi konferenciákat kellene szervezni: *Hogyan és mit olvasnak Szlovéniában és azokban a közösségekben, ahol magyar nemzetiség él a Kárpát-medencében* címmel. Olvasásszociológiai kutatásokat kellene végezni a könyvtár olvasói körében. Ehhez anyagi forrásokat szükséges szerezni különböző pályázatokon, országos szinten is (Lendva Község, Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzetiségi Község, Nemzeti Erőforrás Minisztérium). Be kell kapcsolódni a *Márai-programba*, amely a magyar könyvtárügy nemzeti programja, népszerűsíteni kell az olvasást és az irodalmi programokat. Ez vonatkozik a többi határon túli magyar közösségre is.

Bibliopedagógiai programok szervezése – a könyvtárat össze kell kötni a környezetével, amelyben működik, és programjai által együtt kell működnie a társintézményekkel is: biblioterápiás foglalkozások szervezése: a „Könyvvvel fejlődöm” projektben való részvétel általános iskolás tanulónak, könyvvásárok, fesztiválok, karácsonyi rendezvények, Könyv-nap stb.

Projektek kivitelezése – a könyvtárban és a könyvtáron kívül. A hazai és a külföldi pályázatok alapján együtt kell működnie a felajánlott vagy a meghirdetett projekteken, és önállóan is létre kell hozni projekteket. A projektmunka új módszereket és gondolkodásmódot követel. A könyvtárnak évente elő kell készítenie a saját projektjeit, pl. nemzetközi vagy helyi konferenciák szervezése, de be kell kapcsolódni azokba a projektekbe is, amelyek a szlovén és a magyar (nemzetiségi) kultúrában jönnek létre Lendva Község területén. Az öt év során részt kell venni néhányszor az Európai Unió által meghirdetett projekteken is (Brüsszel), keresni kell a szomszédos Zala és Vas megyékkel való együttműködést is (olvasótáborok, irodalmi estek stb.) az uniós pályázatok által elnyert projektek területén.

A könyvtár vizuális arculata – ha a könyvtár kétnyelvűnek minősül, akkor ezt az értéket következetesen kell, hogy képviselje; a *könyvtár honlapján* ennek vizuálisan is eleget kell tenni, mind szlovén, mind magyar nyelven. Az információkat a honlapon 50-50 %-os arányban kell szlovénul és magyarul közvetíteni. Mivel az Európai Unió tagállama vagyunk, angol nyelven is szükséges lenne információt közvetíteni a honlapon. A könyvtár előtt helyezték el Miško Kranjec szlovén író

mellszobrát, ennek megfelelően kellene elhelyezni Vljaj Lajos muravidéki magyar költő, Miško Kranjec kortársának a mellszobrát is. Főleg azért, mert a könyvtár küldetésnyilatkozatában és értékei között a *kétnyelvűség a vezérfogalom*. A könyvtárnak szükséges lenne létrehoznia a szlogenjét is, pl.: „A kétnyelvű könyvtár kettős ablak a világra.” A szlovén és a magyar részleget fontos lenne a szlovén és a magyar írók arcképeivel és fényképeivel is feldíszíteni a helyi identitás megőrzése érdekében.

6. 3. Küldetésnyilatkozat

A Lendvai Könyvtár fő feladatának tekinti, hogy a városban és a vonzáskörzetében élő állampolgárok információhoz való jogát a lehető legszélesebb körben érvényesítse, segítse a szabadidő hasznos eltöltését, vállalja fel az élethosszig tartó tanulás segítségét felhasználói körében.

A könyvtár adjon lehetőséget azon készségek elsajátításához, amelyek lehetővé teszik a könyvtárban rendelkezésre álló számítástechnikai és egyéb, a tájékoztatásban szerepet játszó eszközök aktív használatát.

Törekedjen a közéletben való részvétel, a gazdaság, a kultúra, a tudomány és a művészetek kérdéseiben való eligazodás lehetőségének biztosítására.

A könyvtár segítse mindazokat, akik az oktatás különféle formáiban vesznek részt.

Célkitűzések:

- személyre szabott tájékoztatás;
- a dokumentumokhoz való teljes körű hozzáférés;
- tájékoztatás az EU-s csatlakozás előnyeiről és következményeiről;
- szaktanácsadás;
- pályázatok figyelése, elkészítése;
- szolgáltatásaik folyamatos fejlesztése;
- korszerű kommunikációs és közhasznú információs szolgálat működtetése.

6. 4. A stratégiai terv része – a SWOT-elemzés

A fejlesztést befolyásoló tényezők (SWOT-analízis)

Erősségek (Strenghts), belső tényező:

- a városi könyvtár a nyilvános könyvtári ellátási rendszer része a lakossági könyvtári ellátás városi központjában;
- része a város kulturális infrastruktúrájának;
- a város önkormányzata, Lendva Község és Dobronak Község gondoskodik a könyvtár fenntartásáról;
- a dokumentum-ellátás folyamatosan biztosított;
- a költségvetés biztosítja az állománygyarapítást, a számítógépes állományfeldolgozást;
- a könyvtár szolgáltatásai jelen vannak az interneten;
- az internet-elérhetőség szolgáltatásként biztosított;
- a könyvtárközi kölcsönzésben az ország összes nagy könyvtára elérhető;
- a rendezvények, vetélkedők, kiállítások a kultúra, az irodalom, az olvasás népszerűsítését szolgálják.

Gyengeségek (Weaknesses), belső tényező:

- nem kielégítő működési feltételek: helyhiány, zsúfoltság, egészségügyi, munka- és szolgáltatási hiányosságok;
- az akadálymentes megközelíthetőség hiánya (mozgáskorlátozottak kirekesztése);
- a tárgyi eszközök amortizációját nem követi azok fejlesztése;
- az inflációt nem megfelelően követő állomány-beszerzési keret;
- a munkatársak aktív nyelvtudásának minimális szintje (angol, német, részben a magyar is, legalább középfokon);
- a sokrétű tevékenység személyi feltételei nem biztosítottak;
- a számítógépes fejlesztések kizárólag pályázati támogatásból biztosíthatók;
- a könyvtár életében kevésbé van jelen a marketingszemlélet;
- a szolgáltatások a jelen felhasználói igényekre koncentrálnak;
- a városfejlesztési koncepcióban nem szerepel a könyvtár helyhiány gondjának rövidtávú megoldása, semmilyen konkrét határozat nem született még az új könyvtár építéséről sem, csak tervek vannak;
- a stratégiai terv hiánya, amely az új könyvtárra irányulna;
- a folyamatos értékelés hiánya a közéletben, gyenge piaci kereslet;
- bizonyos területeken hiányos szakértelem, pl. a könyvtári minőségmenedzsmentben PR-menedzsment.

Lehetőségek (Opportunities), külső tényező:

- a könyvtár szerepe felértékelődik az EU-s csatlakozás következtében;
- a minőségi rendszer követelményeinek könyvtári alkalmazása;
- új finanszírozási források felkutatása, pl. EU-s pályázatok, magyarországi pályázatok stb.
- folyamatos pályázati aktivitás, az önrész vállalásának lehetőségével EU-s programokban;
- közgyűjteményi együttműködés a gyűjtemény építésében, az egységes feltárásban, az infrastruktúra fejlesztésében, a tartalomszolgáltatásban;
- új célcsoportok és szolgáltatási formák bevezetése;
- a könyvtárhasználókkal partnerkapcsolat kialakítása az információ visszakeresése érdekében;
- szolgáltatások kiterjesztése, új felhasználó rétegek megjelenése, pl. munkanélküliek,
- *A lehetőségekből előnyt kell kovácsolni!*

Veszélyek (Threats), külső tényező:

- a működési feltételek, a hiányok (pl. helyiséghiány) rövidtávon változatlanok maradnak;
- a fenntartói források egyre inkább elégtelenek a megnövekedett szakmai feladatok ellátására, a technikai fejlesztésekre, működtetésre és karbantartásra;
- az információs technológia folyamatos fejlesztésének hiánya a rendszer ellehetetlenüléséhez vezet;
- az új technológiák készség szintű elsajátítása elmarad, pl. digitalizálás;
- a hajléktalanok és a munkanélküliek számának növekedése, megjelenése a könyvtárakban új, szociális feladatokat ró a könyvtárakra;
- az állomány tudatos rongálása és a lopások számának növekedése;
- kedvezőtlen kormányzati politika – országos és helyi szinten, a pénzhiány megjelenése;

- új versenytárs megjelenése (Kulturális és Promóciós Központ, Bánffy Központ, iskolai könyvtárak stb.);
- demográfiai veszélyek – a magyar nemzetiség előregedése, asszimilálódása;
- *A veszélyeket meg kell szüntetni!*

A stratégia kialakítása

A könyvtári szolgáltató rendszer tartalma az információ, iránya a felhasználókkal történő együttműködés.

A szolgáltatások kialakításának irányelvei:

- az esélyegyenlőség megteremtése a település lakói számára;
- a hátrányos helyzetű rétegek felkutatása, segítése;
- a demokratikus jogállamiság fejlesztése, az állampolgárok aktivizálása;
- az egységes információkeresés és a hatékony információszolgáltatás;
- a helyismereti gyűjtemény kiemelkedő dokumentumainak számítógépes feldolgozása, idővel digitalizálása;
- a teljes körű minőségmenedzsment (TQM-, PGTT-elemzések – Politikai, Gazdasági, Társadalmi és Technológiai) bevezetésének előkészítése.

A fejlesztések iránya:

- az összehangolt infrastruktúrafejlesztés – bekapcsolódás a Szlovén és a Magyar Digitális Könyvtárba (dLib és MEK);
- internetelérés kedvező áron;
- a könyvtári gyűjtemények számítógépes feldolgozása;
- bekapcsolódás az elektronikus katalógusba – COBISS;
- helyismereti folyóiratcikk-adatbázis létesítése;
- az információ-elérés lehetőségeinek bővítése;
- a közérdekű információszolgáltatások körének bővítése – EU-s információk;
- a felhasználóképzés folyamatossá tétele.

6. 5. Prioritások – kiemelt kulcsterületek

A területi együttműködés:

- az infrastruktúrafejlesztés, az adott könyvtári integrált rendszer alkalmazása – COBISS;
- az egységes információkeresés műszaki feltételeinek megteremtése;
- folyamatos és biztonságos on-line szolgáltatások kialakítása;
- a szolgáltatások tartalmi, szakmai színvonalának emelése.

A szakterületi együttműködés:

- a városi könyvtár a felhasználók számára nemcsak biztosítani kívánja a speciális szakirányú információhoz a hozzáférést, hanem a helyi igények szerint hasznosítja azokat;
- tárgítani kell a tájékoztatási források körét – Lenti Könyvtár, Nagykanizsai Városi Könyvtár, Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár;
- be kell kapcsolódni a megyei könyvtár hálózata mellett az országos referenzszolgáltatói hálózatokba is.

7. A MURASZOMBATI TERÜLETI ÉS TANULMÁNYI KÖNYVTÁR

7. 1. Előzmények

Muravidéken a többi szlovéniai könyvtárhoz képest eléggé későn kezdtek el működni, és kezdték el teljesíteni a küldetésüket a könyvtárak. Murszombat (Murska Sobota) 1875-ben a kaszinóval együtt olvasótermet is kapott. A *Murszombat és Vidéke* című hetilapban 1890-ben már D. Dolinay által megfogalmazódott az a cikk, amelyben *népkönyvtárak* alapítására hívja fel az olvasóközönség figyelmét, és ezt az igényt azzal támasztja alá, hogy 15 millió magyar közül csak egy millió nevezhető olvasónak. Ennek ellenére Muravidék-szerte csak 1899 után jöttek létre *egyesületi könyvtárak*. Murszombatban a *Vasvár megyei Kultúregyesület* alapított ilyet, csak az egyesület tagjai látogathatták, és mivel magyar egyesületek tulajdonában voltak, ezért magyar olvasói körük volt. 1906-ban nyitották meg a *Gazdakör könyvtárát*, heti egy órással nyitva tartással. Ebben az időszakban felélesztette tevékenységét a murszombati *Kaszinó* könyvtára, amely az Osztrák-Magyar Monarchia széteséséig működött. 1911-ben már működött Murszombatban a *Dunántúli Közművelődési Egyesület Népkönyvtára*, amelyet a *Muravidéki Magyar Egyesület* évente 50 koronával támogatott. A könyvtárnak 331 füzete volt, évente 377 egységet kölcsönzött ki, ebből 350 szépirodalmat.

Ebben az időszakban nyilvános könyvtárak még nem léteztek Murszombatban, de létrejött a *Polgári Kör Egyesületi Könyvtára*, amely 1929-ig működött. 1920-ban alapították meg a *Népkönyvtárát*, ám az állományát 1923-ban a Sokol egyesület könyvtára vette át. A *főúri és grófi könyvtárak* különböző nyelvű gazdag könyvanyaggal rendelkeztek, a szépirodalom és a szakirodalom mellett még inkunábulumokat is őriztek. A történetük különbözik egymástól, és sok esetben tragikusnak mondható. Muravidék, vagyis Prekmurje 1919-ig Magyarországhoz tartozott, vagyis a muravidéki szlovénység is ennek az államnak a keretein belül élt.

A Murszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár

7. 2. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 1955-től napjainkig

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár (Pokrajinska in študijska Knjižnica) a város és a környező 11 község központi könyvtára, a Muravidék, Prlekija és a Rábavidék helyismereti könyvtára, a muravidéki régió megyei könyvtárának számít 1964-től. Alapállománya az 1870-es évek közepén jött létre. 1946-ban Muraszombatban népkönyvtárként működött, majd 1955-ben alakult meg a Tanulmányi Könyvtár. A kettőt 1973-ban egyesítették, s így jött létre a mai Területi és Tanulmányi Könyvtár. Gyűjti a szlovén nyelven megjelent összes tudományos, szak- és szépirodalmi művet, folyóiratot, a nem hagyományos könyvtári dokumentumot, a régi szlovén muravidéki kiadványokat és a magyar nyelvű szak- és szépirodalmi könyveket. A határ menti könyvtári kapcsolatok keretében aktív szerepet vállal abban, hogy a szlovén nyelvű kiadványok eljussanak a Rábavidékre és az osztrák radgonai sarkokba, ahol a szlovén nemzetiség él. A magyar és az osztrák könyvtárakkal évente megszervezi a szakkönyvek cseréjét.

1991 elején a muraszombati könyvtár is bekapcsolódott az egységes szlovén számítógépes adatbázisba. Ennek keretében az olvasók az OPAC program segítségével kereshetnek a rendszer központi és a hozzá tartozó összes, több mint 260 könyvtár adatbázisában. A könyvtár állománya mintegy 240 000 egységet tesz ki. Legjelentősebb gyűjteményei:

- Prekmurjana – muravidéki helyismereti gyűjtemény, amelyek egy része muravidéki szlovén nyelvírásban íródott
- Šerkojana – modern szlovén szépirodalmi alkotások gyűjteménye
- Hungarica gyűjtemény – magyar nyelvű szak- és szépirodalom
- Térképek gyűjteménye – a legrégebbi térkép a 18. század elejéről való
- Disszertációk – a muravidéki doktori disszertációk gyűjteménye.

7. 3. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 2004 után

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 2004-ben költözött teljesen át az új könyvtár helyiségeibe, amely 4400 négyzetméter hasznos területet tesz ki, és az egész muravidéki régió 165 000 lakosa részére nyújt könyvtári ellátást. Az építés összköltsége 1 milliárd 64 millió tollárba került, amelynek felét a szlovén Művelődési Minisztérium, felét pedig a muraszombati község és a muravidéki községek állták. Az új megyei (regionális) könyvtárnak három nagyobb részlege van: a fiatalok számára, a felnőttek részére és egy honismereti részleg. A regionális (megyei) könyvtárnak 260 000 dokumentum-állománya van (2004). Külön kis olvasótermet terveztek a magyar nemzetiségűeknek. Itt a magyarországi és a muravidéki magyar irodalom alkotásait lehet majd megtekinteni, és kikölcsönözni. 2004-ig ez a magyar részleg még nem alakult ki. A könyvtár földszinti részén kapott helyet a felnőtt folyóirat-olvasó, a gyermekkönyvtár, valamint egy 100 főt befogadó körszerűen felszerelt előadóterem. Az első emeleten mintegy 1300 négyzetméteren 100 000 szakkönyv és szépirodalmi kötet található az ETO szerint a polcokon. Ez

a felnőttek szabadpolcos könyvtára a tájékoztató szolgálattal. A tágas térben kapott helyet a könyvtár gazdag folyóirat gyűjteménye, mintegy 400 különféle napi-, heti- lap és szakfolyóirat közül válogathatnak, és böngészhetnek az olvasók. Itt található az olvasó, a médiatár és a kutatószoba. A könyvtárnak jelenleg mintegy 16 000 olvasója van, a napi látogatottság eléri a 800-1000 főt.

A könyvtár megnyitása alkalmával, 2004 februárjától 25 új személyi számítógépet üzemeltet be, amelyeken az olvasók ingyenesen böngészhetnek az interneten és a szlovén könyvtárak elektronikus közös katalógusában. Az épület második szintjén található az ügyviteli helyiségek, a feldolgozó részleg és a tágas raktárhelyiség. A könyvtár-épület alatt pedig egy mélygarázs és a gépkocsi-parkoló van, amelyet a közeljövőben az önkormányzat működtet majd. A megyei könyvtárnak az Országos Széchényi Könyvtárral van egy megállapodása, amely szerint a Muravidékről szóló magyar anyagot az OSZK-ból mikrofilmen közvetítik a megyei könyvtárnak, míg az OSZK-t főleg a vidékünkön megjelent, és magyar nyelven íródott kiadványok érdeklik. A két könyvtár között a könyvtárközi kölcsönzés is működik. Az új megyei könyvtári program tervezetében szerepel még egy személy alkalmazása, aki a magyar könyveket, kiadványokat kezelje, rendezze. Igen hasznos lenne a jövőben, ha a magyarországi Nemzeti Erőforrás Minisztérium közreműködésével a Magyarországon megjelent könyvek *kötelespéldányaiból* a muraszombati új megyei könyvtár is kapna egy példányt. Egyben a szlovén nyelvű kötelespéldányokat is itt találhatják meg a muravidéki középiskolások, egyetemi hallgatók, a kutatók s más érdekeltek.

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárnak van Szlovéniában a Lendvai Könyvtár mellett a legnagyobb magyar nyelvű könyvállománya, 28 000 magyar könyvvel rendelkezik. Évente 1000–1200 könyvvel bővül a hungarika állományuk. Az újonnan vásárolt magyar könyveket általában Nagykanizsáról, Budapestről és Szombathelyről szerzi be a könyvtár. 1996-tól szakszerűen feldolgozzák az anyagot a COBISS integrált könyvtári rendszerben a magyar nyelvű szak- és egyéb folyóiratokat, újságcikkeket is, amelyek a muravidéki magyar sajtót képviselik (Muratáj, Népúj-ság, Lendvai Füzetek), de azokat a magyarországi folyóiratcikkeket is, amelyeket a könyvtár megrendelt, vagy ajándékba kap. Gyarapodik a videotéka-táruk is, hiszen több mint 150 magyar videokazettát és a gyermekeknek egyéb szinkronizált rajzfilm- anyagot gyűjtöttek eddig. A magyar állomány szakreferense *dr. Papp József* könyvtáros.

A muraszombati könyvtárban több mint 25 éve tervezték a *mozgókönyvtári* szolgáltatás bevezetését. A Tanulmányi Könyvtár egykori vezetősége már 1975-ben beiktatta évi munkatervébe egy *bibliobusz* vásárlását. E terv megvalósítására azonban csak 1995-ben került sor, amikor a könyvtár vezetősége egy véletlen folytán a ljubljana-i székhelyű Kompas határ menti idegenforgalmi szerviztől egy régebbi mozgó pénzváltó buszt kapott ajándékba. Ezt a könyvtár rövid egy év alatt bibliobusszá alakította át, s 1995 májusától indulhatott, hogy bejárja a muraszombati nagyközség falvait és településeit. Az olvasók körében kedvező visszhangra talált. Egy-két év leforgása alatt új bibliobuszt vásároltak, ma 13 község területén, 115 megállóhelyen várják az olvasókat. Van *magyar útvonaluk* is, amely azon a határ menti nemzetiségi területen halad keresztül, ahol a szlovének és a magyar nemzetiség tagjai együtt élnek. Ezen az útvonalon szlovén és magyar könyveket kölcsönöznek. 2000 szeptemberétől a szlovén-magyar határ menti művelődési

együttműködés keretében a muraszombati bibliobusz először lépte át a szlovén-magyar határt, s azt követően minden harmadik héten ellátogat a Rábavidék szlovén lakta falvaiba és településeire. A bibliobusznak 115 megállója és 3 kölcsönzői helye van a magyarországi Rábavidéken. 2000-ben 2100 beiratkozott olvasója volt, 23 650 esetben, 42 272 könyvet kölcsönöztek ki.

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár helyismereti állománya felöleli a Mura folyó jobb és bal partján lévő területeket – Prlekiját, Muravidéket és a Rábavidéket. Több helyismereti gyűjteménye van. A legfontosabb a régi könyvek és könyvritkaságok gyűjteménye, többnyire a 18. és a 19. századból. E könyvek érdekessége az, hogy muravidéki nyelvjárásban s magyar betűkkel íródtak. Igen jelentős a muravidéki írók kéziratgyűjteménye és a kéziratos daloskönyvek gyűjteménye is. A könyvtári helyismereti munka sokrétű. Gyűjtik a helyismereti dokumentumokat, helyben használatra kölcsönzik, tájékoztatnak belőle, író-olvasó találkozókat és könyvbemutatókat szerveznek a helyi alkotókkal együttműködve, amel-

A bibliobusz

lett jó kapcsolatot alakítanak ki a magyarországi könyvtárakkal is. A muraszombati Tanulmányi Könyvtár ily módon hármass szerepet tölt be: figyelemmel kíséri és begyűjti a muravidéki szlovén és magyar, valamint a magyarországi Rábavidéken élő szlovén nemzetiség kiadványait. Ezzel egy időben így külön módszertani munkacsoport elkészítette a feldolgozási szabványokat, a jellege-katalógust, amely jó alapot teremt a könyvtári tájékoztató rendszeren belül a visszakeresésre.

7. 4. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár magyar könyvállománya

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárnak a Lendvai Könyvtár mellett Szlovéniában a leggazdagabb a magyar könyvállománya, s ebben könyvritkaságok is találhatók. Jelenleg (2004-es adatok szerint) 28 000 magyar könyv, a könyvtár állományában ennek fele szépirodalom. Továbbá akad néhány kézirat, sok lexikon, illetve enciklopédia, különböző szótárak és egyéb értékes irodalom. Ilyen például a Házi és úti Kalendárium (Pozsony, 1754), aztán a Szentírás és az ékirásos emlékek (Szombathely, 1885), *Ivanocy Ferenc* (1857–1913) disszertációja, a murántúliak ismert személyiségei, *dr. Asbóth Oszkár*, ismert szlavista (1852–1920) levelei, vidékünk első igazi tudósának, *dr. Pável Ágostonnak* a kéziratai, aki életének túlnyomó részében Magyarországon alkotott, a Pallas nagy lexikona (Budapest, 1893), Magyar jogi lexikon (Budapest, 1898), Mezőgazdasági lexikon (Budapest, 1906), Révai nagy lexikona (Budapest, 1911) és még sorolhatnánk tovább. Az utolsó tíz esztendőben sikerült a könyvtárnak számos magyar történeti művet beszereznie. 1965-től kapcsolatot teremtett a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárral, így még tervszerűbben és szisztematikusabban gyűjtik,

szerzik be, és dolgozzák fel a magyar könyveket. A könyvtár úgynevezett *hungarika anyaga* évente 1000-1200 új könyvvel bővül. A magyar könyvek vásárlással, könyvcserével, köteles példánnyal és ajándékozással jutnak a könyvtár birtokába.

A magyar olvasók a nemzetiségi területről járnak a könyvtárba. Niki Brumen már a 80-as években felvetette a könyvtárlátogatási szempontból ma is aktuális gondolatokat, hogy mennyire lehet bővíteni a könyvtárlátogatást a nemzetiség köreiből:

„A muraszombati könyvtárnak igen szép magyar szépirodalmi és szakirodalmi könyvállománya van, amelyet főképpen a diákok, valamint a főiskolák és egyetemek rendkívüli hallgatói kölcsönöznek ki, de rajtuk kívül kis számban keresik fel olvasók a könyvtárat.”

1996-tól a muraszombati könyvtár szakszerűen dolgozza fel a szakkikkeit, amelyek a szlovéniai magyar újságokban és folyóiratokban, mint például a Népújságban, a Naptárban, a Muratájban és a Lendvai Füzetekben jelentek meg. Azoknak a magyarországi szakkikkeknek, tanulmányoknak a feldolgozására is sor kerül, amelyeket magyarországi folyóiratokból szerez be a könyvtár. Ennek megfelelően egy hungarológus (magyar) könyvtáros is működik szakreferensként, aki a magyar könyveket szerzi be, dolgozza fel, és ajánlja az olvasóknak. Dr. Papp József magyar könyvtáros elkészítette a muraszombati könyvtár internetes honlapját magyar nyelven. Ennek keretében 2003 óta működik a muravidéki neves személyiségek digitális *Muravidéki életrajzi lexikona* (http://sikms.ms.sik.si/2003-lexikonwww/Bevezeto_abc.htm), valamint a *Szlovéniai magyar irodalmi lexikon* (<http://sikms.ms.sik.si/2003-lexikon/index2005.html>) adatbázisa, amelyek a könyvtár internetes honlapjáról elérhetők.

7. 5. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár a 60-as évek elejétől, több mint negyven éve együttműködik a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárral, és évente 200-300 darab könyvcserét bonyolít le. Hasonló könyvcserét folytat a budapesti Országos Széchényi Könyvtárral is. Az utóbbi években számos magyarországi könyvtár és intézmény érdeklődik a nemzetközi könyvcserére iránt, vagyis magyar könyvekért szlovén könyveket szeretnének kapni. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár nemzetközi kapcsolata a magyarországi könyvtárakkal három szinten valósul meg: könyv-, folyóirat- és nem hagyományos dokumentumok nemzetközi cseréje, könyvtárak közti kölcsönzés, szakmai együttműködés, továbbképzések, tanulmányutak szervezése.

7. 6. Könyv-, folyóirat- és nem hagyományos dokumentumcsere Szlovénia és Magyarország között

A két ország, Szlovénia és Magyarország közös célkitűzése a *nemzetközi könyvcserével* az volt, hogy a Szlovéniában élő muravidéki magyar nemzetiség és a Ma-

gyarországon élő rábavidéki szlovén nemzetiség anyanyelvi olvasói igényét kielégítsék, s ezzel erősítsék, és gazdagítsák nemzeti identitásukat. Ez az úgynevezett *reciprocitás* (kölcsonösség) elvén alapszik még ma is, illetve ezt a hagyományt erősíti. A múlt század 60-as éveit elején, amikor megindult a nemzetközi könyvcseré, kezdetben évente 30-60 könyv cserélődött ki a két könyvtár között (Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár, szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár), majd a 70-es években már megnőtt ez a szám. 1977-ben 721 könyvet küldött a muraszombati könyvtár a Rábavidékre. Ez a mennyiség később csökkent: 1983-ban csak 242 könyvet cserélt a muraszombati és a szombathelyi megyei könyvtár. A könyvvásárlás mennyisége attól is függött, hogy a két ország mennyi pénzt fektetett a nemzetközi könyvcserébe. 1996-ig, vagyis az együttműködés harmincéves időszakában (1966–1996) a Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár 10000 szlovén könyvet és 300 nem hagyományos dokumentumot küldött könyvcseréként a Rábavidékre, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárba (a nemzetközi könyvcserében mind a magyar, mind a szlovén fél hasonló mennyiségű könyvet cserélt a másik könyvtárral).

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár több mint ötven éve sikeresen intézi a nemzetközi könyvtárközi, nemzetközi kölcsönzést is, elsősorban a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárral, az Országos Széchényi Könyvtárral, a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral és más magyarországi könyvtárakkal is. Az 1996-os adatok szerint mindegyik intézménnyel külön-külön körülbelül 200 könyvet, de más dokumentumot is cseréltek, elsősorban szakirodalmat. A könyvtárak informatizálásával a könyvtárközi kölcsönzés sokkal gyorsabban bonyolítható le, hiszen gyorsabban lehet keresni a könyvtárak adatbázisaiban. A jövő perspektívái ezen alapulnak.

7. 7. Szakmai együttműködés

A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár együttműködése a magyarországi könyvtárakkal szakmai területen főleg a 90-es évek elején fejlődött a leggyorsabban. A szakmai együttműködés négy szakterületre terjed ki:

- szakmai továbbképzések
- szakmai tanulmányutak
- kiállítás-szervezések
- honismereti munka.

Az együttműködés érdekében a rábavidéki szlovén és a magyarországi könyvtárosok két rangos rendezvényt szerveztek: a *Könyvtári napokat* 1994. október 28-án Muraszombatban, és az *Együttműködés a határ mentén* címmel 1995. május 26-án Szentgotthárdon. A találkozó szakmai referátumait, tanulmányait közös tanulmánykötetekben is kiadták. A muraszombati könyvtár lehetővé teszi a könyvtárosoknak, hogy részt vegyenek magyarországi továbbképzéseken, és magyarországi könyvtárosok is ellátogatnak a nemzetiségi és más gyűjtőkörű könyvtárakba Szlovéniába. A szakmai továbbképzésnek az a lényege, hogy a nemzetiségi könyvtáros megismerje Magyarországon azokat az újdonságokat a könyvtárügyben és a könyvtári munkafolyamatokban, amelyek a magyar könyvtárosokra és a magyar könyvtár-

ügyre jellemzőek. Ezeket az újdonságokat itthon is bemutatják, alkalmazzák. A továbbképzéseken azok a könyvtárosok vesznek részt, akiknek a munkaköre a nemzetközi kapcsolatokra is kiterjed, és beszélnek a magyar nyelvet. A magyar-szlovén könyvtári továbbképzéseknek az a célja, hogy mindkét fél (magyar–szlovén) megismerje a másik fél könyvtárügyét, és posztgraduálisan is fejlődni tudjon. Főleg a 90-es évekre volt jellemző, amikor hét szakmai tanulmányutat szervezett Magyarországra a muraszombati könyvtár. A könyvtárosok megtekintették a szombathelyi, kőszegi, sárvári, keszthelyi, szentgotthárdi, budapesti könyvtárakat. Szlovéniába főleg Zala és Vas megyéből, valamint Budapestről érkeztek tanulmányutakra könyvtárosok. Kétféle szervezéssel valósultak meg a Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár és a magyarországi könyvtárak között megrendezésre kerülő kiállítások: cserekiállításokat szerveztek, amelyeknek az volt a céljuk, hogy mindkét fél (szlovén, magyar) megismerje a másik könyvtári anyagát. A könyvkiállítások, kéziratok kiállítása, könyvritkaságok és más könyvtári dokumentumok kiállítása keretében a szlovén és a magyar fél saját könyvtárában is bemutatta, kölcsönvette egymás kiállítási anyagát, hogy ha ez az anyag náluk nem volt meg.

A honismereti munka terén is számos közös tevékenység mutatható fel a muraszombati könyvtár, a szombathelyi megyei könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár között. A Szlovén Köztársaság 1986-ban először anyagiakkal, majd 1990-ben másodszor is támogatta azt a honismereti gyűjtőmunkát, melynek alapján két muraszombati könyvtáros honismereti gyűjtést végezhetett az Országos Széchényi Könyvtárban Budapesten. 1987-ben egy budapesti és két szombathelyi könyvtáros kutatott, és gyűjtött a muraszombati könyvtár honismereti anyagából. Ez az együttműködés, amely hasznosnak bizonyult, 1990-től megszakadt. A muraszombati könyvtár gyűjti a rábavidéki szlovének honismereti anyagát is, s ennek alapján bibliográfiákat készítenek a rábavidéki szlovén szerzők műveiről. A könyvtár ily módon hármass szerepet tölt be: figyelemmel kíséri, és begyűjti a muravidéki szlovén és magyar, valamint a magyarországi Rábavidéken élő szlovén nemzetiség kiadványait. Ezzel egy időben külön módszertani munkacsoport készítette el a feldolgozási szabványokat, a jelige-katalógust, amely jó alapot biztosít a könyvtári tájékoztató rendszeren belüli visszakeresésre.

A honismereti anyag gyűjtése többféle módon történik. A friss anyagot vásárolják, a régebbinél pedig mindez megbeszélés tárgyát képezi. A II. kategóriába tartozó regionális (Magyarországon megyei), mint a muraszombati regionális könyvtár is, részesülnek köteles példányokból, e mellett a helytörténeti gyűjtés fő képviselői közé tartoznak. A regionális könyvtár olyan területet lát el dokumentumokkal, amelynek 50 000-100 000 lakosa van. A regionális könyvtárban évek óta folyik az újságokban és folyóiratokban megjelenő szakkikkek feldolgozása az ISBD (CP) és az ETO szabvány alapján. Ezzel egy időben számos helytörténeti vonatkozású tematikus és szerzői bibliográfia is napvilágot látott önálló kötetként vagy más kiadványokban. A könyvtár honismereti gyűjteményét tekintve Szlovéniában a leggazdagabbak közé tartozik. A könyvtárnak gazdag régi magyar újság- és folyóirat-, valamint naptárgygyűjteménye van, köztük a *Muraszombat és Vidéke*, a *Dél-Zala*, de helyi lapokat is gyűjt: a *Népújságot*, a *Lendvai füzeteket*, a *Muratájat*, a *Naptárt* és a *Muravidéki Magyar Írók* kiadványait is.

7. 8. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárhoz tartozó kétnyelvű községi könyvtárak

A muraszombati községben a számos vidéki könyvtár közül jelentős helyet foglalnak el a *kétnyelvű könyvtárak* Hodoson (Hodoš), Domonkosfán (Domanjševci), Szentlászlón (Motvarjevci) és Pártosfalván (Prosenjakovci), amelyek *magyar* dokumentumokkal is rendelkeznek. A könyvtárakban szabadpolcos rendszert vezettek be, és a könyvek a ti-

A szentlászlói helyi könyvtár a faluotthonban működik (2012)

zedes osztályozás szerint vannak elhelyezve. A hodosi és a domonkosfai könyvtáraknak olvasótermük is van. Az említett könyvtárak anyagi támogatást kapnak az illetékes állami szervektől, valamint az önkormányzatoktól, de jelentős számú magyar könyvet kapnak ajándékba Magyarországtól is. A vidéki kétnyelvű könyvtárak látogatottsága a téli időszakban jobb, mint máskor, mert ilyenkor kevesebb a munka, ugyanis a lakosság többsége mezőgazdaságból él. A magyar könyveket bibliobusszal is szállítja

a muraszombati könyvtár a kétnyelvű terület magyar olvasóinak. A bibliobusz mozgókönyvtár keretében eddig (2004) 3750 magyar nyelvű dokumentumot dolgoztak fel. A mozgókönyvtári ellátás keretében Goricskó keleti részén a következő falvakban van könyvtári kölcsönzés: Čikečka vas – Csekefa, Motvarjevci – Szentlászló, Pordašinci – Kisfalu, Prosenjakovci – Pártosfalva, Središče – Szerdahely, Domanjševci – Domonkosfa, Krplivnik – Kapornak, Hodoš – Hodos.

A muraszombati könyvtár könyvtári tevékenysége Goricskó keleti részén, ahol a magyar határ menti falvakban együtt élnek a szlovének és a magyarok, három különböző módon kerül kivitelezésre: mozgókönyvtári kölcsönzés, a muraszombati intézmény látogatásának lehetősége és a fiókkönyvtárakban zajló kölcsönzés által. A mozgókönyvtári kölcsönzés és a muraszombati központi könyvtár szolgáltatásai mellett a kétnyelvű területen néhány évvel ezelőtt igen jól működtek a falusi könyvtárak is Szentlászlón, Pártosfalván, Domonkosfán és Hodoson. Remélhetőleg sikerülni fog a könyvtári tevékenység eredményes felélénkítése, főleg az internetes hozzáférés biztosításával Pártosfalván és Szentlászlón, míg 2012-ben a másik két településen Domonkosfán és Hodoson is.

A domonkosfai helyi könyvtár a település művelődési házában működik (2012)

1. táblázat: Tagság, látogatottság, kölcsönzés a kölcsönzőhelyek szerint 2010-ben

Kölcsönző-hely	Tagok	Tagok buszon	Tagok összesen	Látogatottság	Bibliosz Látogatottság	Látogatottság összesen	Kölcsönzés könyvtár	Kölcsönzés buszon	Kölcsönzés összesen
Hodoš Hodos	8	11	19	41	89	130	51	830	881
Krplivnik Kapornak	5	4	9	4	60	64	3	355	358
Domanjševci Domonkosfa	3	3	6	10	71	81	15	1 106	1 121
Prosenjakovci Pártosfalva	74	61	135	242	400	642	356	1 470	1 826
Pordašinci Kisfalu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Motvarjevci Szentlászló	8	11	19	24	105	129	20	334	354
Čikečka vas Csekefa	12	11	23	83	111	194	133	342	475
Središče Szerdahely	6	4	10	2	30	32	0	472	472
Összesen	116	105	221	406	866	1 272	578	4 909	5 487

Goricskó keleti részén az utóbbi években a mozgókönyvtár eredményeivel a legelégedettebbek a könyvtárosok.

Goricskó felőleli a vegyesen lakott falvakat is, és legnagyobb gondja abban van, hogy gazdaságilag fejletlen, ebből kifolyólag folyamatosan csökken a lakosság száma, a magyar nemzetiségűeké is (a mentalitás, elköltözés, munkanélküliség problémái). Csökken az iskolások száma (fiókiskolák és a Pártosfalvi KÁI) és vele együtt a könyvtári szolgáltatások fiatal igénylőinek száma is. A muraszombati könyvtár legnagyobb eredménye az lesz, hogy ha sikerül *életre kelteni* az említett nemzetiségi terület könyvtárait, s itt is lehet majd a *világhálót* használni, amit a központi intézményben is támogatnak. Ha ezt sikerül elérni Goricskó keleti részén is, akkor a magyar nemzeti közösség számára további előrelépésekre számíthatunk.

7. 8. 1. A községi, kétnyelvű könyvtárak könyvállománya, tevékenysége

PÁRTOSFALVA – 1974-ben rendezték be a *pártosfalvi könyvtárat*. 1981-ben 2901 könyve volt, ebből 864 szlovén és 2037 magyar nyelvű. Könyvtáros-hiány miatt egy ideig nem működött. A könyvtár a következő falvakat szolgálja: Pártosfalvát, Gerőházát, Kisfalut, Csekefát, Jánosfát, Szentlászlót és Berkeházát. A könyvtár a faluotthonban egy külön helyiségben van, területe kb. 20 m². Az állománya 2011-ben 3118 magyar könyv volt.

HODOS – A *hodosi könyvtár* 1977-ben kezdték el felújítani, és 1980-ban méltó helyet kapott a faluotthonban. 1981-ben a könyvtárnak 1986 magyar és 715 szlovén nyelvű könyve volt. A könyvtár Hodos, Kapornak, és részben Sal lakosságát látja el olvasnivalóval. 2011-ben a könyvtárnak 4414 magyar könyvállománya volt.

DOMONKOSFA – A *domonkosfai könyvtár* 1970-től 1980-ig újították fel, majd megkezdhette működését. 1981-ben a könyvtárban 2602 könyv volt, ebből 457 szlovén és 2145 magyar nyelvű. A könyvtár Domonkosfa lakosságának olvasói igényét elégíti ki. A könyvtár külön, szép, felújított helyiségben található a faluotthonban, ahol 2003-ban új ablakokat cseréltek, s bevezették a központi fűtést is. A magyar könyvállomány 2011-ben 3684 könyv volt.

SZENTLÁSZLÓ – Szentlászlón 1994-ben alakult meg a könyvtár, előzőleg a református egyházközösségnek volt egy ruhásszekrényben tárolt könyvgyűjteménye, amely kb. 300 darabot tett ki. A könyvtár jelenleg a faluotthonban külön erre a célra kialakított helyiségben működik. Az új könyveket Murszombatból kapják, és a rendezett állomány keretében kb. 2100 magyar könyv és kb. 500-800 szlovén nyelvű könyv található (2011). A könyvtár berendezését a Moravske Toplice-i Község újonnan vásárolta a helybeli József Attila Kultúregyesület kérésére.

7. 9. A Murszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár és a hozzá tartozó kétnyelvű községi könyvtárak SWOT-analízise

Erősségek (Strenghts), belső tényező:

- a regionális könyvtár a nyilvános könyvtári ellátási rendszer része
- a régió lakosságát látja el dokumentumokkal és információkkal
- része a város, Murszombat (Murska Sobota) kulturális infrastruktúrájának
- a város önkormányzata és a régió községei biztosítják a fenntartását
- a dokumentum-ellátás folyamatosan biztosított
- a költségvetés biztosítja az állománygyarapítást
- számítógépes állomány-feldolgozás
- a könyvtár szolgáltatásai jelen vannak a világhálón
- a világháló elérhetősége szolgáltatásként biztosított
- a könyvtárközi kölcsönzésben az ország összes nagy könyvtára elérhető
- a rendezvények, vetélkedők, kiállítások a kultúra, az irodalom, az olvasás népszerűsítését szolgálják
- regionális és országos szinten is támogatott.

Gyengeségek (Weaknesses), belső tényező:

- akadálymentes megközelíthetőség hiánya (mozgáskorlátozottak kirekesztése)
- a tárgyi eszközök amortizációját nem követi azok fejlesztése
- az inflációt nem megfelelően követő állomány-beszerzési keret
- a sokrétű tevékenység személyi feltételei nem biztosítottak minden osztályon
- a könyvtár életében kevésbé van jelen a marketingszemlélet
- a szolgáltatások a jelen felhasználói igényekre koncentrálnak
- a stratégiai terv hiánya, amely az új könyvtárra irányulna, pl. miben kivételes a regionális könyvtár

- a folyamatos értékelés hiánya a közéletben, gyenge piaci kereslet, kevés EU-s projekt
- bizonyos területeken hiányos szakértelem, pl. a könyvtári minőségmenedzsmentben, PR-menedzselés
- nem felismerhető a magyar könyvek prezentálása, nincsen külön kihelyezett magyar gyűjteménye, hungarika részlege pedig csak terv volt.

Lehetőségek (Opportunities), külső tényező:

- a könyvtár szerepe felértékelődik az EU-s csatlakozás következtében
- a minőségi rendszer követelményeinek könyvtári alkalmazása
- új finanszírozási források felkutatása
- folyamatos pályázati aktivitás az önrész vállalásának lehetőségével, EU-s programok
- közgyűjteményi együttműködés a gyűjtemény építésében, az egységes feltárásban, az infrastruktúra fejlesztésében, a tartalomszolgáltatásban
- új célcsoportok és szolgáltatási formák bevezetése
- a könyvtárhasználókkal partnerkapcsolat kialakítása az információ visszakeresése érdekében
- a szolgáltatások kiterjesztése, új felhasználó rétegek megjelenése, pl. munkanélküliek
- *A lehetőségekből előnyt kell kovácsolni!*

Veszélyek (Threats), külső tényező:

- a működési feltételek, a hiányok rövid távon változatlanok maradnak
- a fenntartói források egyre inkább elégtelennek bizonyulnak a megnövekedett szakmai feladatok ellátására, a technikai fejlesztésekre, működtetésre és karbantartásra
- az információs technológia folyamatos fejlesztésének hiánya a rendszer ellehetetlenüléséhez vezet
- az új technológiák készségszintű elsajátítása elmarad, vagy kevés, pl. a digitalizálás
- a hajléktalanok és a munkanélküliek számának növekedése, megjelenése új, szociális feladatokat ró a könyvtárakra
- az állomány tudatos rongálása és a lopások számának növekedése
- kedvezőtlen kormányzati politika – országos és helyi szinten, pénzhiány
- új versenytárs megjelenése (multinacionális bevásárló központokban stb.)
- demográfiai veszélyek – a magyar nemzetiség elöregedése
- *A veszélyeket meg kell szüntetni!*

7. 9. 1. Lehetséges megoldások

A múraszombati regionális könyvtárat egy olyan multikulturális könyvtárnak képzelem el, amely nemzetiségi programot is megvalósít. A multikulturális könyvtár elterjedt fogalom, amely elsősorban az IFLA keretében működő multikulturális populáció könyvtári szolgálata szekciójának érdeme. Ennek a nevéhez kapcsolódik a multikulturális könyvtárakról szóló kiáltvány, amely három alapelvre épül (Nielsen, 2007):

A könyvtárak minden típusának multikulturális könyvtárakká kell átalakulniuk, habár általában csak az általános könyvtárakra gondolnak.

A multikulturális szerviz nem külön könyvtári szolgáltatást jelent, hanem tevékenysége alapprogramjába integrálódik.

A munka szervezésénél külön gondot kell fordítani a kulturális-nyelvi kisebbségekre, peremcsoportokra stb.

A könyvtárak igen jelentősek a multikultúra szempontjából, hogy ha nyílt teret jelentenek mindazoknak, akik tudást és információt találhatnak különböző kultúrákról. Sajnos a könyvtárak nincsenek kellően felkészülve erre a küldetésre. Nem mindig van szó anyagi korlátokról, hanem arról a meggyőződésről, hogy a többségi kultúrának bizonyos környezetben morális joga van a könyvtár monopolizálásához. A multikulturális könyvtárak pedig olyan kulturális központok, amelyekből lokális és kulturális sokszínűség tükröződik. Mindent el kell követniük ahhoz, hogy az összes társadalmi csoport és a kultúra minden alkotója megtalálja a hozzá vezető utat. Nem arról van szó, hogy a könyvtárakat piaccá kell átalakítani, hanem arról, hogy serkenteni kell azokat a megalapozott elvárásokat, hogy ott mindenki találjon számára megfelelőt, és hogy ott találkozni lehet mindazokkal, akik jelentősen hozzájárulnak a közösség társformálásához. Az ilyen könyvtárlátogatásnak azt kell jelenteni, hogy valóban „kitártuk a világra nyíló ablakot”. Mi több, azt kell kijelenteni, hogy aktív kapcsolatba léptünk a világgal, amellyel a könyvtárban nemcsak ismerkedünk, hanem meg is éljük azt.

A multikulturális könyvtár vázát a könyvtár gyűjteménye jelenti, és pedig annak fizikai és virtuális gyűjteménye. A beszerzési politikának a nemzeti könyvpolitika keretein túl kell hatolnia, ami persze gyorsan a pénzügyi lehetőségek korlátaivalhoz vezethet, de a könyvtáros tudásának határáig is. Nem világos, hogy mi történik előtte? A különböző kultúrák különböző szervezési hozzáállásokat igényelnek, és persze többnyelvűséget. Az IKT keretén belüli többsíkúság nyújthat segítséget, amely könnyebben lépi át a nyelvi korlátokat a könyvnél. Az EU a könyvtáraknak „kultúrák közti összekötő szerepet” biztosít.

A digitális médiumok és eszközök bevezetésével igen nagymértékben megnövekedtek a könyvtárak lehetőségei a kultúrák közti párbeszéd támogatásánál. Persze, új problémák is felmerültek: nemcsak a megnövekedett költségek és a könyvtárosok továbbképzésére irányuló igények, de a felhasználók egészen új igényei is, a szerzői jogok és hasonlók megsértésének veszélye. Mindenhol, ahol a multikulturalizmust komolyan és sikeresen kezelték, a könyvtárak hálóba fonódtak, és megteremtették a könyvtári rendszerek közti együttműködést is. Akár azt is állíthatjuk, hogy a könyvtári hálózat az egyedüli hatékony módja a könyvtár multikulturalizmusának támogatottsága terén. Tény, hogy a multikulturalizmus nem automatikus tulajdonsága minden könyvtári információs rendszernek, csupán azoknak a rendszereknek, amelyek tudatában vannak az effajta küldetésnek, és azt szisztematikusan építik be alapstruktúrájukba. Itt három „arany szabályt” kell tiszteletben tartani:

A multikulturalizmusról a vezetőségnek kell döntenie, hiszen önmagától, és csupán az egyes könyvtárosok személyes munkájától nem történhet meg. A könyvtári stratégia egyik alapvető összetevőjévé kell válnia.

A sikeres kommunikáció és kooperáció alaptényezője a különböző kultúrákhoz tartozó emberek egymás közti tisztelete, amely az alábbi szabályon alapszik: „Semmit ró luk nélkülük!” Holista megközelítés szükséges, mivel a célok megvalósításáért feltétlenül szükséges a multikulturalizmus összes szempontjának figyelembe vétele.

8. KÉTNYELVŰ ISKOLAI KÖNYVTÁRAK A MURAVIDÉKEN, AHOL A MAGYAR NEMZETISÉG ÉL

8. 1. Bevezető

Szlovéniában úgy értelmezik a kultúrákközi dialógust, mint folyamatot, amely serkenti a nyitott és a komplex kulturális terek létrehozását. Csatlakozva az Európai Unióhoz, Szlovénia 2008-ban elnökségi pozícióba is került, és ez által is számos nyomot hagyott rajta a közös tér különböző országainak kulturális megnyilvánulása és a tagországok állampolgárainak az életmódja. A globalizáció folyamatában a kisebb kultúrák veszítenek az ismérveikből, hiszen elhalnak azok a régi kulturális értékek, amelyekből erednek. Mindezek még nagyobb kihívást jelentenek azoknak a kétnyelvű könyvtáraknak, amelyek ezen a területen működnek, hiszen állandóan ki vannak téve a globalizáció trendjeinek. A kétnyelvű iskolai könyvtárak *többkultúrájú* könyvtárak, hiszen a tanulók és a tanárok az együttélést választják léthelyzetként. Az *együttélés* ötvenéves hagyományaként tudják, hogy melyek ennek az előnyei és a hátrányai. A sztereotípiák, a rasszizmus, a tolerancia hiánya, a diszkrimináció és az agresszió veszélyeztetik mind a lokális, mind a nemzetiségi közösségeket. A kultúrákközi dialógus megakadályozhatja a konfliktusokat. A kulturális dialógus megvéd bennünket azoktól a beidegződésektől, hogy többek vagyunk, mint mások, megvéd a nacionalizmustól és az előítéletek kialakulásától. Ha odafigyelünk másokra, ha észreveszünk másokat, valószínűleg jobb emberek leszünk. Mit jelent a kultúrákközi dialógus a könyvtárosoknak, és mit a felhasználóknak? Másoktól tanulhatunk, és mások is tanulhatnak tőlünk! Dialógus csak két egyenlő partner között lehetséges.

A Lendvai Kétnyelvű Középiskola kétnyelvű könyvtára, vezető könyvtáros Kepe Klára

8. 2. A muravidéki kétnyelvű iskolai könyvtárak

A Muravidéken, a kétnyelvű területen öt iskolai könyvtár működik: kettő Lendván, egy Göntérházán, egy Dobronakon és egy Pártosfalván. Lendván a központi könyvtár mellett még három iskolai könyvtár is működik, kettő az általános iskolákban és egy a középiskolában.

2. táblázat: A magyar dokumentumok állománya a kétnyelvű könyvtárakban Szlovéniában a 2011-es statisztikai adatok szerint

Lendvai Könyvtár / Knjižnica Lendava	Lendva / Lendava	Göntérháza / Genterovci	Dobronak / Dobrovnik	Gyertyános / Gaberje	Petesháza / Peteševci	Völgyifalu / Dolina	
	32 997	4 582	4 673	1 619	1 716	2 309	47 896
MS TTKV / Pokrajinska in študijska knjižnica Ms	Muraszombat / Murska Sobota	Szentlászló / Motvarjevci	Pártosfalva / Prosenjakovci	Hodos / Hodoš	Domonkosfa / Domanjševci		
	25 000	2 100	3 118	4 414	3 684		38 316
Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke / Univerza v Mariboru, PA Katedra za madžarski jezik	6 500						6 500
Kétnyelvű iskolai könyvtárak	1. és 2. Sz. Kétnyelvű Általános Isko- lák, Lendva / DOŠ / in 2 Lendava	Kétnyelvű Középiskola Lendva / Dvojezična srednja šola Lendava	Kétnyelvű Általános Iskola Pártosfalva / DOŠ Prosenjakovci	Kétnyelvű Általános Iskola Göntérháza / DOŠ Genterovci	Kétnyelvű Általános Iskola Dobronak / DOŠ Dobrovnik		
	12 000	4 000	4 200	4 000	4 000		28.200
Összesen / Skupaj							120 912

Az 1. és a 2. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskolák kétnyelvű iskolai könyvtárai

Az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola könyvtára kétnyelvű, magyar–szlovén könyvtárként működik. Két könyvtárosa van, *dr. Zágorec-Csuka Judit* és *Kocon József*. Van egy kihelyezett egysége is a gyertyánosi tagiskolában. A könyvtár

A házi olvasmányok polca az 1. Sz. Lendvai KÁI kétnyelvű könyvtárában

széleskörű nemzetközi kapcsolatokat alakított ki, főleg a magyarországi könyvtárakkal: a szentgotthárdi Városi Könyvtárral, a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtárral, a lenti Városi Könyvtárral és a lenti iskolai könyvtárakkal, valamint a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtárral. 2006-ban nemzetközi szerződést írtak alá a Magyar Könyvtárosnádok Egyesületével, Bondor Erika elnökkel: a lendvai KÁI könyvtára vette át a koordinációt a többi muravidéki kétnyelvű iskolai könyvtártól: nemzetközi kapcsolatainak a szerve-

zése és a magyarországi iskolai könyvtárak együttműködése tekintetében. Az iskolai könyvtár több nemzetközi és hazai konferenciát szervezett. A 2. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskolának kétnyelvű iskolai könyvtára van, amely szlovén és magyar dokumentumokat tárol. Ez egy kisebb iskolai könyvtár, hiszen az iskolába is kevés tanuló jár, és gyógypedagógiai programmal is rendelkezik. Könyvtárosai: *Varga Darja* és *Lovenjak Brigita*.

A göntérházi, a dobronaki, a pártosfalvi kétnyelvű iskolai könyvtárak

A göntérházi iskolai könyvtár 1956-tól működik, az iskola felújításával nagyobb helyiséget kapott, amely így jól felszerelt lett. A magyar könyveket feldolgozták a számítógépes rendszerben. 2005-től 50 magyar nyelvű számítógépes programmal is gazdagodott a könyvtár, amelyek szinte mindegyik tantárgyat lefedik. A könyvtárban két könyvtáros dolgozik, *Varga István* és *Toplak Rudolf*. A pártosfalvi iskolai könyvtár 2008-ban került felújításra, az utóbbi években számos magyar könyvvel gyarapodott az állományuk, amelyet főleg pályázati pénzből vásároltak. A könyvtárban *Dávid Gabriel* könyvtáros dolgozik.

A göntérházi KÁI kétnyelvű könyvtára, vezetője Toplak Rudolf könyvtáros

A dobronaki iskolai könyvtár 1962-től működik, 2003-ban az iskola felújításával a könyvtárat is felújították, így a könyvtár új helyiségekhez jutott. A könyvtárban *Horvát Agata* könyvtáros dolgozik, a magyar könyveket többnyire a Bánffy Központból szerzik be. Az új Lendvai Kétnyelvű Középiskolában 2005-ben kapott a könyvtár új helyiségeket, amelyet *Kepe Klára* könyvtáros vezet. Az utóbbi években a könyvtár erős partneri kapcsolatokat épített ki a horvátországi, amuraserdahelyi és a csáktornyai, valamint a magyarországi, főleg a lenti és a szentgotthárdi iskolai könyvtárakkal. Együttműködnek a nagykanizsai Canissa Könyvkereskedéssel és Kiadóval, valamint a Rokus szlovén Könyvkereskedéssel és Kiadóval. Tankönyv- és könyvvásárokat is szerveznek.

A dobronaki KÁI kétnyelvű könyvtára, vezetője Horvát Agata könyvtáros

8. 3. A kétnyelvű iskolai könyvtárak új kihívások előtt az Európai Unióban

Az információs technológia fejlődésével a kétnyelvű (szlovén–magyar) iskolai könyvtárak a nemzetiségileg vegyesen lakott területen, a Muravidéken új kihívások keresztútjába kerültek, az Európai Unió megnyitotta előttük a teret. A könyvtárosok, akik egy személyben tanárok, szervezők, az oktató-nevelő intézmény programjainak a kivitelezői, információs szakemberek és adminisztrátorok, szükséges, hogy kísérik a multikulturalitás trendjeit, és építsék *partnerkapcsolataikat*. A partnerkapcsolatok kiépítésénél objektívnek kell lenniük, hiszen tudniuk kell, hogy miben szeretnének együttműködni: a dokumentum-beszerzésben, a katalogizálásban, vagy más szakmai érdekekben. *Az együttműködés ott erős, ahol az érdekek is erősek*. Az együttműködéshez szükséges megalkotni a közös stratégiákat. Az együttműködés alapja: mások véleményének a tisztelete, a közös konszenzus és a hasonló érdekek. Végül is az Európai Uniónak nincsenek már belső határai, esetleg a tudás és az érdeklődés hiánya korlátozhat bennünket. A kétnyelvű könyvtáraknak nyitottnak kell lenniük, de ugyanakkor nem a végsőkig, mert mindahhoz, amit befogadnak, kritikusan kell, hogy viszonyuljanak. Az is fontos, hogy elfogadják az európai trendeket és az európai identitást is. A kétnyelvű könyvtárak kétirányúak – a szlovén és a magyar nyelv és kultúra ötvözi, élteti elsősorban –, ezért nyitottnak kell lenniük mindkét kultúrára és nyelvre. A könyvtárosoknak gazdag ötletekkel kell javítaniuk a multikulturalitás hétköznapijait. Még nem jött el a végső győzelem ezen a területen, de ezen az úton haladunk. Sok kreativitás és önbizalom szükséges hozzá!

8. 4. A kultúrákközi dialógus – a többkultúrájú könyvtárak

A kultúrák pluralitása jellemző a 21. századra. Hogyan valósul meg a kultúrákközi dialógus a kétnyelvű iskolákban? Egyáltalán van-e programjuk a megvalósításhoz? Van-e elegendő dokumentumuk ahhoz, hogy megvalósítsák e nemes programot? A kétnyelvű könyvtárak könyvtárosai tudatában vannak-e annak, hogy mi a küldetésük? A kultúrákközi dialógus a kétnyelvű iskolai könyvtárakban magában foglalja:

- a kulturális-oktató-társadalmi akciókat
- a szlovén és a magyar irodalom színhelyei-e a könyvtárak
- a nemzetközi, de főleg a szlovén és a magyar projektek kíséretét
- bekapcsolódást a nemzetközi, elsősorban szlovén-magyar on-line katalógusokba
- megfelelő helyiségeket, ahol manifesztálódhat a szlovén és a magyar kultúra
- feliratokkal, gyűjteménnyel, vizuális anyaggal
- tanulmányi versenyek szervezése: Ivan Cankar és Petőfi Sándor tanulmányi versenyek
- olvasási akciók és versenyek: Bralna značka, Magyar olvasási verseny
- a kétnyelvű könyvtárak integratív szolgáltatásai, COBISS
- külön gondoskodás a nemzetiségi kultúra és nyelv ápolására
- a könyvtár ablak a világra, lehetőséget nyújt a szlovén és a magyar irodalom megismerésére
- az Európai Unió erősen támogatja a multikulturalitást, tehát a magyar és szlovén nyelvet és kultúrát is.

Az identitás az élet vezérmotívuma. „A Gutenberg-galaxistól eljutunk a Google-galaxisig.”

A kétnyelvű területen azok a tanulók, akik ugyanabban a környezetben élnek, egyszerre két értékrendszerben, két kultúrában, a két nyelv használatával kell, hogy éljenek. A *multikulturalitás* számukra *sorsszerű*, adva van a születésüktől fogva. Mindezek mellett a mai társadalmi elvárások alapján el kell sajátítaniuk az *európai identitást* is. Az identitást alakítja a nyelv, a kultúra, az iskola, a nevelés, a nemzeti hovatartozás, de mindezek változnak, és új perspektívákat is kapnak. Hogyan kell megőrizniük a globalizált világban az Európai Unió keretein belül a muravidéki magyaroknak az identitásukat, hogy ne veszítsék el önazonosságukat a posztmodern társadalom nagy ívű nyitottságában és kozmopolitizmusában? Nehéz kérdés. Valószínű, hogy a kielégítő *olvasási kultúra* erősen hozzájárul ennek a megőrzéséhez, mert az írásbeliség és az olvasás segíti az emberek közti kommunikációt. A kielégítő emberi viszonyok pedig alapfeltételei a sikeres társadalmaknak, amelyek kommunikáció nélkül nem működhetnek.

8. 5. A kétnyelvű iskolai könyvtárak víziója a kultúraközi dialógus tekintetében a közeljövőben

A kétnyelvű könyvtárak könyvtárosai tudatában kell, hogy legyenek a küldetésüknek, amely a következő ismérveken alapszik:

- a kétnyelvű gyűjtemény alapján lehet minőségi szolgáltatást biztosítani
- nemzetközi partnerkapcsolatok kellenek (nemzetközi megállapodások, konferenciák)
- doktori képzések és posztgraduális képzések, magyar-magyar kapcsolatok
- közös projektekben való részvétel, szakmai továbbképzések
- a digitális adatbázisok létrehozásával be lehet kapcsolódni a magyar digitális gyűjteményekbe (Magyar Digitális Könyvtár, MEK és a Szlovén Digitális Könyvtár, dLib)
- a szakmai munkán alapuló partnerviszonyok kiépítése a szlovén, a szomszédos horvát és magyar könyvtárakkal
- a könyvtári menedzsment elsajátítása, amely az emberi tudáson alapszik, új minőséget kell kialakítani a könyvtárakban
- a kétnyelvű könyvtárak portáljainak, weblapjainak a kialakítása, a kétnyelvű könyvtárak vizuális és digitális népszerűsítése
- a kétnyelvű könyvtárak marketingjének a kidolgozása, az iskolai könyvtáraknak követniük kell azokat a változásokat, amelyek a könyvtárakon kívül folynak az oktatásban és a kultúrában
- a kétnyelvű könyvtáraknak figyelniük kell a hazai és a nemzetközi pályázatokat a könyvtárügy területéről Szlovéniában, Magyarországon és az Európai Unió területén
- a kétnyelvű könyvtáraknak ismerniük kell felhasználóik, olvasóik információs szükségleteit, olvasási vágyait.

8. 6. A kétnyelvű iskolai könyvtárak SWOT-elemzése

Erősségek (Strenghts), belső tényező:

- a kétnyelvű iskolai könyvtárak többkultúrájú könyvtárak
- 50 éves kétnyelvű (magyar-szlovén; szlovén-magyar) hagyománnyal rendelkeznek, kultúraközi dialógus folyik bennük, teret adnak az oktatásnak
- kitűnő az együttműködésük a magyarországi, főleg a Zala és Vas megyei iskolai, városi és megyei könyvtárakkal (együttműködési szerződések)
- a könyvtári programjaik mellett olvasási és tanulmányi versenyeket is szerveznek.

Gyengeségek (Weaknesses), belső tényező:

- nem csatlakoztak még a magyarországi integrált iskolai könyvtári rendszerekhez (pl. Szirén-program)
- a csatlakozás kezdeti fázisában vannak a szlovén integrált könyvtári rendszerhez (a COBISS integrált rendszerhez)
- az informatikai fejlesztésük nem egységes, kétirányba informatizálódnak, csatlakoztak a COBISS integrált országos jellegű rendszerhez, a WINKNJ nem integrált és nem országos jellegű iskolai könyvtári rendszerhez (csak belső adatbázis építésre terjed ki)
- kevés a közös könyvtári program, kevés a könyvtári kihívás
- kevés az anyagi forrás a választékos gyűjteményépítéshez, viszonylag kevés könyvet vásárolnak a többi könyvtártípushoz képest
- kevésbé van jelen a marketingszemlélet a munkájukban, és hiányzik a folyamatos értékelés
- nincsen hungarica részlegük, kihelyezett magyar gyűjteményük

Lehetőségek (Opportunities), külső tényező:

- új célcsoportok és szolgáltatási formák bevezetése (pl. a magyar nemzetiségi tanulók számára foglalkozások a magyar nemzetiségi program keretében, magyar könyvfesztiválok és könyvvásárok szervezése stb.)
- folyamatos pályázati aktivitás, az önrész vállalásának lehetőségével, EU-s programok kivitelezése (Bethlen Gábor határon túli pályázati rendszer, Nemzeti Civil Alapprogram pályázati rendszer stb.)
- a minőségmenedzsment bevezetése a kétnyelvű iskolai könyvtárakba, (SWOT-analízisek készítése stb.)

Veszélyek (Threats), külső tényező:

- a fenntartói források (minisztérium, önkormányzatok) egyre inkább kevésnek bizonyulnak a megnövekedett szakmai feladatok ellátására, a technikai fejlesztésekre, működtetésre és karbantartásra (pl. egy vagy két iskolai könyvtáros van a sok feladatra)
- kedvezőtlen kormányzati politika – országos és helyi szinten, pénzhiány
- demográfiai veszélyek – a magyar nemzetiségi tanulók csökkenése, asszimiláció

8. 7. A Bánffy Könyvesbolt magyar könyv- és hírlapállománya Lendván

A muravidéki magyarság körében nem folytattak olvasásszociológiai felméréseket, ezért pontos felméréseken alapuló adatokkal nem tudunk rávilágítani a szlovéniai magyar nemzetiség olvasási szokásaira. De felmérhetjük Lendván a Bánffy Központban megvásárolt magyar *heti-* és *havilapok* mennyiségét. Néhány adat rendelkezésünkre áll a magyar sajtótermékek olvasásáról. Kezdjük azzal, hogy a Muravidéken is jól érzékelhetően megnőtt a felnőtt népességben belül azoknak az aránya, akik semmit (sem könyvet, sem sajtóterméket), vagy csak hetilapot (a *Népújságot*, a szlovéniai magyarok hetilapját) szoktak olvasni, míg a könyvet és a különböző sajtótermékeket együtt olvasóké jelentősen csökkent. Lendván 1998. március 15-én nonprofit jelleggel kezdett el működni a *Bánffy Könyvesbolt*, ahol magyar könyveket és sajtótermékeket lehet vásárolni. A muravidéki magyarságnak kis létszáma miatt lehetetlennek tűnt egy öfenntartó könyvesboltban gondolkodnia, azonban a lelkes közönség állandó érdeklődése indokoltta tette e sajátos jellegű magyar könyvesboltot, ahol a magyar könyvek, térképek és folyóiratok mellett magyar nyelvű napilapok és folyóiratok is kaphatók. A magyarországi könyvek mellett a könyvesboltban a muravidéki magyar írók, költők és tudósok könyvei is megvásárolhatók. 1961-től napjainkig közel 100 önálló magyar szépirodalmi és tudományos jellegű könyvet adott ki a muravidéki magyarság, jelentős állami támogatással. Az irodalomszervezés és a könyvkiadás a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet keretein belül folyik 1994-től. A Kárpát-medencében létező magyar kisebbségi intézmények közül a Muravidéki Nemzetiségi Művelődési Intézet küldi el a legmagasabb kötelezpéldányszámban a kiadott könyveket Magyarországra: az Országos Széchényi Könyvtárba, a megyei könyvtárakba és más kisebbségi intézményeknek, testvér-lapokhoz és magánszemélyeknek. 2004-től működik Lendván a *Bánffy Központ*, amelynek épületében található a *Bánffy Könyvesbolt* és az internetes irodalmi kávézó – Lendva főutcáján, ahova szívesen várják a magyar könyvek és újságok, a tartalmas művészeti és ismeretterjesztő programok iránt érdeklődő polgárokat. Néhány adat rendelkezésünkre áll arról, hogy milyen magyar sajtótermékeket olvas a muravidéki magyarság. A Bánffy Könyvesboltban 5 fajta magyar napilapot (16 darab), 33 fajta hetilapot (257 darab) és 68 fajta (429 darab) havilapot rendeltek meg 2011-ben. Ezen kívül a *Népújság*, a szlovéniai magyarok hetilapja 1400 példányszámban jelenik meg, és 1200 muravidéki család fizet elő rá, vagyis szinte mindegyik muravidéki magyar családban olvassák. A *Népújság* 53 éve jelenik meg. A fiatalok részére 2008-tól megjelenik az *IFI* elnevezésű ifjúsági melléklet is. Az *IFI* előzménye a *Kelepelő* gyermeklap volt, amely 1994–1996 között volt periodicitásban, majd a *Népújság* mellékleteként jelent meg egészen 2006-ig. A muravidéki magyarság 1988-tól olvassa a *Muratáj* elnevezésű irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóiratot, amely többnyire a muravidéki alkotók írásait közli. Ezen kívül 2007-től folyamatosan, évente négyszer jelenik meg a *Lindua*, Lendva Község multikulturális, tudományos, társadalomtudományi, irodalmi és képzőművészeti folyóirata. 1961-től napjainkig megjelenik a *Naptár*, a szlovéniai

magyarok évkönyve, amelyet az év utolsó napján minden *Népűjság* előfizető megkap. Hogy milyen mértékben, és hányan olvassák az említett magyar folyóiratokat, ezt nem tudjuk, mivel nem történtek olvasásszociológiai felmérések ezen a területen. Az irodalmi-kulturális-tudományos sajtótermékek olvasása a legcsekélyebb, hogy ha az összes többi sajtótermékhez viszonyítjuk. Legnagyobb arányban a Magyarországáról megrendelt *havi lapokat* olvassák.

8. 8. A Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének tanszéki könyvtára – felsőoktatási nemzetiségi könyvtárügy

A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karán működő Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéknek is megvan a saját *identitása*, olyan azonossága, ismérveinek összessége, amelyek alapján mibenléte, lelkülete és légköre meghatározható. A tanszék identitását mindenekelőtt a tanszék oktatói alakították ki, valamint a tanszék hungarológiai könyvtára, amely a Miklošič Egyetemi Könyvtár magyar részlege, és magyar szakirodalomgyűjteménnyel is rendelkezik. A tanszék könyvgyűjteménye magyar szakirodalmat szolgáltat, és ez fontos tényezője a magyar nyelven folyó felsőoktatásnak még akkor is, hogy ha csak egy viszonylag kis tanszékről van szó, amely 6500 kötetes könyvgyűjteménnyel rendelkezik. Míg az egyetemistáknak általában a többségi állam nyelvén, tehát szlovénul van lehetőségük a szakterületük szakirodalmát elolvasni. Ezért a tanszéki könyvtárnak, mint „*kis magyar szigetnek*” van jelentősége a felsőoktatási rendszerben. A magyar könyvgyűjtemény évente általában magyarországi ajándékkönyvekkel és pályázati forrásból vásárolt (Balassi Intézet pályázatai) magyar könyvekkel gyarapszik, de a Miklošič Egyetemi Könyvtár is vásárol számukra alkalomadtán és igény szerint magyar szakirodalmat. A könyvgyűjtemény egy harmadát feldolgozták on-line a COBISS integrált szlovén könyvtári rendszerben, és a világhálón is elérhető. A tanszéki könyvtár informatizálása folyamatban van. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék *hungarológiai* kutatóközpontnak számít, kapcsolatban van a magyarországi Balassi Intézettel és a Magyar Tudományos Akadémiával, s ezzel is képviseli az együttélést, a multikulturalitást, és erősíti a magyar nyelvet Mariborban.

A tanszéknek nemcsak kisebbségi, hanem politikai szerepe is van a felsőoktatásban, hiszen a közép-európai identitást erősíti Mariborban, és serkenti a bilaterális kapcsolatokat Szlovénia és Magyarország között. Új időket élünk, az értékteremtés mércéi mások, ezért új programokat kell bevezetni a tanszék mindennapjaiban, és körülményeket kell teremteni hozzá. Ehhez rendezni és bővíteni szükséges a magyar könyvtári gyűjteményét is, amelyet a Márai-program keretében is fel lehet frissíteni magyar dokumentumokkal.

8. 9. Összegzés

A kétnyelvű iskolai könyvtáraknak a nemzetiségi területen Szlovéniában, a Muravidéken fontos összekötő szerepük van a kétnyelvű iskolarendszeren belül megnyilvánuló *oktató-nevelő* munkában. A kétnyelvű iskolai könyvtárak a szlovén ta-

nulók mellett a magyar ajkú tanulóknak is nyújtják a szolgáltatásaikat. A muravidéki kétnyelvű iskolákba a 2007-es statisztikai adatok alapján 844 tanuló jár. Ennek egy harmada magyar anyanyelvű tanuló volt. Ennek az oktatásnak a keretében valósul meg a tanulók, a tanárok és a könyvtárosok között a *kulturaközi* párbeszéd. El kell fogadnunk a másik kulturális, nyelvi és viselkedési másságát is. Jacques Delores víziója alapján, amely a 21. századra vonatkozik, a következőket mondhatnánk: „*Meg kell tanulnunk dolgozni, létezni és együttélni.*” Ez érvényes a kétnyelvű iskolai könyvtárak stratégiájára is. Ha a kétnyelvű könyvtárak nem integrálódnak az európai térségbe, még jobban el fognak magányosodni. Az Európai Unió tudásalapú társadalomra épít, és ez által új perspektívákat teremt, és nyit meg. A muravidéki magyarság a könyvei és a könyvtárai által lett az, ami, őrzi a nyelvét, a kultúráját, pótolja azokat a hiányosságokat, amelyekkel szembe kell néznie: az asszimiláció által is csökken a magyarok létszáma, és tart még a gazdasági válság, a recesszió, amely a muravidéki magyarokat is sújtja. Lennénk-e azok, akik vagyunk, a muravidéki kétnyelvű könyvtárak nélkül? Nem az elolvasott szépirodalmi művek mennyisége határozza meg az olvasási szokásaink eredményességét, hanem az elolvasott szépirodalom minősége.

A posztmodern idő mind a világirodalomban, mind a nemzeti irodalmakban új elemzési struktúrákat és gondolati paradigmákat hozott. A modernizmus időszakától az irodalom elveszíti az úgynevezett „*szent*”-nek nevezett kiváltságos szerepét. Ezzel a szerepe és az írásbeliség lényege is a fogyasztói társadalom szegmentumává válik. Az *intergratív* szerepet betöltő muravidéki magyar nemzetiség is alkalmazkodik az új művelődési helyzetekhez, főleg az Európai Unióba belépve változott meg a pozíciója ennek a kis közösségnek. Az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola magyar nemzetiségi tanulói is ugyanolyan problémákkal küszködnek, mint szlovén társaik. A média új élményeket nyújt számukra, közben pedig szociálisan és társadalmilag is elidegenednek egymástól. A kilencosztályos általános iskolai programban a nyelvoktatás más módszerekkel folyik, mint a nyolcosztályos programban. A nyelvoktatásban több hangsúlyt kap a kommunikáció, és ezzel háttérbe szorul az olvasás begyakorlására szánt idő. A nyolcosztályos programban erre több időt szántak. Az a véleményem, hogy kevesebb idő jut a hangos, de a csendes olvasásra is. Ezen kívül a gyerekek a szabadidejüket sem az olvasásra használják fel, inkább sportolnak, számítógépeznek, tévét néznek: többet, mint évtizedekkel ezelőtt. Vajon mi fog történni ezekkel a tanulókkal, amikor középiskolába kerülnek, majd azt követően kilépnek az életbe? Az információs társadalom alapkérdése szerint – *minden változásban van, nem láthatjuk át teljességében az olvasás hanyatlásának a következményeit* – s ebben a folyamatban a muravidéki magyar gyerekek sem kivételek. Úgy vélem, hogy a muravidéki magyarságnak van esélye az egyesülő Európában megőriznie identitását és nemzeti értékeit, de számítalan *változtatást* kell hoznia, elsősorban *tervszerűbben* kell átalakítania a nemzetiség teljes szocializációs folyamatát, kezdve a családtól az iskoláig, s végül visszatérve a *kultúrába*, amely egyedüli feltétele annak, hogy a magyar nemzet legalább a kultúrájában újra egyesülni és fejlődni tudjon! A szlovéniai magyarság jövőjének legnagyobb problémája az alacsony létszámból adódik. A Muravidéken egyre nő a vegyes házasságok száma. A kétnyelvűség az élet parancsa, az anyanyelvűség

a hűségé (Vajdič Rozália, 2012). A Muravidék kétnyelvű területén így is kellene viselkedni.

Összegezeként megállapítható, hogy a muravidéki magyarság olvasási kultúrája erősen összefügg a nemzetiségi lét problémáival és a globalizáció negatívumai-ból kikövetkeztethető tényekkel. Az olvasás visszaszorító szerepét a televíziózás, főleg a kereskedelmi csatornák nézése váltja fel, valamint a fiatalok körében a számítógépes kultúra és a világháló egyre fokozódó használata. A muravidéki magyarság olvasási szokásait olvasásszociológiailag tudtommal még nem mérték fel sem magyarországi, sem hazai szakemberek. Nem tudni, hogy miért nem történtek olvasásszociológiai felmérések, csak feltételezhetem. Talán a kicsinységünk, csekély létszámunk miatt, a többi határon túli nagyobb közösségekhez képest, vagy a könyvtáros szakma motiválatlansága miatt? Eljött az ideje, hogy szélesebb közegben mérjük fel olvasási szokásainkat, hogy tisztábban láthassuk magyar nyelvű könyvkultúránk és olvasási szokásaink keresztmetszetét! Ehhez nagymértékben hozzájárulnak a muravidéki kétnyelvű iskolai könyvtárak is. Nagy jelentősége van a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék tanszéki könyvtárának is, a magyar szépirodalom és szakirodalom oktatási célokra való felhasználásában, valamint a hungarológiai kutatások erősítésében, hiszen felsőoktatási tanszéki könyvtárnak minősül, amelynek folyamatban van az informatizálása és a szélesebb körű kiépítése is.

9. A MURAVIDÉKI NEMZETISÉGI KÖNYVTÁRAK PÁLYÁZATI LEHETŐSÉGEI AZ EURÓPAI UNIÓNÁL

9. 1. Bevezető

A kétnyelvűség és általában a kétnyelvű kultúra azokban a közösségekben sikeres, ahol a nemzetiség nyelve és kultúrája is *többségtértéknek* számít, hiszen a nemzeti nyelv a szomszédos ország nyelve is egyben. Tehát a nemzeti kisebbség nyelve fontos tényező a határon átvélő kereskedelem és gazdasági tevékenységek lebonyolításában. Mindez hozzásegít az egyén és a közössége társadalmi-közgazdasági helyzetének a javításához. Mi a helyzet ezzel kapcsolatosan a Muravidéken 2012-ben? Nincsenek határok, az Európai Unió terében mennyire sikeres a nemzetiségileg vegyesen lakott régió, határmenti sáv Hodostól Pincéig, mennyire sikeresek az ezen a területen működő kétnyelvű iskolai, városi és helyi könyvtárak? Milyen *lehetőségeket* látnak az Európai Unió keretein belül?

Európa mindig is az etnikai sokszínűsége alapult. Az Európai Unió is nemzeti állomokból tevődik össze. A modern kor emberének tisztában kell lenni azzal, hogy ha sikeres egyén szeretne lenni, megfelelő történelmi és földrajzi tudással kell, hogy rendelkezzen, amely által megerősíti az identitását és a történelmi emlékezetét. A többnyelvűség és a kétnyelvűség is a különböző nemzetek és nemzetiségek demokratikus együttélését szorgalmazza. A nyelv a kultúrák közti kommunikáció eszköze. A könyvek és a dokumentumok is a nyelvileg leírt formában közvetítik az információt. A könyveket pedig a könyvtárak szervezett formában gyűjtik, és dolgozzák fel. Ebben a nemzetiségi könyvtárak sem kivételek. A modern tudományokban egyre jobban megjelenik a kutatások *holisztikus paradigmája*, amely a jelenségek *interdiszciplináris* kutatását követeli meg.

Milyen a jövőképünk az EU keretein belül?

Az Európai Unió nem más, mint egy folyamat, öntörvényszerű processzus, irányítás-technika, funkció, tartalom és érték nélküli közszolgáltatás, ami éppen az identitás és az értékek meghirdetésének helyzetében maga is óhatatlanul ideológiává válik (KISS E., 2006). Az Európai Unió *identitáshiányosan* funkcionál, mint közszolgáltatási rendszer. Az EU alapelve a piac szabadságáért folyó küzdelem, elsősorban a fogyasztási cikkek eladása, ezért is hiányzik a közös történet plurális szükségességének a tudata a kialakulóban levő európai identitás szubsztanciájából (DEBELJAK A., 2004?). Ezért nehéz a nemzeti kisebbségeknek belehelyezniük a stratégiájukat (ha van ilyen) az EU célkitűzései közé. Ugyanakkor minden kelet-közép-európai (volt szocialista) ország, amely az EU keretein belül tevékenykedik, önmagában hordozza a múlt kivételes értékeit is, amely alapjául szolgál az új identitásuk kialakításának. A muravidéki magyarságnak

egyelőre nincs kidolgozott stratégiája arra, hogyan egyeztetni össze saját kisebbségi identitását az európai identitás-eszmény lényegével. Illetve, hogy az európai identitás mennyire válik részévé a muravidéki magyarok identitásának. Ezt még nehezen lehet feltérképezni. Hegel szerint *Európa nem cél, mint szélesebb haza, hanem út*. Az európai identitás folyamat, amely állandó metamorfózisban van: átváltozásban, felelősségtudattal terhelt, hűség és feszültségek halmazában, összeütközések közepette. Az Európai Uniónak valójában nehéz meghatározni a határait, mert még mindig *tranzícióban* van, vagyis számos előítéllettel és sztereotípiával kell küszködnie a működésében ahhoz, hogy kiváltságos szerephez jusson, mert a végső célja mégiscsak a *kiváltság* megszerzése lenne. Ugyanakkor az Európai Uniónak hiányzik a közös nyelve, amelyet végül is az euro-angol helyettesít. Maga az Unió is kettős szorításban szenved: az etnikai-kulturális hagyományok és a transznacionális szövetségek kereszttűzésében keresi a létjogosultságát. Az Európai Unió polarizációja még nem szabadult meg a hidegháború örökségétől, vagyis a kommunista béklyótól megszabadult országokban ellenség helyett a szegény rokont kezdte látni, akinek érthetetlenül nagyok a kívánságai, és gyerekes az utánzási vágya (DEBELJAK A., 2004). S ebben a muravidéki magyarság sem kivétel.

9. 2. Az információs társadalom kiépítése a magyar–magyar kapcsolatrendszerben a globalizmus időszakában az Európai Unióban

Az információs társadalom kiépítése a posztszocialista demokráciákat, Magyarországot és Szlovéniát is érintette. A muravidéki magyarság nemzetiségi intézményei még mindig építik az *információs társadalom* elemeit, amelyek a maguk kompetitív és pluralista módján teremtik meg az elemek egységét. Az információs hálózatoknak, az információk áramlásának (a maga összes szerves és funkcionális összetevőivel együtt) a globalizáció korszakában egyetlen nagy átfogó feladata van. Az információs rendszereknek meg kell *jelenteniük* a mindennapi tudat számára a valóságos viszonyokat, azaz a globalizáció viszonyait. *Milyen feladatokat tudnak közösen megvalósítani a határon túli nemzetiségi könyvtárak és a magyarországi könyvtárak a jelenkori világmodell (globalizmus, információs társadalom) légkörében – ez csak kifejezetten rajtuk múlik*. Célszerű és elengedhetetlen körvonalazni azt a *modellt*, amelynek a jelenből a jövőbe való átmenete határozza meg számukra azt a jövőt, amit *beláthatunk*. A marxizmus letűnésével valóban bekövetkezett egy elmélet utáni állapot, amelyet az információs társadalom teljes kiépítésével lehetne pótolni a megismerés legtágabb keretében. *Természetesen az lenne az első kérdés a nemzetiségi könyvtárak területén, hogy mi az univerzális felelősségünk?* Mit kellene a magyar–magyar viszonyokban elsősorban értékelni, vagy kiépíteni?

A magyarok alapértékeinek magától értetődő szempontjait – az *információ-áramlás útjait*: az adatbázisok kiépítését és kompatibilitását, digitalizálást, kiadványcserék és levelezőlisták létrehozását, a magyar és a határon túli könyvtáros társadalom erőteljesebb mobilitását és együttműködését. A második nagy kérdés: a globalizált világ politikai szerkezete, azaz kik és mik lesznek a globális folyamatok politikai hordozói. Nyitott kérdés, mennyire lesz a politikai szféra *homogén*. Az

alternatív neoliberális politikai berendezkedésű világban vannak ugyanis előnyös és szerencsés (nemzet) államok. Véleményem szerint Magyarország és Szlovéniai is ide sorolhatók. A lehetőségek szélsőséges határok közt mozognak, jóllehet az odavezető út maga nem lesz szélsőséges. Bármelyik vezethet végső megoldáshoz, de az adott esetben a legjobb megoldásokat kell keresni. *Kik lesznek azok az aktorok, akik megadják a válaszokat a kor globális kihívásaira? Mennyire tudnak együtt dolgozni és gondolkozni a nemzetiségi könyvtárosok, nemzetiségi politikusok a magyarországi könyvtárosokkal és politikusokkal együtt?* A világban plurális kultúra uralkodik a tömegkultúra újabb formáinak dominanciájával. A nemzetiségi közösségekben is kezd ez a tendencia elterjedni, s kezd feloldódni az egypólusú világkép. Mennyire tudjuk a hagyományos kultúrát átmenteni a jövőbe, és milyen módon? *A kultúra, és pedig mind a régi, mind pedig az új kultúra feladata az, hogy a funkcionalitás működésének alapzatán állandóan újraterejtse az értékek világát* (Kiss E., 2002). S ebben a megőrzésben és az újraterejtés folyamatában van nagy szerepük a könyvtárosoknak és az információs szakembereknek.

Dr. Latorcai Csaba, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetiségi és civil kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának rendezvényén, az „Örökség-Kultúra” Oktatási E-könyvtár című tanácskozáson, 2011. március 30-án, Budapesten, a Magyarországi Németek Országos

A 2011. évi Kárpát-medencei könyvtárosok együttműködése ösztöndíjprogramon résztvevő határon túli könyvtárosok az Országgyűlési Könyvtárban, köztük volt dr. Zágorec-Csuka Judit is

Önkormányzatának székhelyén *Kisebbségek az információs társadalomban* című köszöntő előadásában elmondta: „Egy, a minap megjelent szlovéniai magyar könyvben, az alsólendvai tudós könyvtáros, dr. Zágorec-Csuka Judit kötetében olvasom, hogy ott,

hasonló kisebbségi környezetben is, igényként fogalmazódik meg egy új, multikulturális könyvtár létesítése, amely megerősítené az információs társadalom fejlődését, és alapul szolgálhatna a kisebbségi közösség identitásépítéséhez, valamint a közös magyar–szlovén–horvát életér virtuális megteremtéséhez. Egy ilyen intézmény integrálhatná a nemzetiséget a szélesebb régióba, sőt a digitális, online utak használatával egész Európához csatlakozhatna értékes gyűjteményével. Az új könyvtár a közös kultúrák tere is lenne, végső soron az európai identitás megteremtését is szolgálná. A fenti példát csak azért hoztam Önök elé, hogy érezzék, amit Önök elkezdtek, az a határainkon innen és túl jelentkező törekvéseknek egyaránt részét képező, megkérdőjelezhetetlenül pozitív kezdeményezés.” Majd így folytatta: „A globalizáció korszakában a hagyomány legelső sorban az innováció és a kreativitás forrása: folyamatosan átalakul, újrafogalmazásra, keveredésre, új értékek létrehozására kész. A hagyomány immár nem csupán kultúrtörténeti vizsgálatok tárgya, hanem a jelen megértését segítő interpretációs lehetőség. A különböző önismereti diszciplínák termésének a digitalizált közkinccsé tételével egyfelől hozzájárulnak ahhoz, hogy a közös haza különböző népei hatékonyabban őrizték meg a kultúrájukat, az önazonosságukat, másfelől elősegítik a kulturális párbeszéd lehetőségét is. Az információs társadalom, a tudás társadalma alkotta lehetőségek így válhatnak a megmaradás és egymás megismerésének, megértésének az eszközeivé a 21. század Magyarországon is.”

Ennek tudatában a határainkon innen és túl jelentkező törekvéseknek egyaránt a részét képező, megkérdőjelezhetetlenül pozitív kezdeményezések. A néhai

A nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában és partnerkapcsolataik az Európai Unió területén című nemzetközi konferencia magyarországi és szlovéniai résztvevői 2008. április 11-én a lendvai városházán, előad Bánkeszi Katalin, a MEK igazgatója

Kosáry Domokos akadémikus sem véletlenül ajánlotta így az elektronikus könyvtárakat a figyelmünkbe: „Országunk és társadalmunk számos különböző, kisebb-nagyobb helyi tömörülésből, sokféle közösségből áll. Szeretnénk, ha kis helyi közösségek és azok egykori lakói, szereplői sorsának, küzdelmeinek válságokat is átélő, cselekvő erejének számbavételével e sorozat egy olyan szélesebb, személyesebb múltat tudna bemutatni olvasóinak, amely a mai nemzet öntudatát, önbizalmát, alkotóképességét is erősíteni tudja.”

9. 2. 1. Partnerkapcsolatok lehetőségei a határrégióban – a Muravidék, Vas és Zala megye könyvtárai között

A határ menti együttműködések a Lenti Városi Könyvtár, a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár, a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár, a szentgottárdi Városi Könyvtár és a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, valamint a muravidéki nemzetiségi könyvtárak között főleg a lendvai Városi Könyvtár és a Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár között alakultak ki. Ezek az együttműködések már negyvenéves múltra tekinthetnek vissza. Az együttműködést erősítő programokban a kétnyelvű iskolai könyvtárak is részt vesznek. Ami regionális szinten évtizedekig alakult ki, az *működőképes*, hiszen vannak *hagyományai*, *kijárt útjai*. Az együttműködésnek főleg a digitális (on-line) útjait kellene továbbfejleszteni, és szakmailag jobban összehangolni. A szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárban működik a *Vasi Digitális Könyvtár*, amely 2003-tól gyűjti a megye digitális dokumentumait a *Megyetörténeti adatbázisában*. A Vasi Digitális Könyvtárnak négytagú szerkesztősége van, a projektvezetője *dr. Pallosiné Toldi Márta* könyvtárigazgató. A Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár a magyar jellegű, főleg helytörténeti digitális dokumentumait közvetíthetné a szombathelyi megyei könyvtár digitális könyvtárának az adatbázisaiba, mivel a *muravidéki szubrégió* hagyományai a történeti Magyarország Vas megyei részéhez tartozott 1919-ig, s magyar nemzetiségben, főleg az idősebb lakosságban még él ennek az identitásnak a regionális és a nemzeti tudata is. A zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár adatbázisait a könyvtár honlapján lehet elérni. Közülük fontosabbak a honismereti adatbázisok: *Nevezetes zalaiak*, *Híres zalai írók bibliográfiái* - *Nádas Péter*, *Deák Ferenc*, *Keresztury Dezső bibliográfiája*, *Zalaegerszeg bibliográfiája*, *Zalai Hírlap adatbázis*, *Zala megye folyóirat adatbázis*. Ezeknek az adatbázisoknak a gyűjteményét gyarapíthatnák a Lendvai Könyvtár digitális dokumentumai, hiszen a Lendva vidék a történeti Magyarország Zala megyei részéhez tartozott Trianonig. Lendva Község magyar nemzetiségű lakosaiban is él még ennek az identitásnak a regionális és a nemzeti tudata. A muravidéki kétnyelvű (szlovén-magyar) könyvtárak, valamint azok a könyvtárak, amelyeknek nemzetiségi programjuk van, regionálisan és kulturálisan is együttműködhetnének Vas és Zala megye könyvtáraival, azzal a feltétellel, hogy a közeljövőben fontos kiépíteni azokat a digitális utakat, amelyek egymás adatbázisainak az elérését és gyűjteményszervezését szorgalmaznák. A világháló által kialakult on-line, digitális, virtuális világ teljes mértékű kihasználása és közös építése is egy *új lehetőség* lenne a határrégiók (Szlovénia, Magyarország) kulturális és információs együttműködésének a fejlesztés-

tésében. Ennek alapfeltétele elsősorban a *digitalizálási* folyamat összehangolása Vas és Zala megye, valamint a Muravidék nemzetiségi könyvtárai között, immár az Európai Unió térségében. Ezt az Európai Unió anyagi segítségével lehetne továbbfejleszteni.

9. 3. Nemzetiségi könyvtárak az EU-s integrációban

A nemzetiségi könyvtárügyben folyó kutatásokat is holisztikusan kellene megközeleíteni, mivel kétnyelvű könyvtárakról és gyűjteményekről van szó. Ezért *interdiszciplináris* hozzáállással kutathatók. Ebből kifolyólag is fontos, hogy a muravidéki kétnyelvű, nemzetiségi könyvtárak főleg entitásukból és etnocitásukból eredendően keressék az európai uniós együttműködéseket, kapcsolatrendszereket, és nem utolsósorban a pályázati forrásokat.

Sajnos, erre közvetlen példákkal nem szolgálhatok, mert eddig sem a Mura-szombati Tanulmányi és Területi Könyvtár, sem a Lendvai Könyvtár, mint városi könyvtár nem élt ezzel a lehetőséggel. Kivéve az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola kétnyelvű könyvtárát, amely 2009-ben és 2010-ben részt vett az *Európai Unió Bizottsága* által meghirdetett *Drogprevenciós* projektben, amelyet dr. Zágorec-Csuka Judit koordinált, és kivitelezett projektcsoportjával. A nemzetközi projekt címe: „Hogyan lehet megakadályozni a szenvedélybetegségek kialakulását (drogfüggőség, alkoholizmus stb.) a könyvek segítségével?” Ez volt a projekt fő irányelve. Zágorec-Csuka Judit könyvtári projektjét az Európa Unió Bizottsága Brüsszelben kitűnőnek minősítette, és országos szinten is előnyben részesítették, így 2010 májusában Szlovéniát képviselte Brüsszelben a nemzetközi Drogprevenciós konferencián, ahol egy előadás keretében a projekt konkrét, gyakorlati kivitelezését be is kellett mutatnia a nemzetközi tanácskozás résztvevőinek. A projekt nem volt nemzetiségi jellegű, csak egy célcsoport olvasáskultúráját és annak is a prevencióval foglalkozó szakirodalmát ölelte fel a lendvai kétnyelvű iskola könyvtárában. A brüsszeli út is azt bizonyította, hogy egy iskolai könyvtárból jó ötlettel, vállalkozó szellemmel és szakmai felkészültséggel akár Brüsszelig is el lehet jutni. Általában mi a problémája a nemzetiségi könyvtárügynek a Muravidéken? Hiányzik belőle az innovativitás és a szakmaiság megmutatásának az igénye! 2010-ben az Európai Unió meghirdetett szlogenje és programja az *innováció* volt.

Múltunk közös értékei – élő örökségünk címmel szerveztek olvasótábort 2010. július 24–29. között a Csicsergő Szabadidőközpontban Nován, amelyen szlovén és magyar anyanyelvű gyerekek vettek részt. A projektet a Lenti Városi Könyvtár nyerte meg, Német Józsefné könyvtárigazgató vezetésével a *Szlovénia–Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 keretében*, amely az *Európai Regionális Fejlesztési Alap* társfinanszírozásával valósult meg. Az olvasótáborban 8 muravidéki tanuló vett részt az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskolából dr. Zágorec-Csuka Judit könyvtáros vezetésével. A nemzetközi olvasótábor főszervezője és pályázati felelőse Zala Megye Önkormányzata volt. Az olvasótábor nemzetközi, európai uniós projektnek minősült, amelyben a két határ menti magyar régió (Zala megye és a Muravidék) tanulói és könyvtárosai vettek részt.

„A nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában és partnerkapcsolataik az Európai Unió területén című nemzetközi konferencián a szervezők meghívásának eleget

2010-ben tartotta meg az Európai Unió Bizottsága Brüsszelben a nemzetközi drogprevenációs projekt zárórendezvényét, amelyen dr. Zágorec-Csuka Judit, az 1. Sz. Lendvai KÁI könyvtárának a vezetője Szlovéniát képviselve, bemutatta a könyvek a drog-megelőzésért témájú projektjét, amelyet az iskolai könyvtárban valósított meg.

teve részt vettünk, és bemutattuk a dLib.si szlovén digitális könyvtár portálját. A vitában az olasz és a magyar nemzetiség képviselőivel megbeszéltük, hogy a digitális könyvtár portáljába be fogjuk vonni az említett nemzetiségek kiválasztott műveit, amelyek a Szlovén Köztársaság területén keletkeznek.” – ez a hír volt olvasható a dLib.si *Szlovén Digitális Könyvtár* weboldalán 2008. 04. 08-án. Továbbá, hogy a megelőző három évben mi történt ezen a területen, mennyire zárkóztak fel a muravidéki nemzetiségi könyvtárak a Szlovén Digitális Könyvtár adatbázisaihoz. Sajnos a helyzet változatlan, nincsen előrelépés ezen a téren.

Hogy miért nem tudja a nemzetiségi könyvtárügy vagy a muravidéki könyvtárügy kihasználni az Európai Unió nyújtotta lehetőségeket? Miért nem tud hatékonyabban élni a kétnyelvű kultúrával és a határ menti együttműködésekkel? Talán azért, mert nem vagyunk kezdeményezők, inkább passzív elszenvedői ennek a folyamatnak? Ezekre a kérdésekre még keresni kell a választ.

9. 4. Az Európai Könyvtár (The Europeana) és hatása

Az Európai Könyvtár (ang. *The European Library*, TEL) a világhálón keresztül elérhető szolgáltatás, amely 47 európai nemzeti könyvtár állományához nyújt hozzáférést (a Szlovén Nemzeti és Egyetemi Könyvtárral és a magyar Országos Széchényi Könyvtárral együtt). A források között digitális és hagyományos, papíralapú tartalmakat is találunk, például könyveket, magazinokat, folyóiratokat, hangfelvé-

teleket és számos egyéb dokumentumtípust. Az Európai Könyvtár portálja ingyenes keresőfunkciót kínál, amelynek a segítségével metaadatokat és digitális tartalmakat is szolgáltat, némelyeket ingyenesen, másokat térítés ellenében. Az Európai Könyvtár működése és fejlesztése 23 európai nemzeti könyvtár összefogásán alapul. Mit támogat az EU? *A nemzeti könyvtárak összefogását és a regionális szinten működő könyvtárak csatlakozását az országos szinteken is megszervezett munkához.*

Állományfejlesztés:

- Az EU pályázati filozófiája szerint a könyvtári állományok fejlesztése fenntartói feladat, így könyvek és más dokumentumok vásárlására sem önállóan, sem pályázatok részeként nem lehet majd pályázni.

Digitalizálás:

- Elsősorban nem a kulturálisan értékes dokumentumok digitalizálását fogják támogatni, hanem azokat, amelyek az *oktatás* számára fontosak.

Olvasásfejlesztés:

- Támogatást nyújt többek között a könyvtárhasználók digitális és információkeresési készségeit, és az olvasáskultúrát fejlesztő programok kialakítására.
- A könyvtári pályázatokon cél minden korosztály és réteg olvasáskultúrájának fejlesztése.
- Nemzetközi példák ismertetése.

9. 5. Közös digitalizációs, könyvtári és múzeumpedagógiai programok, valamint internetes portálok kialakítása

Közös digitalizációs, könyvtári és múzeumpedagógiai programokat, valamint internetes portálok kialakítását is meg lehetne valósítani EU-s pályázati pénzekből, de ehhez *erős összefogásra* lenne szükség. Minden közgyűjtemény (múzeum, könyvtár, levéltár) csak gazdagodhatna attól, hogy közös digitalizálási, vagy könyvtárpedagógiai és múzeumpedagógia programokban vehetne részt. A *projekt-szerű* gondolkodás az elsődleges feltétele annak, hogy közös EU-s pályázatokon vegyünk részt. Mindig abból kell kiindulnunk, hogy milyen helyzetben vagyunk, és hova szeretnénk eljutni. Elképzelhetőnek tartom a jövőben, hogy Lendván összefog a városi könyvtár és a lendvai Galéria-Múzeum egy közös digitalizálási projektben, amelyben közös módszerek alapján végzik el a munkát. Természetesen helyi forrásokra is szükség lesz, de ez elenyésző ahhoz képest, amit pályázati támogatásként kapni lehet az Európai Uniótól.

A digitalizált dokumentumok alapján jöhetnek létre idővel a *digitális gyűjtemények* is, amelyek a nyilvánosság számára hozzáférhető digitális tartalmak rendezett gyűjteményei. Tartalmazhatnak digitalizált anyagokat, pl. könyveknek, illetve könyvtárak vagy archívumok más „fizikai” termékeinek a másolatait. Ugyanakkor eleve digitális formátumban előállított információ is alapulhatnak. Ez egyre inkább jellemző a tudományos információ világában, ahol a digitális publikációkat és a rendkívüli mennyiségű információt digitális helyeken tárolják. A kezdeményezés mind a digitalizált, mind pedig az eleve digitális úton előállított anyagokra kiterjed.

A szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak nem működhetnek megfelelő *könyvtári stratégia* nélkül, jövőjük pedig elsősorban a *digitális könyvtári adatbázisok* elérhetőségeitől, építésétől és szolgáltatásaik cseréjétől is függ, mindenképpen be kell épülniük a Magyar Elektronikus Könyvtár hálózati rendszerébe. A könyvtári stratégia építené a magyar–magyar kapcsolatokat, és a digitális utak kiépítését is tervszerűbbé tenné. A nemzetiségi könyvtáraknak, mint intézményeknek, a jövőben, a pályázatok területén is újabb partnerkapcsolatokat kell létrehozniuk, és hatékonyabbá tenniük a *projekt-orientált* könyvtári munkát. A nemzetiségi könyvtárak fő célja az egész életen át tartó tanulás feltételeinek fejlesztése, a könyvtár és a kétnyelvű oktatási intézmények közötti együttműködés megalapozása. Ez közéleti szinten a magyar nyelv oktatását erősíthetné.

9. 6. Mit kellene megcélózni az EU-s pályázatok által?

Az általános iskolai, középiskolai és felsőoktatási könyvtárakban a nemzetiségileg vegyesen lakott területen:

A tanulási kultúrában bekövetkezett változásoknál:

- megváltozott a tanulás és a tanítás közötti viszony
- sokkal több információ áll rendelkezésre a tanulási stratégiákról
- tanúi lehetünk a tanulási környezet expanziójának
- a közösségi érzés erősödése is új kihívásokat jelent az iskolának
- megváltoztak a tudással és a tanulással kapcsolatos elvárások is.

A tantervi reform által előidézett változások nyomán:

- értékelés tárgya lett a tanulók munkamódszere is
- szükségessé vált az információkezelés és az együttműködés képességének elsajátítása is, erre a könyvtári munka jó alkalmat kínál
- egyéni tanulási pályát, valamint személyes tanulási programot kell minden tanuló számára kialakítani
- meg kell teremteni a szülők bekapcsolódásának lehetőségét az iskolai nevelőmunkába
- növelni kell az anyanyelvi, történelmi és társadalomtudományi ismeretek oktatáson belüli arányát
- a könyvtárak révén egy-egy iskola lehetőséget kaphat egyéni profil kialakítására is.

Az iskoláktól újabban elvárt speciális feladatok teljesítésének kötelezettsége:

- a bevándorló családok külön segítségre szoruló gyerekeinek ellátása
- az idegen nyelvek tanítása iránti igény növekedése

Dr. Zágorec-Csuka Judit 2010-ben előadást tartott Brüsszelben az Európai Unió Bizottságának székházában, *Drogmegelőzés a könyvek segítségével* címmel

- a sajátos nevelési igényű gyerekek számának növekedése, integrációjuk minden eszközzel való segítése
- az iskolában tartandó délutáni foglalkozások lehetőségeinek bővítése.

A városi és regionális szinten működő nemzetiségi és nemzetiségi programokkal működő könyvtárakban (Lendva, Muraszombat):

- az információhoz és a dokumentumokhoz való hozzáférés biztosításának növelése a demokrácia és az esélyegyenlőség elveinek érvényesítése
- a hazai és a nemzetközi információhoz és tudásanyaghoz történő szabad és korlátlan hozzáférés biztosítása
- az oktatás különböző szintjeiben részt vevők segítése
- az egész életen át tartó tanulás támogatása
- a könyvtár a tudás, az ismeret és a kultúra hozzáférhetőségének helye
- a könyvtár az esélyegyenlőség megteremthetőségének a helyszíne
- a könyvtár a szolgáltatásait mindenki számára nyújtja, és mindenki számára hozzáférhetővé teszi
- a könyvtáron keresztül a társadalom minden tagja részesülhet képzésben, távoktatásban
- az információs társadalom, a tudás alapú társadalom alapintézménye az információt gyűjtő, feltáró és szolgáltató intézmény: a könyvtár
- a nemzetiségi könyvtárak fő célja az egész életen át tartó tanulás feltételeinek fejlesztése, a könyvtár és a kétnyelvű oktatási intézmények közötti együttműködés megalapozását célozná meg, a magyar nyelv oktatását erősíthetné közéleti szinten, új szolgáltatásokat nyújthatna európai uniós támogatással, pl. a magyar nyelv oktatását megfelelően beszerzett magyar nyelvkönyvek, segédkönyvek és audiovizuális eszközök által, főleg azoknak, akik igénylik, és a nemzetiségi program bővítésével (nem csak az olvasást népszerűsítő író–olvasó találkozók szervezésével).

9. 7. A nemzetiségi könyvtárügy SWOT-elemzése

Erősségek:

- megfelelő szakmai felkészültség és végzettség: sokféle nyelvi adottsággal, és a könyvtárosi szakterületen kívül – különféle egyéb képzettségekkel (történész, nyelvész, tanár, irodalomtörténész, szociológus, újságíró stb.) rendelkező munkatársi gárda
- pozitív, lelkes hozzáállás minden szakmai feladat elvégzéséhez
- évente 4-5 alkalommal nemzetiségi vagy a nemzetiségekkel kapcsolatos rendezvényeket, kiállításokat szerveznek, s bonyolítanak, amelyek a kisebbségek és a média körében is kedvező visszhangra találnak (például: a nemzetközi könyvfesztiválokon való részvétel, a hagyománnyá vált nemzetiségi konferenciák és a Könyvtáros Napok szervezése stb.).

Gyengeségek:

- összességében: az igen sokrétű s időigényes feladatok maximális szintű ellátásához a nemzetiségű könyvtárosok létszáma nem elegendő, mégis felvállalnak minden olyan munkát, amely a könyvtárat szolgálja, még gyakran a kifejezetten fizikai segédmunkát is (építkezés, berendezés, pakolás stb.).

Lehetőségek:

- a kutatóintézetekkel, egyetemekkel s rokon intézményekkel az eddigieknél még szorosabb együttműködést kell kiépíteni a szakmai színvonal, valamint a használói kör létszámának emelése érdekében (Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, PAZU, Lendva Tudományos Fejlődésért Egyesület, Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék stb.)
- szükséges a szakmai és a nyelvi továbbképzések mindenkor igénybe vétele, és hasznosítása
- a gyűjteményfejlesztési szabályzat módosításakor még jobban pontosítani kell a nemzetiségi dokumentumok beszerzését, és a nemzetiségi adatbázis létrehozását minden könyvtárban külön-külön
- továbbra is minden lehetőséget kihasználva pályázni kell, sőt elképzelhető lenne, hogy a könyvtár „a nemzeti kisebbségek anyanyelvi fejlesztése érdekében” létrehozna akár egy alapítványt, amely a továbbiakban lehetővé tenné a civil szervezetként történő pályázást, sőt pályázatok kiírását is
- adatbázisaik – az eddigieknél nagyobb mértékű – népszerűsítése, és CD-ROM-ok rendszeres kiadása
- a nemzetiségi könyvtárellátási folyamatok felgyorsítása új, megbízhatóbb, gyorsabb kiszolgálást nyújtó beszerzési források felkutatásával
- a teljes nemzetiségi szakterületen és a könyvkiadásban el kell érniünk, hogy minden esetben a hazai nemzetiségek kiadványaiból, könyveiből mintapéldányokat kapjanak, valamint a megyei könyvtárak helyi vonatkozású, kisebbségi kérdéseket érintő szemlézéseit is megkaphassák;
- *kutatókönyvtáros* munkahelyek kialakítása, melyek az eddigieknél jobban biztosítanák, hogy a kisebbségkutatók, valamint a nemzetiségi önkormányzatok szakemberei könyvtárunkat látogassák.

Veszélyek:

- munkájukra, az irántunk támasztott követelményekre rendkívül erős és negatív hatást gyakorolhatnak a mindenkor *politikai változások*, majd az ebből adódó személyi változások a kisebbségekkel foglalkozó intézményeknél, a kisebbségi népcsoportokon belüli széthúzások, ellentétek kialakulása, a nemzetiségi önkormányzatok szétesése, az EU-tagság következményeként csak az emberi jogokkal kapcsolatos törvények érvényesítése, és a kisebbségi politika háttérbe szorítása.

9. 8. A jövő záloga: a magyar adatbázisok, a határ menti együttműködések létrehozása és kapcsolatok a brüsszeli Európai Könyvtárral

Ha a nemzeti, nemzetiségi (kétnyelvű) könyvtárügy *muravidéki magyar adatbázisainak* létrehozását, működtetését, az együttműködés lehetőségeit és formáit vettük elemzésünk tárgyául, hangsúlyt fektetve az EU-s pályázatok lehetőségeire, amelyeket a nemzetiségi könyvtárügy a jövőben ki kell, hogy használjon, és élnie kellene vele, szólni kell összegzésül a sikereiről is. Melyek ezek?

A határ menti együttműködések: a Lenti Városi Könyvtár, a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár, a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár, a szentgotthárdi Városi Könyvtár, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár és a muravidéki nemzetiségi könyvtárak között, főleg a lendvai városi könyvtár és a muraszombati regionális könyvtár együttműködésére gondolva, de a programokban a kétnyelvű iskolai könyvtárak is részt vesznek. Ami regionális szinten évtizedekig alakult ki, az működőképes, hiszen vannak *hagyományai*, kijárt útjai.

Ami új jelenség: A brüsszeli Európa Könyvtár, amely nemzetek feletti erővel bír, még csak elméleti szinten sem ismert, gyakorlati hatása hozzánk nem ér el. A digitalizálási folyamatokat ki lehetne terjeszteni európai szinten EU-s támogatással, közös összefogással a nemzetiségi és a magyarországi Zala és Vas megyei könyvtárak között, mint *interrégiós projekteket*. A lehetőség az EU által adva van, mi nem tudunk eléggé élni vele. Miért? Mert több munkát, szakmaiságot, másféle szemléletet és hozzáállást igényelne, egyszóval *változást a nemzetiségi könyvtárügy területén*. A legfontosabb nemzetiségi szolgáltatás a könyvtár életét fellendítő és *regionális innovációs potenciálnak* is számító Hungaricum részleg lenne, *részét képezve a könyvtár helyi és regionális politikájának*. Ez az új projekt egy új fejlesztési program és stratégia előfutára lehetne a muravidéki nemzetiségi könyvtárügyben, úgy Lendván, mint a nemzetiségileg vegyesen lakott terület többi kistérségi könyvtáraiban, meghatározva azok innovációs potenciálját. *A Hungarica részleg a nemzetiségi könyvtárügy új iránya lehetne*. A nemzetiségi könyvtárügy a *pozitív diszkrimináció* elvére építkezik, a könyvtáraknak alkalmazkodniuk kell a multikulturális (szlovén–magyar) környezethez, de magyarországi könyvtárakkal és kulturális intézményekkel is kell *partnerkapcsolatokat* ápolniuk. Ki kell használni a piacgazdaság innovációt serkentő erejét., hinni kell az egyének kreativitásában. Az intellektuális tevékenységnek számító, a technológiákhoz, szervezeti és menedzseri szisztémákhoz alkalmazkodó innováció szükséges a jobb teljesítményhez és a versenyképességhez. A menedzserek így jól végzik a dolgukat, az igazi könyvtári vezetők pedig *jó dolgokat* hoznak létre a könyvtárakban.

A jó vezető változásokat hoz létre, vagyis képes megálmodni és megvalósítani, hatékonyan elfogadtatni és vezérelni a változásokat. Mi a jó dolog? A pályamunkámban megfogalmaztam a *muravidéki magyar adatbázisok* létrehozását a lendvai városi könyvtárban, és hiszek benne, hogy ez meg is valósítható. Biztosítani kell azt is, hogy a könyvtárosok a gyakorlati munkájukban jól fel tudják tölteni adatokkal, szövegekkel, illetve információval az adattárat. Azt követően pedig majd szolgáltatnak belőle. A sikeres projekt vezetési funkciókat igényel: tervezést, szervezést, működtetés-igazgatást, értékest és ellenőrzést, szükség esetén változtatást is.

A muravidéki magyar adatbázisok a muravidéki magyar közösség és az összmagyarság érdekében végzett kutatások egyik bázisa lehetne. Higgyünk a megvalósításában! Legyünk alakítói a jövőnek, ne csak kiszolgálói – a könyvtár működő organizmus, tervezett, mesterséges rendszer, de több, mint elemeinek az összessége. A jelenben kell dolgozni a jövőért. A magyar nemzetiségi digitális könyvtárügy egy megvalósítható projekt, hogy ha megfelelő anyagi és emberi erőforrást teremtünk!

10. A VÉGZETT MUNKA ÖSSZEFOGLALÁSA, EREDMÉNYEK, KONKRÉTAN UTALVA A MUNKATERV FONTOS PONTJAIRA

10. 1. A kutatás alapvető célja: – a szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárak stratégiájának és menedzsmentjének a meghatározása.

A nemzetiségi könyvtárfejlesztési stratégiai célok 2010–2020

- a nemzetiségi könyvtárak fejlesztése magában foglalja a különböző típusú könyvtárak (regionális, városi, iskolai, felsőoktatási, tanszéki könyvtárak) összehangolt fejlesztési lehetőségeit.

A stratégiai tervezés elemei:

- tervezési folyamat kialakítása
- a makro- és mikrokörnyezet tanulmányozása, elemzése
- a stratégiai pont (fókusz) meghatározása
- jövőkép
- átfogó cél, küldetésnyilatkozat (mission)
- kulcsfontosságú területek (key results areas)
- cselekvési tervek felelősökkel, időpontokkal, a források meghatározásával
- folyamatos értékelés, a változásokhoz igazítás
- az eredmények szétsugárzása
- a stratégiai tervezés haszna.

Jövőkép – a nemzetiségi könyvtári rendszer egésze alkalmas a nyilvánosságra hozott információknak, felhalmozott tudásnak, valamint műveltségnek a mindenki számára a lakhelyétől és településétől független, egyenlő esélyű hozzáférhetővé tételére, elősegítve ezzel a különböző területek versenyképességét, növelve az esélyegyenlőséget, és segítve a leszakadó térségek és csoportok felzárkózását a 21. századi könyvtárhasználó igényeinek kielégítésére. A jövőkép egyrészt tudományos, másrészt idealisztikus, inspiráló elképzelés arról, hogy 5-10 év alatt hová kíván a könyvtár eljutni.

Átfogó cél – küldetés (missio) – *a jövőkép megvalósítása érdekében jön létre, állandóan szem előtt tartjuk, és folyamatosan szembesítjük a kitűzött megvalósításával. Mi az átfogó cél?*

A stratégiai tervezés olyan folyamata, amely a könyvtár küldetésének megfelelően fogalmazza meg a megvalósítási célokat (objectives) és a kulcsfontosságú területeket (key results areas). Arra ad választ, hogy mi a szerepe a könyvtárnak, konkrét, realisztikus, megkülönböztető jegyeket hordoz, és megvan az egyedisége.

CÉLOK

A nemzetiségi könyvtár:

- Minőségi közszolgáltatást megvalósító rendszert hozunk létre.
- A magas színvonalú, országos szolgáltatási rendszert alrendszer, illetve különböző típusú korszerű nemzetiségi könyvtárak alkotják, amelyek a szerves egységet alkotó hagyományos könyvtárral és tudástárral, információs adatbázisokkal és elektronikus dokumentumokkal, másrészt a legkorszerűbb szolgáltatási formákkal állnak használók rendelkezésére; az információs-értékláncba való tudatos beépüléssel válnak nélkülözhetetlenné.
- A nemzetiségi könyvtárakban korszerű ismeretekkel és megfelelő kompetenciákkal rendelkező szakemberek dolgoznak.
- Az olvasási, információkeresési és digitális kompetenciák fejlesztése révén a nemzetiségi könyvtár nélkülözhetetlen szerepet tölt be a formális oktatás, valamint a nem formális és informális tanulás támogatásában.
- Fontos a helyi, nemzetiségi településeken működő könyvtárak fejlesztése, a hozzáférés növelése, a fogyatékkal élők kiemelt támogatása.

Kiemelt kulcsterületek:

1. cél: A könyvtár közvetítsen minden nyilvánosságra került információt és adatot, kiemelten biztosítson hozzáférést a nemzeti kultúra dokumentumaihoz Szlovéniában és a határon túlra, figyelembe véve a magyar nemzetiség felhasználói igényeit:

- Együttműködés minden információt előállító és szolgáltató hazai (szlovéniai) és határon túli szervezettel, intézményekkel, nyitás az üzleti alapú, vállalkozási formákban megvalósuló információs szolgáltatások felé.
- A hagyományos és elektronikus dokumentumvagyron bibliográfiai feltárásának teljessé tétele, a hazai és magyarországi (nemzetközi) információs források, adatbázisok költséghatékony kiépítése, kapcsolatteremtés a Magyar Elektronikus Könyvtár adatbázisaival.
- A kutatási és fejlesztési tevékenységek információval való magas színvonalú ellátása, kapcsolatteremtés a Muravidéki Magyar Tudományos Társasággal és azokkal a magyarul publikáló tudósokkal, akik a Muravidéken élnek, vagy a muravidéki magyarságról publikálnak. Fontos, hogy a magyar tudományos publikáció a nemzetiségi könyvtárak által is hozzáférhető legyen.
- Kapcsolatteremtés a muravidéki és a határ menti régiók forrásközpontjaival és tudásközpontjaival, bekapcsolva őket a nemzetiségi könyvtári rendszerbe, nyitás a regionális intézmények felé, amelyek információt közvetítenek.
- A nemzetiségi könyvtárakban őrzött kulturális javak digitalizálása, on-line hozzáférhetővé tétele és archiválása regionális, országos és határon túli, magyarországi viszonylatban.

2. cél: A nemzetiségi könyvtárak a használóközpontúság szellemében a lakóhelytől, településtípustól, könyvtári épülettől és a nyitvatartási időtől függetlenül biztosítsanak hozzáférést az információkhoz és az adatokhoz, valamint a könyvtári szolgáltatások jelentős részéhez:

- Az IKT infrastruktúra kiterjesztése és megerősítése a nemzetiségi könyvtárakban és a könyvtári szolgáltató helyeken.
- A web alapú szolgáltatások kiterjesztése, értéknövelt szolgáltatások kialakítása.
- Új technológiák bevonása a magasabb szintű szolgáltatások közvetítésére: könyvtár blogok, elektronikus hírlevelek, keresőmotorok, személyre szabott keresőszoftverek, stb.
- Az elektronikus szolgáltatások kialakítása, megerősítése a kistérségi területeken.

3. cél: A könyvtár új módszerekkel és programokkal járuljon hozzá az olvasáskultúra fejlesztéséhez:

- Partnerség a könyves szakma minden érintett hazai és határon túli magyar szervezetével.
- Partnerség a közoktatás intézményeivel és a nemzetiségi önkormányzatokkal.
- Új gyűjteményfejlesztési stratégia többletforrásból), pályázatok írása (Szlovénia, Magyarország, Európai Unió).
- Többéves olvasási akció kidolgozása és meghonosítása a szülők és a kisgyermekek olvasási kultúrájának fejlesztésére és megerősítésére. „Születéstől az első könyvemig.”
- Korai olvasásfejlesztési programok kidolgozása, olvasásfejlesztési tanácsadó szolgálatok kialakítása a legkisebbek számára, családi könyvtári látogatások megszervezése.
- Könyvtári szolgáltatások fejlesztése a nemzeti kisebbségek anyanyelvi irodalomhoz történő hozzáférhetőségének javítása érdekében.

4. cél: A könyvtár közösségi szolgáltatásaival és a felnőttképzés támogatásával segítse elő a foglalkoztatottság és az egyének versenyképességének növelését:

- Partnerség minden, a képzésben érintett hazai és határon túli magyar szervezettel, a gyűjteményi terület más intézményeivel (múzeumokkal, levéltárakkal), a civil szférával.
- A különböző könyvtártípusok nyújtotta ismeretanyag folyamatos, szervezett továbbadása önkormányzati és egyéb fenntartói megrendelések alapján.
- A munkaerő-piaci lehetőségekkel kapcsolatos információk folyamatos közvetítése.
- A multikulturalizmus, a kulturális sokszínűség támogatása az esélyegyenlőség fenntartása érdekében, a magyar nemzetiség támogatása.
- A könyvtárak bekapcsolódása a helyi, kistérségi, regionális kulturális életbe, a kulturális turizmusba mind információszolgáltatóként, mind értékmegőrzőként és értékközvetítőként.

A megvalósítás sikeréhez szükséges tényezők

- A könyvtárosok ismereteinek bővítése hagyományos és távoktatási keretek között, részvétel rendszeres továbbképzéseken.
- A finanszírozási források megléte, hatékony gazdálkodás a versenyképesség fokozása érdekében.
- Tervek évenkénti felülvizsgálatra: gördülő tervezés, projektkontrolling. Nyitott kommunikáció, nyitott tervezés és szervezés, nyitott szervezet. Hatékony közösségkapcsolatok, hangsúlyos jelenlét a médiában.

A stratégiai célok megvalósításához szükséges források: 2010–2015 közötti európai uniós pályázatok

1. A stratégiai terv készítése:

- a terv kiegészítő elemei (előszó, összegzések, statisztikai mellékletek, teljesítménymutatók, elért eredmények áttekintése, fogalom-meghatározások)

2. A stratégiai terv értékelési szempontjai:

- a források megfelelő elosztása, a források hasznosítása, a minőség kérdése, a gazdaságosság kérdése, a piac meghódítása stb.

3. Finanszírozási források:

- kormányprogramok, kormányzati tervek, minisztériumi források, törvények, a fenntartók, pályázatok, egyéb stb.

UTÓSZÓ

Merjünk nagyok lenni!

„Merjünk nagyok lenni, s valóban nem oly nehéz, de legyünk egyszersmind bölcsék is!” – e gróf Széchenyi Istvánnak tulajdonított gondolat jutott eszembe Zágorec-Csuka Judit új könyve kéziratának az átlapozása közben.

A legkisebb elszakított magyar nemzetrész jeles értelmiségijének a tudatalattijában talán ez is munkálhatott, amikor évek óta a megmaradás útját tervezgeti a maga közössége számára. Szűkebb szakmája: a könyvtárügy képezi e stratégia-alkotásban a kiindulópontot, felvonultatván hozzá a szaktudomány és a gyakorlat széles arzenálját. 21. századi szakemberként elemzi a külső és a belső környezetet, a tudományága korszerű eredményeit és módszereit pedig alkotó módon alkalmazza.

Jól ismeri a szűkebb haza, a Muravidék könyvtárügyét az iskolai gyűjteményektől a községi, városi könyvtárakon át a régió területi könyvtáráig. Otthonosan mozog ugyanakkor az anyaország és az egyetemes magyarság bibliotékáiban is, szakmai tanácskozások és a szakirodalom alapján összehasonlít, következtetéseket von le, a jó gyakorlatokat hasznosítani szeretné a szülőföldjén. És mivel Szlovéniában él kisebbségi léthelyzetben, természetes számára az egyetemi oktatói ténykedésének a színhelye, Maribor, a főváros, Ljubljana és a tenger melléki olasz nemzetiségű könyvtárügyi tanulásainak a levonása is. Vonatkoztatási kerete ugyanakkor az Európai Unió is.

Mer nagyot álmodni, víziókat vázol fel úgy a szlovéniai magyarság központja: Alsólendva könyvtárának a kívánatos jövője, mint a kétnyelvű iskolai közgyűjtemények vonatkozásában. Az összehangolás megfogalmazott igényét kiemelkedő fontosságúnak tartom, hisz mindmáig nagyon laza a koordináció a magyar lakta Muravidék magyar nyelvű dokumentumokat is gyűjtő települési, regionális és iskolai könyvtárai között.

A kutató által elkészített *stratégia és menedzsment* lehetővé teszi a tevékenység, a gyűjtőkör rendszerszerű harmonizációját, a kor kihívásainak megfelelően, a kisebbségi, az egyetemes nemzeti, a határokkal szétszabdalt nemzetrészek közötti és az interetnikus könyvtári tevékenység hatékonyabbá tételét. Kutatása elősegíti egyfelől az összehasonlítást a többi határon túli magyar könyvtár stratégiai terveivel, másrészt a határokon átnyúló csapatmunka kialakítását, az átfogó cél- és küldetésnyilatkozat alapján, végső soron egy kisebbségi értelmiségi jövőkép megalkotását, amelyet a megmaradás zálogának is tekinthetünk.

Három eddigi művelődéstörténeti és könyvtártudományi munkája után Dr. Zágorec-Csuka Judit mostani kötete hasonlóképpen megkerülhetetlen mindazok számára, akiket érdekel a délnyugati nemzetrészünk kultúrájának a múltja, jelene és jövője. Mivel az ott élő magyar közösség legmagasabban képzett, tudományos fokozattal rendelkező könyvtári szakembere, reméljük, hogy e könyv végleg elhozza neki a felkészültségéhez méltó munkakör betöltésének a lehetőségét is, hogy végre átültesse a gyakorlatba a kidolgozott merész jövőképet is!

Dr. Székely András Bertalan

A SZERZŐRŐL

Dr. Zágorec-Csuka Judit az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola kétnyelvű könyvtárának a vezetője, a Maribori Egyetem Fordítói Tanszékének magyar lektora. 1967-ben született Muraszombatban. Szakterülete a szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet, valamint a kisebbségkutatás, az irodalomtörténet és a műfordítás.

A szépirodalom területén költőként és műfordítóként tevékenykedik. A Muravidéki Magyar Tudományos Társaság titkára. A könyvtártudományok terén ismertebb monográfiája *A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig*. A *Lét és nyelv, identitás és irodalom* (2010), ill. a *Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában és partnerkapcsolataik az Európai Unió területén* (2009) című tanulmánykötetek szerkesztője. A *muravidéki magyar könyvek világa, tanulmányok és publicisztikai írások* címmel jelent meg 2010-ben könyvészeti, könyvtártörténeti és irodalomtörténeti tanulmánykötete. A magyar nemzetiségi könyvtárügy és irodalom szakterületéről rendszeresen publikál szakfolyóiratokban, valamint hazai és nemzetközi konferenciákon ad elő. Kilenc határon túli és egy magyarországi fiatal könyvtáros kollégával együtt részt vett 2011 szeptemberében „A Kárpát-medencei fiatal könyvtárosok együttműködése” című egyhónapos ösztöndíj-programban Budapesten, az Országgyűlési Könyvtárban, amelyet Kövér László, a Magyar Országgyűlés elnöke írt ki a határon túli könyvtárosoknak. 2011-ben *Széchenyi István a nemzet lámpása* című pályamunkájáért Komáromban *Jókai-díjban* részesítették. Irodalomtörténészként is publikál, Zrínyi-kutató, 2003-ban jelent meg *A Zrínyiek nyomában* című tanulmánykötete, majd ennek horvát fordítása 2009-ben *Tragom Zrinskih* címmel. A *családom anyanyelve a muravidéki magyarok identitása tükrében* című tanulmánykötetét 2008-ban publikálta, amelyben a muravidéki magyarok nyelvét, mint saját anyanyelvét elemzi családja vonatkozásában.

POVZETEK

v slovenskem jeziku

Strokovna knjiga dr. Judit Zágorec-Csuka z naslovom *Strategija in menedžment knjižničarstva madžarske narodnosti v Sloveniji* vsebuje 10 poglavij. Avtorica strokovne študije predstavlja v 1. poglavju metode raziskovanja, ki jih je uporabila pri svoji postdoktorski raziskavi na Katedri za knjižničarstvo in informatiko na Filozofski fakulteti Eötvös Loránd v Budimpešti pri profesorju in vodji katedre za knjižničarstvo, dr. Györgyu Sebestyénu, med letoma 2010 in 2011. V okviru študija je spoznala osnove *Total Quality Managementa* na področju knjižničarstva. Za svojo raziskavo je zbirala strokovno gradivo v nacionalni knjižnici Országos Széchényi Könyvtár v Budimpešti, večinoma na Oddelku za knjižničarsko stroko. Poleg tega je obiskovala predavanja profesorja Györgya Sebestyéna z naslovom *Knjižnica in informacijska znanost v 21. stoletju*. Kot izbrana štipendistka iz Slovenije je septembra 2011 sodelovala v mednarodnem projektu Knjižnice madžarskega parlamenta, ki ga je razpisal dr. László Kövér, predsednik madžarskega parlamenta, z naslovom *Sodelovanje mladih knjižničarjev iz Karpatske kotline*. Svojo raziskovalno nalogo je dopolnila še s spoznanji, ki jih je pridobila med študijem knjižničarskega menedžmenta v Regionalni knjižnici Kato-na József v Kecskemétu od leta 2007 do leta 2009 pri predavateljicah Máriji Ramháb, dr. Juditi Skaliczky in dr. Évi Kovács Zalainé.

Avtorica v drugem poglavju z naslovom *Evropska unija je nova pot in priložnost za narodnostno knjižničarstvo v Sloveniji* poudarja pomen Evropske unije, v okviru katere se lahko madžarska narodnost vključi v »*inteligentno regijo*«, v kateri se lahko uresniči informacijska družba kot družba znanja in inovacij. V tej atmosferi postajata dominantna e-gospodarstvo in *digitalno knjižničarstvo*.

V Lendavi je potrebno zgraditi novo multikulturno knjižnico, ki bo lahko pomembno prispevala k ohranitvi identitete madžarske narodnosti. Knjižnica bi posredovala iz svojih podatkovnih baz digitalno gradivo v Digitalno knjižnico Madžarske. Na oddelku za hungariko pa bi knjižničarji lahko izvajali nove storitve za pripadnike madžarske narodnosti. V tem poglavju lahko beremo tudi o realnem stanju knjižničarske stroke madžarske narodnosti od leta 1991 (padec prejšnjega sistema), torej od nastanka Republike Slovenije vse do danes.

V tretjem poglavju pojasnjuje avtorica pomen strategije, čemu služi ter njen mikro-in makrokozmos. Razlaga tudi osnovne dele strategije *poslanstvo* (mission) in *vizijo*, na katero se nanašajo vsi cilji, ki se bodo uresničili na določenih področjih (objektives) v prihodnosti. V tem poglavju sta predstavljeni analizi PGTT in SWOT, ki se nanašata na določanje in merjenje kakovosti storitev ter stanja v knjižničarstvu. V tem poglavju je razložen tudi pomen *menedžmenta* v knjižničarstvu.

Četrto poglavje posveča avtorica *menedžmentu* v knjižničarstvu; opiše dele menedžmenta, torej tiste sposobnosti, spretnosti, kompetence, didaktiko, sredstva, s pomočjo katerih lahko knjižnice v bodočnosti uresničijo svoje poslanstvo, cilje in vizije. Poglavje obravnava pojem kakovosti in merjenje le- tega v knjižničarski stroki ter domače in tuje trende v knjižničarstvu.

V petem poglavju z naslovom *Strategija obnovitve lendavske dvojezične knjižnice – potrebne analize* opisuje avtorica predhodna obdobja knjižničarstva v Lendavi – od knjižne zbirke dinastije Bánffyjevih do leta 1971, ko je pridobila Knjižnica Lendava status centralne knjižnice v Občini Lendava. Študija predstavi še obdobje knjižničarstva v Lendavi od leta 1996 do leta 2012, ko je knjižnica delovala že v skladu z narodnostnim programom. Poglavje obravnava tudi narodnostni program lendavske knjižnice in uporabo madžarskega jezika v vsakdanjem življenju knjižnice. V tem poglavju najdemo tudi opis delovanja krajevnih knjižnic v Genterovcih, Dobrovniku, Dolini, Petišovcih in Gaberju. Pri strategiji obnovitve oziroma novogradnje lendavske knjižnice navaja avtorica 10 pomembnih pogojev po Faulkner-Brownovi teoriji: fleksibilnost, kompatibilnost, praktičnost, ekstenzibilnost, večbarvnost, organiziranost, udobnost, stalno okolje, varnost in varčnost. Omenjene kriterije je treba upoštevati pri obnovi oziroma novogradnji knjižnice. Avtorica opiše tudi vsebinski koncept oddelka hungarike, ki bi bila namenjena madžarski narodnosti. To bi bil inovacijski projekt knjižnice. Oddelek hungarike bi služil razvijanju znanja narodnosti v informacijski družbi. Dobrodošel bi bil seveda tudi Slovencem, ki jih zanimata madžarska kultura in literatura.

V tem poglavju so razgrnjeni koncept, cilji in delovanje podatkovnih baz madžarske narodnosti, preko katerih bi posredovali informacije o madžarski narodnosti v virtualnem prostoru in z njimi povezovali digitalne poti iz Madžarske (Digitalna Knjižnica Madžarske, MEK), Slovenije (dLib, Digitalna knjižnica Slovenije) z Evropo (Library Europeana, Bruselj). Narodnostno knjižničarstvo mora delovati na podlagi *pozitivne diskriminacije* v multikulturnem okolju. Narodnostne knjižnice morajo biti *fleksibilne* v slovenskem okolju in morale bi delovati na podlagi partnerstva z madžarskimi knjižnicami ter z ostalimi knjižnicami Evrope.

V šestem poglavju z naslovom *Vizija dvojezične lendavske knjižnice, izhodišče strateškega načrta za obdobje 2012-2016* predstavi avtorica vizijo Knjižnice Lendava. Vizija je podlaga za to, da dosežemo v prihodnosti na področju knjižničarstva želene rezultate, ki jih sedaj načrtujemo. „Če imaš vizijo, si na poti od neznanega v znano, od danes do jutri. Pojdite tja, kjer ni poti, in ustvarite svoje sledi!“ Pri načrtovanju nove oziroma prenovljene knjižnice bo potrebno upoštevati *zgodovino* Knjižnice Lendava, prednosti mestnega jedra v Lendavi, okolje, v katerem se knjižnica nahaja, materialne vire Občine Lendava in danosti sedanje knjižnice. Nova, oziroma prenovljena knjižnica bi služila digitalnemu knjižničarstvu tako v Sloveniji kot na Madžarskem, v okviru katerega lahko iščemo možnosti za partnerske odnose tako na državni kakor na regionalni in lokalni ravni. Potrebno bo bolj sistematično predstaviti našo kulturno dediščino v digitalnem okolju v dveh kulturah, v dveh jezikih in tudi v medkulturnem dialogu oziroma simbiozi, ki bo zarcalo naše preteklosti, sedanjosti in načrtov v bodočnosti. V novi knjižnici bo potrebno načrtovati delo knjižničarjev in izvajanje programov v okviru oddelkov za hungariko, slavistiko, domoznanstvo in e-gradivo. Pomembna je tudi vizualna podoba knjižnice in izdelava primernejše spletne strani. Poslanstvo knjižnice mora temeljiti na dvojezičnosti, ki je dvojno okno na svet, sožitje dveh narodov. V tem poglavju avtorica analizira (analiza SWOT) prednosti,

pomanjkljivosti, možnosti in nevarnosti Knjižnice Lendava. Glede na opravljeno analizo poda tudi pomembne prioritete strategije, s pomočjo katerih se lahko rešuje problematika knjižnice. Poda tudi naloge, možnosti, dejavnosti, ki omogočajo doseči zastavljene cilje. Strategija je le načrt, da bo stanje in delovanje knjižnice v prihodnosti boljše.

V sedmem poglavju z naslovom *Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota* obravnava avtorica zgodovino regionalne knjižnice in analizira trenutno stanje (prednosti, pomanjkljivosti, možnosti in nevarnosti – analiza SWOT) knjižnice. Po analizi poda avtorica strateške smernice za odpravo pomanjkljivosti narodnostnega knjižničarstva v okviru regionalne knjižnice ter vizijo večkulturnosti v tem okolju. Le-ta je postala že svetovni trend in ima veliko dobrih atributov. Na začetku poglavja obravnava avtorica zgodovino madžarskih društvenih knjižnic v Murski Soboti od leta 1875 dalje vse do priključitve Prekmurja Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS). Pokrajinska in študijska knjižnica deluje kot regionalna knjižnica od leta 1973. Leta 2004 so zgradili novo stavbo knjižnice, ki ima bogato domoznansko gradivo in aktivno sodeluje z madžarskimi knjižnicami v županijah Zala in Vas na Madžarskem. Na podlagi reciprocitete izvaja mednarodno zamenjavo knjižničnega gradiva z Madžarsko. Oskrbuje porabske Slovence s slovenskim knjižnim gradivom. Največ sodeluje z regionalno knjižnico Berzsényi Dániel iz Szombathelya, posebej na strokovnem področju, saj skupno ogranizirata mednarodne konference in strokovno spopolnjevanje narodnostnih knjižničarjev. Pokrajinska in študijska knjižnica ima dvojezične krajevne knjižnice na Goričkem v Prosenjakovcih/Pártosfalva, v Motvarjevcih/Szentlászló, Domanjševcih/Domonkosfa in na Hodošu/Hodos. Za madžarsko narodnost bi bil velik korak naprej, če bi omenjene dvojezične krajevne knjižnice dobile internetno povezavo, kajti to bi oživilo delovanje omenjenih knjižnic, ki so oddaljene od urbanih središč Prekmurja. Po analizi SWOT ima Pišk dobre pogoje za razvoj tako na državni kot na mednarodni ravni. Pomanjkljivost regionalne knjižnice pa je, da premalo koristi sredstva iz skladov Evropske unije in premalo sodeluje v evropskih projektih. Nima oddelka za hungariko, kjub temu da je bil ta načrtovan že pri gradnji nove knjižnice. Premalo je digitaliziranega madžarskega gradiva, čeprav je digitalizacija že svetovni trend. Možnosti regionalne knjižnice vidi avtorica v evropskih projektih, saj knjižnica uspešno uresničuje meddržavno sodelovanje, ki poteka že 50 let, torej ima na tem področju bogato tradicijo. Nevarnosti knjižnice so v tem, da nima dobro izdelane regionalne strategije, se premalo ukvarja z digitalizacijo regionalnega, tako slovenskega kot madžarskega gradiva. Madžarska narodnost na Goričkem je demografsko ogrožena (staranje ljudi, odseljevanje, vse manjša populacija učencev v osnovnih šolah itd.), in tudi zato je nujno krajevne knjižnice na Goričkem bolje opremiti ter zagotoviti ustrezno informatizacijo.

Večkulturna knjižnica je uveljavljen pojem, kar je v prvi vrsti zasluga Sekcije za knjižnično službo večkulturnim populacijam pri IFLI. Njen dosežek je »Manifest o večkulturnih knjižnicah«, ki je zasnovan na treh osnovnih načelih (Nielsen, 2007). V večkulturne knjižnice se morajo preoblikovati vse vrste knjižnic, čeprav se običajno misli le na splošne knjižnice. Večkulturni servis ni neka posebna storitev knjižnice, ampak je integriran v temeljni program njene

dejavnosti. Pri načrtovanju dela je treba predvideti posebno skrb za kulturno-jezikovne manjšine, marginalne skupine itd ... Za večkulturnost se mora odločiti vodstvo knjižnice, ker se samo od sebe zgolj z osebno zavzetostjo posameznih knjižničarjev ne more zgoditi. Postati mora ena od osnovnih sestavin strategije knjižnice. Osnovni dejavnik uspešne komunikacije in kooperacije je medsebojno spoštovanje ljudi različnih kultur, temelječe na pravilu »Nič o njih brez njih!« Potreben je holistični pristop, ker je treba za doseganje cilja brezpogojno upoštevati vse vidike večkulturnosti. Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti, katere program obsega tudi vsebine za madžarsko manjšino, mora ustvariti vse zgoraj omenjene pogoje in razmišljati v smeri večkulturnosti tudi v bodoče. Potrebuje strategijo za narodnostno knjižničarstvo.

V osmem poglavju z naslovom *Dvojezične šolske knjižnice v Pomurju in knjižnica Katedre za madžarski jezik in literaturo Univerze v Mariboru* avtorica opiše dejansko stanje dvojezičnih šolskih knjižnic v večkulturnem okolju, ki so se odločile za sožitje in povezovanje, za kulturni dialog med slovenskim in madžarskim jezikom in kulturo. Dvojezične šolske knjižnice osnovnih šol v Lendavi, Genterovcih, Dobrovniku in Prosenjekovcih ter knjižnica Dvojezične srednje šole Lendava imajo skupaj blizu 30 000 enot madžarskega gradiva in morajo biti odprte za dve kulturi in dva jezika, torej so dvosemerne tako pri pouku kot pri razvijanju bralne kulture ter pri zbiranju gradiva. Morajo biti odprte, vendar tudi kritične do evropskih trendov v knjižničarstvu. Po analizi SWOT so prednosti omenjenih knjižnic v tem, da so pomembni integratorji med dvema kulturama in ohranjajo 50-letno dvojezično tradicijo tako v svojih knjižničnih zbirkah kot v svojih programih. Njihove pomanjkljivosti pa so, da še niso v celoti povezane v COBISS – spletni knjižnični integralni sistem. Njihova informatizacija ni enotna, je dvosmerna. Nekateri se vključujejo v COBISS integrativni knjižnični sistem, ki deluje na državnem nivoju, druge pa v sistem WIKNJ, ki ne deluje na državni ravni. Dvojezične šolske knjižnice imajo relativno malo sredstev za nakup raznolikega knjižničnega gradiva in nimajo specialne zbirke za izvajanje narodnostnega programa. Možnosti teh knjižnic vidi avtorica v hitrejši in boljši informatizaciji ter v uvajanju novih storitev, npr. bibliopedagoških ur (KIZ), preko katerih bi bilo mogoče posredovati več znanja iz madžarske literature, zgodovine ter kulture. Tudi te knjižnice bi morale dosledno izvajati narodnostni program, ki je dodatni program dvojezičnih knjižnic. Nevarnosti teh knjižnic vidi avtorica v tem, da se zmanjšuje število učencev, s tem tudi učencev madžarske narodnosti, kar je hkrati demografski problem Občine Lendava. Ko učenci madžarske narodnosti iz skupine, kjer se učijo madžarski jezik kot materni jezik, preidejo v skupino, kjer se učijo madžarski jezik kot jezik okolja, sčasoma postanejo slabši bralci, kajti od njih zahtevajo manj kompetenc. To se kasneje odraža tudi v njihovi bralni kulturi.

Na Univerzi Maribor deluje na Katedri za madžarski jezik in književnost knjižnica katedre, ki ima 6500 enot madžarskega gradiva, ki služi študentom madžarskega jezika in književnosti. Le-ti potrebujejo pri študiju madžarsko leposlovno in strokovno literaturo. Informatizacija omenjene visokošolske knjižnice je v teku, nalogo izvaja Miklošičeva knjižnica, ki deluje v okviru Univerze Maribor.

V devetem poglavju z naslovom *Možnosti narodnostnih knjižnic v Pomurju v Evropski uniji* analizira avtorica stanje, kako uspešna je madžarska narodnost v Prekmurju na področju Evropske unije in kako uspešne so dvojezične knjižnice v evropskem prostoru. Izgradnja informacijske družbe je svetovni proces. V tem procesu so tudi narodnostne knjižnice, ki gradijo svojo informacijsko družbo ter tudi madžarsko-madžarske odnose (madžarska narodnost-madžarsko knjižničarstvo). Te poti morajo definirati v svojih programih in objavljati konkretne rezultate iz vsakdanjega življenja narodnosti. Njihova univerzalna odgovornost je, da zgradijo svoje podatkovne baze, digitalizirajo madžarsko gradivo in mobilizirajo svoj kader za obdelavo in za storitvene dejavnosti. V svetu vladata pluralna kultura in globalizem. Potrebno je iskati najboljše poti.

Madžarska narodnost ohranja svojo kulturno dediščino, ustvarjeno v madžarskem jeziku, in na tej podlagi naj oblikuje nove vrednote, ki so primerne za današnji čas. V Evropski uniji veljajo dobri partnerski odnosi. Madžarska narodnost je več kot 50 let gradila dobre odnose z županijskima knjižnicama iz Szombathelya in Zalaegerszega ter z ostalimi mestnimi knjižnicami iz Lentija in Nagykanizse, celo na državni ravni z narodno knjižnico Országos Széchényi Könyvtár. Na podlagi teh bogatih izkušenj bi morali harmonizirati skupne programe, npr. digitalizacijo gradiva, in s pomočjo evropskih sredstev (Interreg program, Evropski regionalni razvojni sklad) priti do Evropske digitalne knjižnice (The European Library). Poti in možnosti so dane, potrebujejo le strategijo za doseganje teh ciljev.

V desetem poglavju z naslovom *Povzetek opravljenega dela, rezultati, konkretne naloge v načrtu strategije* avtorica še enkrat ponovi konkretne cilje raziskovalne naloge, elemente strateškega načrta, vizijo in poslanstvo narodnostnih knjižnic. Poudari tudi prioritete v strategiji in pristope k vrednotenju strategije ter navaja sredstva za financiranje.

JEGYZETEK

1. Pálincás József: Magyarországi elitek - kisebbségi magyar elitek. In: MTA, honlap, www.mta.hu, 2010. 12. 06. Az elit a társadalmi szervezet minősítője. Nem csupán vezeti, hanem jelöli, és őrzi is mindazt, aminek közösségi felelősségét elvállalja. Vállalása is sokkal több, mint egyszerű irányítás - ezekkel a gondolatokkal nyitotta meg az Akadémia elnöke az MTA két társadalomkutató intézetének kutatásairól szóló zárókonferenciát. Pálincás József a mintegy 21 évet felölelő kutatómunka legfrissebb eredményeit bemutató tudományos tanácskozáson hangsúlyozta: elitnek lenni nem egyszerűen születés, szaktudás vagy szereptudatosság kérdése, hanem példaadás is. „Az elit pedig nem pusztán tudományos fogalom, hanem több annál: morális kategória. Összefogó felelősség és mélyre ható erő ott, ahol a kor engedi. Zavarban lévő, megbízását kereső vagy bezárkózó csoport ott, ahol korának kényszereit engedi elhatalmasodni magán.” Pálincás József az Akadémia alapítója, Széchenyi István szavait idézve mutatott rá a társadalmi csoport feladatára: az elitnek „olvasztói felelősséggel kell bírni”, ha ugyanis az elit nem felelős az egész társadalomért, akkor valójában hatalmát védő kör lesz. „Ha a tetteinek következményeivel nem a teljes közösségre nézve számol, korának irányítójából könnyen irányítottá válhat” – fogalmazta meg véleményét az MTA elnöke.

2. Kálóczy Katalin: A határon túli magyar könyvtárügy magyarországi perspektívából. In: *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 13. évf. (2004. június) 6. sz., 10–18. old. „1989-cel új korszak vette kezdetét a szomszédos államokban élő magyarság könyvtári számára is. A magyar közösségek maguk mögött hagyták – de a közösségi-személyes beállítódások szintjén megőrizve, fölerősítve – a trianoni döntések, majd a szocializmus korszakának kisebbségeket sújtó regionális történeteit. A fellélegzés után nagy iramú önszerveződést indítottak el. A határon túli magyar közösségek könyvtári és könyvtárosai általános kulturális kihívásokkal is szembenéznek: a hagyományos, írott dokumentumok szerepének változásával, a „fogyasztott” irodalom hígulásával, a gyermekek olvasóvá nevelésének nehézségeivel, a dokumentumellátás megszervezésével. Ám mindezek a gondok jellegzetesen a kisebbségi kultúra őrzésének, fejlődésének köntösfében jelennek meg. Az ennek való megfelelés vagy megfelelni vágyás során nem hagyhatnak föl erős önértékesítő törekvéseikkel, amelyekkel irányt kell kijelölniük, és – a kisebbségi létben kulcsfontosságú – elhivatott, képzett személyiségekre lelniük. Erejük záloga a rendszerszerű működés, a szervezethez normatív állami támogatásra van szükségük, amelynek révén az esetlegességek helyét átveszi a kiszámíthatóság, a mozgalmi jelleg helyét a professzionalizmus.”

3. a stratégia definíciója: www.wikipedia.org/wiki/Strat%C3%A9gia. „A 20. században a stratégiának három szintjét különítették el: totális, nemzeti, integrális stratégia, általános stratégia (diplomáciai, katonai, gazdasági), operatív stratégia, azaz konkrét háborús célok kijelölése. A fenti szinteken belül a stratégia lehet offenzív vagy defenzív, illetve közvetlen vagy közvetett. Az 1960-as évek végén úgy

tűnt a politikai gondolkodók számára, hogy a nukleáris fegyverek megjelenése miatt a stratégia fogalma elvesztette értelmét, és ez által eltűnt. Az 1990-es évek elején azonban úgy tűnt, hogy a világ különböző pontjain létrejövő alacsony intenzitású fegyveres konfliktusok és gerillaháborúk visszaadták a stratégia szó hagyományos értelmét. Lawrence Freedman szerint stratégia mindenhol van, ahol van politika, és a stratégiai tanulmányok tárgya továbbra is a haderő szerepe. A stratégia és a politika azokban az államokban fonódott össze, ahol mindent egy támadó háborúra való felkészülés alá rendelték. Azok az államok, amelyekben eképpen fonódik össze a két terület, biztonsági kockázatot jelentenek. A stratégia és politikai fogalmának elkülönülése előfeltétele a hadsereg polgári irányításának. A hadvezetés műveletei parancsaikkal a hadsereget célozzák, amely egy szigorú hierarchiában működő, jól elkülönített szereplői kör. A hadseregben a parancs, kiadása után visszavonhatatlan, és teljesítik. A politikai szférájában viszont van mód a korrigálásra.”

4. Čok, Lucija: *Evropska dimenzija izobraževanja za dvojezičnost. Zaščita posebnosti v skupnem*. In: *Izobraževanja za dvojezičnost v kontekstu evropskih integracijskih procesov*. (szerk. Čok, Lucija). Koper, založba Annales. 16. old. A sikeres kommunikációhoz nem elegendő csak idegen nyelveket beszélni. A beszélők egymáshoz való közeledése és egymás megértése közben a kommunikáció folyamatában felvetődnek a nyelvi különbségek és a kivételek is, amelyek természetesen. A kultúráközi kommunikáció a nyelvi kompetencia és a megértés eszköze mellett még antropológiailag is meghatározott.

5. Kiss Endre: *Monetarista globalizáció és magyar rendszerváltás*. In: *Társadalomtudományi tanulmányok*. Budapest, Ferenczi Sándor & Tsa Bt., 2002, 42. p. „A globalizáció viszonyainak megjelenítése a mindennapi tudat számára egyrészt egy mérhetetlen átfogású „extenzív” feladat, másrészt azonban nemcsak ez, hanem „kvalitatív” feladat is, amely elsősorban a globalizáció új realitásainak funkcionális és absztrakt minőségeinek a mindennapi tudat definíciószerűen nemfunkcionális és nemabsztrakt dimenzióiban való megjelenését jelenti. A feladatok e kettőssége mindvégig kísérő jelensége marad a globalizáció és a mindennapi tudat viszonyának.”

6. Dr. Latorcai Csaba: *Kisebbségek az információs társadalomban* című köszöntő-előadás. 6. old. In: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_kisebbssegek/_altalanos/2011_mar „Még a nem szakemberek számára is érzékelhető évek óta, hogy a hagyományos információhordozók mellett egyre inkább előtérbe kerülnek az ún. digitalizált dokumentumok. A digitalizáció: tudományközi folyamat, amelyben informatikusok, könyvtárosok, az információs technológiát létrehozó és működtető intézmények egyaránt részt vesznek. Intézményi, közösségi digitális könyvtárak jönnek létre, sőt Magyar Elektronikus Könyvtár néven országos egységes digitális könyvtár is született a különböző szakterületek releváns szakirodalmának a hozzáférhetővé tételével. Tudjuk, hogy ahogy a többségi nemzet számára, úgy az egyes kisebbségi közösségek számára is kiemelkedően fontos egyfelől a saját tagjaival való információcserre, másfelől az önreprezentáció más közösségek irányában. Számos kisebbségi hetilap gyakrabban frissített internetes változatáról is tudunk, de ma már

minden önmagára valamit is adó szervezet, intézmény honlapot működtet, kisebbségi területen is. A multikulturális kapcsolatok sikeressége nemcsak a gazdasági fejlődéstől vagy formális és szakmai követelmények meglététől függ, hanem attól, hogy a szűkebb-tágabb környezet hogyan méltányolja az adott nemzetiség teljesítményét. E tekintetben figyelemre méltóak az olyan kezdeményezések, mint az „Örökség–Kultúra” Oktatási E-könyv és Médiatár. Ahogy a honlapjuk bemutatkozó oldaláról kiderül, az UNESCO-, EU-dokumentumok és hazai törvények alapján létrejött adatbázisként határozzák meg magukat, amely non-profit formában, kifejezetten az oktatás, az ismeretterjesztés, illetve a tudományos kutatás rendszere számára készült, és a társadalom fejlődését szeretné szolgálni. E szellemi termékek minél szélesebb körű társadalmi közzététele – pedagógiai, közismereti jelleggel – a kisközösségek és a nagyobb nemzeti közösség számára egyértelműen kívánatos. Az Irodájuk által a Sulinet portálon folyamatosan fejlesztett „Örökség–Kultúra” c. multimédiás e-tartalom Magyarország legnagyobb infokommunikációs technológia (IKT) alapú oktatási és tudománynépszerűsítő (segéd)anyag gyűjteménye a legbiztonságosabb online és a legközvetlenebb offline hozzáféréssel a társadalom információra legnyitottabb oktatói és oktatott rétege számára, de egyúttal minden iskolai és közkönyvtár-látogató számára is. Tovább böngészve a honlapon, az is világossá vált a számomra, hogy a települések, a megyék, a külhoni magyarság, a tudomány, az ismeretterjesztés, az ipar-, a gazdaság- és az egyháztörténet, a múzeumok, a művészetek és a felsőoktatás, a periodikák és a világ kulturális értékei mellett a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrája bemutatását is fontosnak érezték. Kisebbségtudományi könyvek, monográfiák, képi és hangzóanyagok, multimédiák, periodikák követik egymást anyanyelven és magyarul.”

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

1. Stratégia és minőségmenedzsment

- A KÖNYVTÁRI menedzsment időszerű kérdései. Szerk.: Téglási Ágnes, Budapest. OSZK. 1999. p. 9–43.
- BILOSLAVO, Roberto: Strateški managment in management spreminjanja. Koper, Fakulteta za managment, 2008.
- CSAPÓ Edit: Iskolai könyvtárosok és minőségfejlesztés = A könyvtár- és információtudományi képzés helyzete és jövője. 2005. 19–24. p. Elhangzott 2003. okt. 16-án és 17-én Budapesten a „Tudás alapú társadalom - információs műveltség” c. konferencián
- CSERNYÁNSZKY Erzsébet: Egypercesek az iskolai könyvtárról. Van-e szükség az iskolában könyvtárra? + Minőségbiztosítás az iskolai könyvtárban + Az iskola[i] könyvtár egyik lehetősége: a tanulás tanítása = Iskolakönyvtáros. 6. évf. 2002. 4. sz. 11–12., 12., 13. p.
- DÁN Krisztina: Az iskolai könyvtárak fejlesztésének stratégiája = Új pedagóg.szle. 53. évf. 2003. jan. 3–11. p. A tanulmány az OKI kutatási projektjének keretében készült. Bővebben az OKI honlapján olvasható Az iskolai könyvtárak fejlesztési stratégiája címmel.
- EMMER Gáborné: Minőségbiztosítás az iskolai könyvtárban = Iskolakönyvtáros. 4. évf. 2000. 2. sz. 9–11. p.
- EMMER Gáborné: Minőségbiztosítás és iskolai könyvtár = Iskolakönyvtáros. 7. évf. 2003. 1/2. sz. 37–39. p.
- EMMER Gáborné: Minőségmenedzsment az iskolai könyvtárban = Iskolakönyvtáros. 6. évf. 2002. 1. sz. 4–7. p.
- EMMER Gáborné: Minőségbiztosítás és iskolai könyvtár = Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. Bp. Flaccus K. 2004. 156–174. p. A tanulmány a Könyvtárostánárok Egyesülete IX. Nyári Akadémiáján elhangzott.
- ERDŐSNÉ MÁRTA Mária: Az iskolai könyvtár minősége = Iskolakönyvtáros. 8. évf. 2004. 1/2.sz. 3–12. p.
- ERDŐSNÉ MÁRTA Mária: Az iskolai könyvtár minősége = Új pedagóg.szle. 2004. ápr.-máj. 222–228. p.
- GÉRÓ Katalin: Knowledge management – múltó hóbort, avagy a jövőnk? In: Könyvtári Figyelő, 10. (46) évf. 2000. 1–2. sz., p. 104–112.
- HOFFMAN Istvánné: Stratégiai marketing. Budapest, Aula, 2000, 484 p.
- HOMOR Tivadar: Az iskolai könyvtár minőségbiztosítása = Kisalföldi könyvt. 2001. 2. sz. 50–52. p.
- KOVÁCSNÉ GARAMSZEGI Marianna: Minőségbiztosítás az iskolai könyvtárban = Iskolakönyvtáros. 4. évf. 2000. 1. sz. 3–4. p.
- KOVÁCSNÉ GARAMSZEGI Marianna: A minőségbiztosítás első lépései az iskolai könyvtárban = Kv.nev. Ú.f. 2000. 4. sz. 88–96. p.
- KOVÁCSNÉ GARAMSZEGI Marianna: Minőségbiztosítás az iskolai könyvtárakban. Továbbképzés szaktanácsadóknak és szakértőknek. Beszámoló a továbbképzés eseményeiről = Könyvtárhasználat. 7. évf. 2000. 2. sz. 22–24. p.

- KOVÁCSNÉ GARAMSZEGI Marianna: Az iskolai könyvtár minőségbiztosítási rendszerének kidolgozása = Könyvtárhasználat. 8. évf. 2001. 1. sz. 1–9. p.
- KOVÁCSNÉ GARAMSZEGI Marianna: A minőségellenőrzés legfontosabb eszközei = Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. Bp. Flaccus K. 2004. 175–181. p.
- MELYKÓNÉ TÖZSÉR Judit: Javaslat a nyári akadémia hallgatói számára = Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. Bp. Flaccus K. 2004. 185–202. p. A tanulmány a Könyvtárostanárok Egyesülete IX. Nyári Akadémiáján elhangzott előadás alapján készült.
- MINŐSGEMENEDZSMENT a könyvtárban – Projektmenedzsment, 2009. május 19–20., Kecskemét, vázlat Ramháb Mária előadásához.
- MIKULÁS Gábor: Minőségügyi tréning - mint maci az almásban = Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. Bp. Flaccus K. 2004. 182–184. p. A tanulmány a Könyvtárostanárok Egyesülete IX. Nyári Akadémiáján elhangzott előadás alapján készült.
- MUSEK Lešnik, Kristijan: Od poslanstva do vizije zavoda in neprofitne organizacije. Kako razjasniti vrednote, opredeliti poslanstvo in SAJ ustvarjati vizijo neprofitne organizacije za nove čase. Ljubljana, Inštitut za psihologijo osebnosti, 2003.
- PALLOSINÉ Toldi Márta: Könyvtárügy a pannon térségben. A vizsgált országok társadalmi-gazdasági leírása. Szlovénia. 39–44. p.; Könyvtárszervezési kérdések. A szlovén könyvtári rendszer és a települési könyvtári ellátás. 67–80. p., Budapest, Könyvtári Intézet, 2005.
- SAJÓ Andrea: Hogyan váljunk vállalati könyvtárból információ- és tudásközponttá? Információ- és tudásmenedzsment elemek integrálása a könyvtári munkába. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50. évf. 12. szám, 2003. december, 491–506. p.
- SAJÓ Andrea: Tudásmenedzsment – álom vagy realitás? In: Híradástechnika, 56. évf., 2001. 11. szám, 2001. december, 45–49. p.
- ZALAINÉ KOVÁCS Éva: A minőség kora a könyvtárban = Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. Bp. Flaccus K. 2004. 151–155. p. A tanulmány a Könyvtárostanárok Egyesülete IX. Nyári Akadémiáján elhangzott előadás alapján készült.
- ZALAINÉ KOVÁCS Éva: A Total Quality Managment (TQM) alkalmazása a könyvtárban. Szakirodalmi szemle. Budapest. OSZK. 1997. p. 86.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros. 11. évf. 2002. 11. sz. 47–52. p.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: A magyar könyvkiadás helyzete Szlovéniában. In: Könyvtári Figyelő. új folyam 13. (49.) évf. 2003. 2. sz. 382–389. p.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok. Illusztorji madžarskih knjižnih izdaj v Sloveniji. Lendva. Galéria Múzeum. 2003. (tanulmánykötet, recenzensek: dr. Szabó Lilla, Tanja Šimonka, a képanyagot Tanja Šimonka válogatta). 60 p. ISBN 961-91217-0-8.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: A szlovéniai magyar könyvillusztrátorok 1918-tól napjainkig. Az elsüllyedt jelek. A 20. századi magyar könyvillusztráció Magyaror-

- szág határain kívül (tanulmánykötet, felelős kiadó: dr. Szabó Lilla). Budapest. Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága. 2003. 57–68. p.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: A szlovéniai magyar sajtó története 1945-től napjainkig. In: Magyar Könyvszemle; Könyv- és sajtótörténeti folyóirat. 121. évf. 2005. 3. sz.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: A muravidéki magyarság könyvkultúrájának szellemtörténeti útja. In: Pannon Tükör. 10. évf. 2005. 4. sz. (július–augusztus) 44–50. p.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: Helyismereti gyűjtemények digitalizálása a Muravidéken. In: Könyvtári Figyelő, 15 (51) évf. 2005. 3. sz. 549–553. P.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: Digitalizacija madžarskega domoznanstvenega in leposlovnega gradiva v Prekmurju. In: Informacijski viri in storitve knjižnic v elektronskem okolju (Zbornik referatov) – Information resources and library services in electronic environment (Proceedings), Portorož, 24–26. oktober 2005, Ljubljana, ZBDS, 2005. str. 133–149.
- ZÁGOREC-CSUKA JUDIT: Olvasási kultúra és identitás – a kultúrák közötti diálógus Lendván. In: Könyvtári levelező/lap, 2008, február, 27–29. p.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: Dvojezične šolske knjižnice na območju Pomurja, na katerem živi madžarska narodnost. Kako uresničevati cilje dvojezičnih knjižnic v medkulturnem dialogu v Evropski uniji? / Bilingual school libraries in the area of Pomurje, the area of Hungarian minority. How to realize the goals of bilingual libraries in the intercultural dialogue in the European Union? In: Šolska knjižnica, 2008. letnik 18, št. 3–4., str. 186–196.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: Knjižničarstvo na Madžarskem. In: Organizacija znanja, 2008/3. letnik XIII., št. 3., str. 109–115.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: Zgodovina izdavanja madžarskih knjig, publicistike in knjižničarstva od 1945 do 2004, konferenčno gradivo. 8. konferenca PAZU, Murska Sobota, 2010 december, str. 10.

2. Az Európai Unió nem cél

- A GLOBÁLIS válság kezelése, Interjú Philip Kolterrel, a marketing kiemelkedő szakteknéjével, Marketing and Management 2009/1. 4–12. p.
- A NEMZETISÉGI könyvtárak Szlovéniában és partnerkapcsolataik az Európai Unió területén dokumentumainak archív anyaga, 1. Sz. KÁI kétnyelvű könyvtár gyűjteményéből.
- BOBOKNÉ Belányi Beáta: Kultúrmenedzsment könyvtári és információs szervezetek vezetőinek, Budapest, Typotex Kiadó, 2001, 7–123. p.
- BORIS Péter et. Al: Projektmenedzsment felsőfokon, Budapest, Managament Kiadó, 2001.
- DEBELJAK, Aleš: Európa európaiak nélkül. Budapest, Napkút Kiadó, 2006, 7–197. p.
- ELSŐKÉNT nálunk, belül kell rendet tenni" – interjú SAJÓ ANDREÁVAL, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatójával, szerző Kelmen Éva, Kultura.hu, 2010. február 9.
- ERDÉLYI digitális adattár. Erdélyi kulturális és tudományos örökség a világhálón.

- <http://webmail.siol.net/webedge/do/mail/message/view?msgId=INBOXDELIM13314&1...>
- KÁLÓCZY Katalin: A határon túli magyar könyvtárügy magyarországi perspektívából. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 13. évf. (2004. június) 6. sz., 10–18. old. http://www.kapocs.org/index.php?cont=vkh23_24-06kaloczy
- KÁLÓCZY Katalin: Sír szemem s kacag a szám, a Kárpát-medencei Magyar Kulturális Napok 2006. évi rendezvénysorozata Lendván, 2006. augusztus 24–27. (beszámoló), www.mmi.hu/szin/szin11_5/kaloczy_katalin.rtf
- KISS Endre: Monetarista globalizáció és magyar rendszerváltás. Társadalomtudományi tanulmányok. Budapest, Ferenczi Sándor & Tsa Bt., 2002, 42. p., 72. p.
- KISS Endre: Globalizáció és/vagy posztmodern (Tanulmányok a jelen elméletéről). Budapest–Székesfehérvár, Kodolányi János Főiskola, 2003, 8–73. p.
- KISS Endre – Hudra Árpád: *A globális falutól a tudás társadalmáig*. Budapest. Aranykönyv Kiadó. E-Világ Kiskönyvtár sorozat, 2006.
- KISS Endre: *Mitől függ az európai identitás?* <http://www.inco.hu/inco9/global/cikk1h.htm> KISS Endre: *Az Európai Unió válsága*. <http://www.pointernet.pds.hu/kissendre/europa/20050711135955427000000200.html>
- KOVÁCS Attila: Épül az új könyvtár. Népújtság, 2001. február 9. 10. p.
- KÖNYVTÁRÜGY a pannon térségben. Fejezetek Pallosiné Toldi Márta kutatásai-ból. Budapest, Könyvtári Intézet, 2005, 162 p. (sorozatszerkesztő: Bartos Éva)
- KÖNYVTÁROSOK kézikönyve 1., Budapest, Osiris, 1999, 286 p.
- KÖNYVTÁROSOK kézikönyve 2., Budapest, Osiris, 2001, 375 p.
- KÖNYVTÁROSOK kézikönyve 3., Budapest, Osiris, 2001, 356 p.
- KÖNYVTÁROSOK kézikönyve 4., Budapest, Osiris, 2002, 429 p.
- KÖNYVTÁROSOK kézikönyve 5., Budapest, Osiris, 2003, 454 p.
- KUZMIČ, Franc: *Zgodovina knjižnic. Soboška knjižnica 1946–1996*. Murska Sobota, Területi és Tanulmányi Könyvtár, 1996. [A könyvtárak története. A muraszombati könyvtár 1946–1996.] 10. p.
- Dr. LATORCAI Csaba: *Kisebbségek az információs társadalomban* című köszöntő-előadás. 6. p. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_kisebbssegek_altalanos/2011_mar...
- OBČINA Lendava. Odbor za družbene dejavnost. Ločeno mnenje glede primernosti lokacije za knjižnično dejavnost v Lendavi. Lendava. Urad župana/Polgarmesteri Hivatal. 7. 9. 2010. (zapisnik).
- ORSZÁGOS könyvtárfejlesztési stratégia 2008–2013. Portál program. Budapest, Oktatási és Kulturális Minisztérium, 2008. 35 p.
- RAMHÁB Mária: Esettanulmány. Minőségbiztosítási projekt a Katona József Könyvtárban 1996–1999. In: *Minőségmenedzsment a könyvtárban*. Veszprém-Budapest. Veszprémi Egyetemi Kiadó, 2003. 177–199. p.
- MARKOVIĆ, Ivan: *Fondi librari e biblioteche a Capodistria*. Capodistria, Edizioni Comunita Italiana, 2001, 256 p.
- MINŐSGMENEDEZSMENT a könyvtárban – Projektmenedzsment, 2009. május 19–20., Kecskemét, vázlat Ramháb Mária előadásához.
- MUSEK – LEŠNIK, Kristijan: *Od poslanstva do vizije zavoda in neprofitne organizacije za nove čase*. Ljubljana, Inštitut za psihologijo osebnosti, 2003.

- NÉMET Márton könyvtári blogja. MEK Vándorgyűlés 2008, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4ni2WCEJmvIJ:nemethmarton...>
- PAPP József: Új épületben a muraszombati könyvtár. Könyvtári Levelezőlap. 2004. 3. sz. 22–23. p.
- SEBESTYÉN György: Légy az információs társadalom polgára! Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2002, 366 p.
- SEBESTYÉN György: Az egyetemi könyvtáros képzés ötven éve. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2003, 198 p.
- SEBESTYÉN György: Az információs társadalom főszereplője. Korunk hőse, a könyvtáros. moks.lib.unideb.hu/doc/.../Az_informacios_tars_foszereploje.ppt
- SKALICZKY Judit–Zalainé Kovács Éva: Minőségmenedzsment a könyvtárban. Veszprém–Budapest. Veszprémi Egyetemi Kiadó, 2003. 13–176. p.
- SKALICZKY Judit–Zalainé Kovács Éva: A minőség értékelése a könyvtárban és az információs szolgáltatásban. Egyetemi Kiadó, Veszprém, 2009.
- SKALICZKY Judit: Konferencia a nemzetiségi könyvtári ellátásról és esélyegyenlőségről, 2008. 11. 28. forrás: Zentrum szerkesztősége, zentrumhu.hu/news_data.php?rid=883596823635111227826802
- SZÉKELY András Bertalan: Magyar-szlovén szellemi és kisebbségi kapcsolatok. In: Együttműködés a határ mentén. Könyvtári Nap: Szentgotthárd, 1995. május 26. Szerk. Jože Vugrinec, Takáts Mioklós. Szombathely; Murska Sobota, 1996, 103–110. p.
- SZÉKELY András Bertalan: A Rábától a Muráig. Nemzetiségek egy határ két oldalán. Budapest. Püski Kiadó, 1992, 1–196. p.
- SZÉKELY András Bertalan: Od Rabe do Mure. Narodnosti na obeh straneh meje. Monošter. Zveza Slovencev na Madžarskem. 1994, 3–287. p.
- TOMKA Béla: Európa társadalomtörténete a 20. században, *Identitás: nemzetek, nacionalizmusok, kisebbségek*, Bp., Osiris, 2009, 486–489. p.
- VUGRINEC, Jože: A muraszombati könyvtár ma és holnap, amely gazdag magyar nyelvű könyvekben is. Naptár 1992. Murska Sobota, Magyar Írócsoport, 1991. 145–149. p.
- VUGRINEC, Jože: Knjižnična dejavnost za pripadnike madžarske narodne skupnosti na vzhodnem Goričkem / Könyvtári tevékenység a magyar nemzeti-ségi közösség számára Goricskó keleti részén. Murska Sobota, Területi és Tanulmányi Könyvtár, Könyvtáros Nap, 2011. október 27., (konferencia előadás, 1–25 power point old.).
- ZALAINÉ dr. Kovács Éva: Könyvtárak együttműködése minőségi szolgáltatások biztosítása érdekében, Internetfiesta, 2002. március 22–23., Könyvtári és Informatikai Szövetség.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: A szlovénia magyar könyvkiadás-, sajtó és könyvtár története 1945–2004. Lendva, MNMI, 2007.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: A családom anyanyelve. A muravidéki magyarok identitása tükrében; tanulmánykötet. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2008.
- ZÁGOREC-Csuka Judit: A muravidéki magyar könyvek világa. Pilisvörösvár–Lendva, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület–Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, 2010.

- ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában – az európai integrációs folyamatok tükrében. Narodnostne knjižnice v Sloveniji – v ogledalu procesa evropske integracije. Bibliotheken für die Minderheiten in Slowenien – im Spiegel des europäischen Integrationsprozessen.* In: Kisenbbségi oktatás és gyermekirodalom; Manjšinsko šolstvo in otroška literatura; Minderheitenschule und kinderliteratur. Muravidék, Rábavidék, Magyarországi németek (tanulmánykötet, szerkesztő: Ruda Gábor). Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. Pilisvörösvár. 2003. 156–193. p.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A nemzetiségi könyvtárak Szlovéniában és partnerkapcsolataik az Európai Unió területén.* In: Zalai Könyvtári levelező 2008/1, Zalaegerszeg, 2008. 29–31. p.

3. Az iskolai könyvtárak

- A NEMZETISÉGILEG vegyesen lakott terület könyvtárainak helyzete – Knjižnice na narodnostno mešanem območju, 2006. Lendava/Lendva. Knjižnica Lendava.
- BONDOR, E. 2007. Iskolai könyvtárak fejlesztése, menedzselése informatikai eszközökkel. Budapest: Könyvtárostánárok Egyesülete.
- DEBELJAK, A. 2008. Pomisleki. Meje se razkrajajo, predsodki ostajajo. Delo, let. 50, 5. januar, št. 4, str. 40.
- GROSMANN, Meta: Razsežnosti branja. Za boljšo bralno pismenost. Ljubljana, Karantanija, 2006, 296 p.
- ILICH, I. 2006. Pota knjige. Ljubljana: Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec).
- NARODNOSTNE knjižnice v Sloveniji in njihovi partnerski odnosi v Evropski uniji. Predavanja mednarodne konference, 2010. Lendava: Društvo prekmurskih madžarskih znanstvenikov in raziskovalcev.
- PIVEC, F. 2007. Knjižnice in večkulturnost: na pragu evropskega leta medkulturnega dialoga. Šolska knjižnica, Ljubljana, let. 17, št. 3/4, str. 118–122.
- PIVEC, F. 2007. Informatizacija šolskih knjižnic. Šolska knjižnica. Ljubljana, let. 17, št. 1. str. 22–25.
- SKALICZKI, J. 2007. Az első lépésektől a könyvtár stratégiai tervének elkészítéséig. Budapest: Könyvtári Intézet.
- SLOVENSKO šolstvo včeraj, danes, jutri, 2007. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- ZÁGOREC-CSUKA, J. 2007. A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig. Alcím: A muravidéki magyarság könyvkultúrájának szellemtörténeti útja. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, doktori disszertáció.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Stanje šolskih knjižnic v Pomurju. (A muravidéki iskolai könyvtárak helyzete).* Šolske knjižnice včeraj, danes, jutri. (tanulmánykötet: a szlovén könyvtárosok 1. kongresszusának anyagát tartalmazza, főszerkesztő: Majda Steinbuch; szerkesztők: dr. Melita Ambrožič, mag. Stanislav Bahor, Nataša Kuštrin Tušek). Šolska knjižnica, 14. évf. 3. sz. Ljubljana. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 2004. 233–237. p. ISSN 035-8958.

- ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A iskolai könyvtárak helyzete Szlovéniában. A szlovéniai könyvtárostánárok első kongresszusa Radencin*. In: Könyvtári Figyelő 15. (51) évf. 2005. 2. sz. 340–343. p. ISSN 0023-3773.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Sodobno poslovanje dvojezičnih šolskih knjižnic v Pomurju*. Mednarodna konferenca v šolski knjižnici Dvojezične osnovne šole I. Lendava. In: Šolska knjižnica, 2007. letnik 17, št. 1. str. 50.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: *Dvojezične šolske knjižnice na območju Pomurja, na katerem živi madžarska narodnost. Kako uresničevati cilje dvojezičnih knjižnic v medkulturnem dialogu v Evropski uniji? / Bilingual school libraries in the area of Pomurje, the area of Hungarian minority. How to realize the goals of bilingual libraries in the intercultural dialogue in the European Union?*. In: Šolska knjižnica, 2008. letnik 18, št. 3–4, str. 186–196.

4. A muravidéki nemzetiségi könyvtárak pályázati lehetőségei az Európai Uniónál. Összefogás a fejlődésért

- IZOBRAŽEVANJE za dvojezičnost v kontekstu evropskih integracijskih procesov. Zbrala in uredila: Lucija Čok. *Evropska dimenzija izobraževanja za dvojezičnost. Zaščita posebnosti v skupnem*. Koper, založba Annales, 2009, str. 16.
- PREDSTAVITEV PORTALA DLIB.SI na mednarodni konferenci v Lendavai, 8. 4. 2008. dLib.si
- ZÁGOREC-Csuka Judit: *Szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig. Könyvtári tevékenység Lendván*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 329–356 p.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A muravidéki nemzetiségi könyvtárak pályázati lehetőségei az Európai Uniónál. Összefogás a fejlődésért*. In: *Nemzetiségi iskolák Magyarországon, Szlovákiában és Szlovéniában, Narodnostne knjižnice na Madžarskem, na Slovškem in v Sloveniji. Narodnostne knjižnice na Madžarskem, na Slovškem in v Sloveniji*. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2011. 209–217. p.
- WWW.EVROPSKI razpisi.

Ezek a tények látszólag nem zavarnak senkit. Sőt az illetékesek sok esetben hallani sem akarnak új, a régi viszonyokat némileg orvosoló megoldásokról. A stratégiában fontos helyet foglal el az integrálási szándék, valamint az esélyegyenlőség, amelyet a magyar-szlovén szakkáder szempontjából a közel másfél évtizede iskolakönyvtárt vezető szerző „vágyálomnak” nevez.

A stratégiai tervezés alapfogalmainak felvonultatása a cél-eszköz-megvalósulás hármasa, valamint az ún. TQM-szemlélet kialakítása olyan fogalmak, amelyek nélkül nem létezhet stratégia. Mégis a szerzőnek meggyőződése, hogy a pangás nem tesz jót az egyébként kielégítő állománnyal és technikai felszereltséggel rendelkező „nemzetiségi” könyvtáraknak, pedig a legtöbb esetben nem is pénzkérdés az egész. Sokkal inkább a vezetői képességek és a kompetenciák hiányoznak, elszántság és eltökéltség a könyvtárügy és a tudásközvetítés/tudásmegszerzés szükségességét szem előtt tartva, értelmi elkötelezettséggel felvértezve. Az EU-s pályázatok és az EU-s könyvtárügyi integrációt sürgető szándékok a hathatós nemzetiségi politikai és együttműködési szándék nélkül nem jelentenek lehetőséget, kiválságos helyzetben ne reménykedjünk! A célok és a szándékok, valamint a helyi politikai akaratok összehangolásával lehet csak elérni eredményeket, ez pedig további halasztást nem tűr.

Dr. Bence Lajos

Támogatók:

Hodos Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség
Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Hodoš

Moravske Toplice Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség
Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Moravske Toplice

Šalovci Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség
Madžarska narodna samoupravna skupnost Občine Šalovci

BETHLEN GÁBOR

Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet
Zavod za kulturo madžarske narodnosti

